

DİCLE'NİN GİZLİ HAZİNESİ I L I S U

PROF. DR. VEYSEL EROĞLU BARAJI

Prof. Dr.
Veysel EROĞLU

**DİCLE'NİN GİZLİ HAZİNESİ
ILISU
PROF. DR. VEYSEL EROĞLU BARAJI**

**Prof. Dr. Veyssel EROĞLU
2022**

DİCLE’NİN GİZLİ HAZİNESİ ILISU
PROF. DR. VEYSEL EROĞLU BARAJI

PROF. DR. VEYSEL EROĞLU

ISBN :978-975-93579-1-7

1. Baskı: 15 Ağustos 2022
Ankara

Baskı:

Hazar Reklam Mat. Yay. Dan. Eği. Kır. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. Kültür Çarşısı No.7/56-57
İskitler - Altındağ / ANKARA

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 48999

İTHAF

Bu eseri, “Oğlum sen kendini bu ülkeye hizmete adamalısın.” diyerek beni Aziz Milletimizin hizmetkârlığına yönlendiren babam merhum Hacı İbrahim Eroğlu’nun ve her daim üzerimde büyük emekleri olan, dualarını esirgemeyen merhum annem Emine Eroğlu’nun aziz hatırasına, İTÜ, İSKİ, DSİ, Çevre ve Orman Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve TBMM çalışmalarında bana daima büyük bir manevi destek veren kıymetli eşim ile evlatlarıma ve DSİ Genel Müdürlüğünün fedakâr çalışanlarına ithaf ediyorum.

Prof. Dr. Veyssel EROĞLU

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Takdim - Recep Tayyip ERDOĞAN	11
Önsöz - Prof. Dr. Vahit KİRİŞÇİ.....	15
Önsöz - Prof. Dr. Veysel EROĞLU	17
Önsöz - Prof. Dr. Lütfi AKCA	19
Giriş	23

BİRİNCİ BÖLÜM

Barajların Lüzumu ve Enerji Üretimindeki Yeri.....	25
Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının Genel Özellikleri	28
Dünya'ya Numune Olacak Proje	31
Yabancı Konsorsiyum İle Kredi Anlaşması	31
Barajın Temel Atma Merasimi.....	33
Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin Kredi Anlaşmasından Çekilmesi.....	36
Yerli Kredinin Bulunması	36
Barajın Tipinin Değiştirilmesi ve Yapılan Muazzam Tasarruf.....	37
Proje Karakteristikleri.....	39
Geçici Bölge Müdürlüğü Kurulması	42
Baraj Güvenliğinin Sağlanması.....	43
Barajın İnşaat Safhaları	45

İKİNCİ BÖLÜM

Tarihi ve Kültürel Eserlerin Restorasyonu ve Taşınması.....	49
Hasankeyf'in Tarihi	49
Baraj İnşaatı Tarihi Eserler Bakımından Bir Fırsattır	51
Tarihi Eserlerin Taşınması.....	51
1. Zeynel Bey Türbesinin Restorasyonu ve Taşınması.....	52
2. Artuklu Hamamının Taşınması	58
3. İmam Abdullah Zaviyesinin Taşınması.....	59
4. Orta Kapının Taşınması	61
5. Er-Rızk Camisinin Taşınması.....	61
6. Süleyman Han Camisinin Taşınması.....	62
7. Kızlar (Eyyubi) Camisinin Taşınması	63
8. Koç Camisinin Taşınması	63
9. Yamaç Külliyesinin Taşınması.....	63

Hasankeyf Müzesi ve Kültürel Park Alanı	64
Arkeopark Çevre Düzenleme Projesi.....	65
Yukarı Şehirde Su Altında Kalmayan Kültürel Varlıklara Dair Çalışmalar	66
Şaab Vadisi Çevre Düzenleme Projesi	67
Tekne Bekleme ve Yüzer Limanlar	67
Küçük Sarayın Yükseltilmesi.....	69
Hasankeyf Antik Şehrinin Jeolojik ve Jeoteknik Bakımdan Güçlendirilmesi.....	70
Tarihi Köprüler.....	70
Arkeolojik Kazılar	70
1. Sempozyum Çalışmaları	80
2. Yayınlar	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yeniden Yerleşim Çalışmaları	81
1. Ilısu Köyü Yeniden Yerleşim Çalışmaları.....	82
2. Koçtepe Köyü Yeniden Yerleşim Çalışmaları	86
3. Hasankeyf İlçesi Yeniden Yerleşim Çalışmaları	87
4. Yeni Hasankeyf'te Yeni Konutlar	90
5. Kamu Hizmet Binalarının Taşınması	92

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yol Çalışmaları	97
Ağaçlandırma Faaliyetleri.....	98
Hasankeyf Millet Bahçesi	99
Biyoçeşitlilik Koruma Faaliyetleri.....	100
1. Flora (Bitki Türleri) Çalışmaları	101
2. Fauna (Hayvan Türleri) Çalışmaları.....	101
3. Tür Koruma Eylem Planları	102
Turizm Faaliyetleri.....	102
1. Tabiat Turizmi Faaliyetleri.....	102
İçmesuyu Temin Çalışmaları.....	104
Atıksu Arıtma Tesisi Çalışmaları.....	104

BEŞİNCİ BÖLÜM

Ilısu Barajı Bilim Kurulu	105
Barajda Su Tutma Süreci.....	108
Ilısu Barajı Irak ve Suriye'nin Kuraklık ve Taşkınlara Karşı Sigortasıdır	109
Barajın İsmi Değiştirilmesi.....	110

ALTINCI BÖLÜM

Proje Emek Verenlerin Hatıraları.....	111
1. Recai Kutun	112
2. Mustafa Eldemir	113
3. Akif Özkaldı.....	117
4. Haydar Koçaker	119
5. İsmail Uğur	120
6. Murat Acı	123
7. Mahmut Dünder.....	125
8. Ali Fuat Eker	128
9. Ali Haydar Şahin.....	130
10. Mustafa Karataş	133
11. Tuncer Dinçergök	134
Sonsöz	139
Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun Hal Tercümesi	141

TAKDİM

RECEP TAYYİP ERDOĞAN T.C. CUMHURBAŞKANI

İlisu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve Hidroelektrik Santrali, 19 yıldır halka hizmet gayemiz, eser ve hizmet siyasetimizin en somut örneklerinden biridir.

İlisu Projesi'ni, hamdolsun finansmanından, terör örgütünün saldırılarına kadar her aşamasında önümüze çıkartılan nice engellere rağmen tamamladık. Ilisu Projesi'ni engellemek için yürütülen karalama kampanyalarını ve bunların gerisindeki kirli niyetleri unutmamak, unutmayacağız. Bu eser, yeminli Türkiye düşmanlarına da kendi ülkesine ve milletine husumet maruf içimizdeki mankurlara da verilmiş en güzel cevaptır. Barış, kardeşlik, huzur, refah ve güç sembolü Ilisu Projesi, Dicle Nehri üzerinde gerdanlık gibi dizdiğimiz baraj ve hidroelektrik santrallerimizin en büyüğüdür. Atatürk Barajı'ndan sonra en büyük ikinci gövde hacimli bu barajımız, ön yüzü beton kaplı, baraj tipi bakımından da dünyada ilk sırada yer almaktadır.

Su depolama kapasitesinin yaklaşık 11 milyar metreküpü bulan Ilisu'nun 1.200 megawatt kurulu gücüyle 4. büyük hidroelektrik santrali olarak, yılda 4 milyar 120 milyon kWh enerji üretimiyle Türkiye'ye yıllık 3 milyar liralık fayda sağlayacaktır. Bizim medeniyetimizde su hayattır. Enerji ise günümüzün bir diğer vazgeçilmez hayat kaynağıdır. Ilisu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve HES, her iki alanda da ülkemize çok önemli kazanımlar sağlayan bir projedir.

İlisu Barajının; Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak'taki vatandaşlar başta olmak üzere bütün milletimize hayırlı olmasını diliyorum. Bu muazzam barajın ülkemize kazandırılmasında emeği geçen bakanlara, kurumlara, müteahhitlere, mühendisinden işçisine, herkese gönülden teşekkür ediyorum.

Dünyanın ve Türkiye'nin giderek artan kuraklık tehdidiyle karşı karşıya bulunduğu dönemde böyle bir eseri hizmete almamızın çok daha önemli ve anlamlı olduğuna inanıyorum. Kuraklığın tetiklediği gıda ve aynı şekilde her geçen gün daha belirgin hâle gelen enerji krizlerine karşı ülkemizi korumak için bütün potansiyelimizi kullanmak mecburiyetindeyiz. Ülkemizin su kaynaklarının tek bir damlasının dahi israfına tahammülümüz yoktur. Kendi kaynaklarımıza dayalı yenilenebilir enerji üretimini de en üst seviyeye çıkarmamız şarttır. Dünyanın bundan sonraki dönemine ilişkin senaryolarının önümüze koyduğu karanlık tablo, şimdiden tüm ihtimallere karşı hazırlıklı olmamızı gerektiriyor.

Hiç şüphesiz su, bu yüzyılın en stratejik ve en değerli kaynağıdır. Öyle diyor atalarımız, "Su ab-ı hayattır." İklim değişikliği, kuraklık, artan nüfus ve kentleşme ile birlikte su kaynakları üzerindeki baskılar giderek artmaktadır. Dünyada son 60 yılda 3 milyardan 8 milyara çıkan nüfusa karşılık yeryüzüne düşen yağış miktarında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Üstelik iklim değişikliğiyle bağlantılı kuraklık, sel, orman yangını gibi afetler giderek sıklaşmaktadır.

Su kaynaklarının kullanımının kalite ve miktar yönünden azalması da ayrı bir sıkıntıya sebep olmaktadır. Mevcut su kaynaklarının yüzde 70'ten fazlası gıda üretiminde kullanılmaktadır. Bu durum özellikle su konusundaki her olumsuzluğun gıda üretimine de yansıtacağı anlamına gelmektedir.

Türkiye su zengini bir ülke değildir. Kişi başına düşen yıllık 1.340 metreküp kullanılabilir su miktarı ile su stresi çeken ülkeler grubundayız. Simülasyonlar 2040 yılında bu miktarın yıllık 1.116 metreküpe kadar düşebileceğine işaret ediyor. Yıllık ortalama yağış miktarımız da 574 milimetreyle dünya ortalamasının altındadır. Bu sebeple elimizdeki kaynakları etkin ve tasarruflu kullanmak durumundayız.

Su kaynaklarımızı tükenme sınırına ulaşmadan korumak, verimli değerlendirmek ve doğru yönetmek artık bir tercih değil, mecburiyet hâline gelmiştir. Geçmişte petrol için verilen mücadelenin bir benzeri, önümüzdeki dönemde su kaynakları ve gıda üretimi için yaşanacağı anlaşıyor. İşte bu anlayışla hükûmete geldiğimiz günden beri ülkemizi, sağlıktan eğitime her alanda olduğu gibi tarım, su ve enerji konusunda da geleceğe hazırlamanın gayreti içinde olduk. Geçtiğimiz 19 yılda su alanında günümüz rakamlarıyla 284 milyar liralık yatırım yaparak 8.817 tesisi hizmete açtık.

Son 19 yılda inşa edilen ve Cumhuriyet tarihinde yapılanların 2 katından fazla olan 613 barajımızda, 46 milyar metreküp suyumuzu depoladık. Böylece su miktarımızı toplamda 179 milyar metreküpe çıkardık. Aynı dönemde inşa ettiğimiz bin 475 sulama tesisiyle yaklaşık 20 milyon dekar alanı sulamaya açtık. Sadece bu alanlardan ülkemiz ve üreticilerimiz yılda 60 milyar lira zirai gelir artışı sağladı. Arazi toplulaştırma çalışmaları kapsamında 266 proje ile 5,2 milyon hektar araziye, su ve üretim girdilerini azaltarak ekonomik olarak daha verimli kullanılabilir hâle getirdik. Hâlen 3,3 milyon hektar alanda çalışmalar devam ediyor.

Son 19 yılda enerjide de yerli ve temiz enerji kaynaklarını değerlendirmek için 605 hidroelektrik santralini hizmete aldık. Ülkemizin kurulu güç kapasitesini 32 bin megawatt'tan 100 bin megawatt'a çıkarmak suretiyle kalkınmanın temel altyapısı olan elektrik enerjisinde herhangi bir sıkıntı yaşanmasının önüne geçtik. Üstelik bu güç artışının üçte ikisini yerli ve yenilenebilir kaynaklarla gerçekleştirdik.

Şehirlerin içme suyu ihtiyacını karşılamak için 271 içme suyu ile 21 atık su tesisini hizmete açtık. Bu yatırımlar sayesinde 41 milyon vatandaşımıza yıllık yaklaşık 3 milyar metreküp içme ve kullanma suyu temin ettik. Şayet şehirlerimize bu hizmetleri getirmeseydik 2020 ve 2021 yıllarında 44 ilimiz kısmen veya tamamen susuzluk tehlikesiyle karşı karşıya kalabilecekti. Ülke genelinde 90 ayrı projeyle 18 milyon nüfusa, yıllık ilave 1,8 milyar metreküp içme suyu sağlamak için çalışmalar sürmektedir. Son 19

yılda sel baskınlarına karşı kurulan taşkın koruma tesislerinin yarısını, yani 5 bin 140 tesisi hizmete sunduk. Hedefimiz; her bir vatandaşımızın temiz suya erişimini sağlamak, bereketli topraklarımızı suyla buluşturmak, su kaynaklarımızı korumak ve verimli kullanmaktır.

Bu doğrultuda düzenlenen Su Şurası'nın sonuç belgesini 21 Ekim'de kamuoyuna açıkladık. Böylelikle su ile ilgili kısa, orta ve uzun vadeli stratejileri belirleyerek suyun geleceğini planlayarak yol haritasını oluşturduk. Gelecek dönemde de su alanında yeni yatırımlar yapmaya, suyun gücünü milletle buluşturmaya devam edeceğiz.

6 Kasım 2021 tarihinde açılışını gerçekleştirdiğimiz Ilısu Barajı, su ve enerji yatırımı olmanın yanında kültürel ve sosyal gelişimi sağlayacak yapısal dönüşüm boyutu bulunan bir projedir. Proje kapsamında inşaat çalışmaları yanında çevre, yeniden yerleşim ve kültürel miras konularında pek çok yatırımı hayata geçirdik. En çok istismar edilen Hasankeyf başta olmak üzere bütün tarihi ve kültürel varlıkları özenle koruyarak gelecek nesillere miras bıraktık. Hasankeyf ilçemizdeki tarihi eserleri, Bilim Komisyonu ve Koruma Kurulu onayıyla başarıyla taşıyarak yeni yerlerine yerleştirdik. Bu eserlerden; Zeynel Bey Türbesi, Artuklu Hamamı, İmam Abdullah Zaviyesi, Er-Rızk Camii ve Eyyubi Camii tek parça, Orta Kapı ise üç parça hâlinde Hasankeyf Kültürel Park alanına nakledilmiştir.

Ayrıca kısmen taşınan veya yerinde koruma altına alınan eserler de bulunmaktadır. Yeni Hasankeyf ilçemizi bölge halkının hayat tarzına uygun müstakil, bahçeli, teraslı konutlar şeklinde inşa ettik. Bu kapsamda 875 konutu ve 154 iş yerini tamamlayarak hak sahiplerine verdik.

Hükûmet konağı, belediye, emniyet, jandarma binaları, devlet hastanesi, kütüphane, spor salonu, müze, yüksekokul, arıtma tesisi, cami ve okul gibi kamu hizmet birimleri de tamamlanarak hizmete alınmıştır. Burada yaşayan benim Kürt kardeşlerim de var. Kürt kardeşlerimizi biz ihmal edemedik, etmedik ve onlara da bu eserleri kazandırdık. Bölgedeki yolları da daha yüksek standartlı bir şekilde yeniden yaptık. Yeniden yerleşim, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, baraj inşaatı, yol inşaatları ve diğer harcamalarıyla birlikte projenin maliyeti toplamda 20 milyar lirayı buldu. Burada toplanan suları yakında inşa edeceğimiz Cizre Barajı'na bırakarak hem enerji üretecek hem de 1 milyon dekar araziye sulayabileceğiz. Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve Hidroelektrik Santrali, enerji üretimine başladığı 19 Mayıs 2020 tarihinden, 2022 yılı Temmuz ayına kadar 26 ayda toplam 4,6 milyar kilowatt.saat enerji üretimi gerçekleştirerek ekonomimize 6,9 milyar lira katkı sağlamıştır. Bu muhteşem, görkemli tesisin bölgemize, ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını diliyorum. Emeği geçenleri tebrik ediyorum.

Ülkemizin ve hatta Dünya'nın sayılı eserlerinden biri olan Ilısu Barajının, inşasında Sayın Veysel Eroğlu'nun büyük emek ve gayretleri olmuştur. Kendisi, İstanbul'dan başlayarak İSKİ ve DSİ Genel Müdürlüğü ile Çevre ve Orman Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlıkları döneminde büyük hizmetler gerçekleştirmiştir. Çok sayıda baraj, gölet, sulama tesisi, içmesuyu temin tesisi, ormancılık, milli park ve meteoroloji alanında tesisler kazandırmıştır. Bu yatırımlar içinde Ilısu Barajının yeri ayrı olmuştur. Ülkemizin

vizyon projelerinden biri olan Ilısu Barajına verdiği emeklerinden dolayı, baraja Sayın Veysel Eroğlu'nun ismini verdik.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, ülkemize, milletimize ve bölgesine hayırlı ve bereketli olsun.

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Vahit KIRIŞCI **Tarım ve Orman Bakanı**

Beşeriyetin, hayvanların ve bitkilerin kısacası bütün canlıların hayatlarını idame etmeleri için su vaz geçilmez bir nimettir. Susuz hayat düşünülemez. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, canlı hayatı için olmazsa olmaz olan suyu, ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak için ülkemizin mesul kurumudur.

Ülkemizin en büyük yatırımcı kuruluşlarından biri olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, bu aziz vatanın dört bir yanında; baraj, gölet, sulama tesisi, içmesuyu temin tesisi, atıksu arıtma tesisi, hidroelektrik enerji santralleri, taşkın koruma tesisleri inşa ederek çok ulvi bir vazifeyi yerine getirmektedir. Özellikle Hükümetlerimiz döneminde son 19 yılda inşa edilen su yatırımları, ülkemizin dört bir yanında Aziz Milletimizin kalkınmasına ve ülkemizin refah seviyesinin yükselmesine büyük katkı sağlamaktadır.

DSİ'nin fedakâr ve çalışkan personelinin ülkemize kazandırdığı eserler sadece Türkiye'nin değil, Dünya'nın da en önemli eserleri arasında yerini almıştır. Bu eserlerden biri de Dicle Nehri üzerinde inşa edilen Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajıdır. Gövde hacmi bakımından ülkemizin en büyük ikinci barajı olan Ilısu Barajı, enerji üretimi bakımından ülkemizin dördüncü büyük barajıdır. 1.200 MW kurulu gücü ve yıllık 4 milyar 120 milyon kWh enerji üretimi ile Milli Ekonomiye yılda 3 milyar TL katkı sağlamaktadır.

Ilısu Barajı, GAP'ın ve hatta ülkemizin en kilit tesislerinden biridir. PKK başta olmak üzere bazı şer güçler sürekli olarak baraj inşaatına karşı bir takım girişimler içinde olmuşlardır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti bu muazzam eseri inşa ederek bütün Dünya'ya ülkemizin gücünü ve geldiği noktayı göstermiştir.

Cumhuriyet tarihimizin en güzide eserlerinden biri olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının hayata geçirilmesinde kararlılığı ve büyük destekleri olan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a şükranlarımı sunuyorum.

Bu zor ve önemli eserin hayata geçirilmesinde, projenin ilk gününden son harcın konulduğu güne kadar emeği ve büyük desteği olan değerli Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na gönülden teşekkür ediyorum. Konsersuyum ülkelerinin kredi

anlaşmasından vazgeçerek, projeden finansman desteklerini çekmeleri dahi Sayın Bakanımızı yıldıraramamıştır. Onun bu projeye olan inancı ve kararlılığı ise bütün DSİ camiasını ayakta tutmuş ve bu muazzam eser vücut bulmuştur.

Bir teşekkürüm de bu projenin süreçlerinde görev yapmış DSİ Genel Müdürlerinden Bölge Müdürlerine, Daire Başkanlarından mühendislerine, işçilerine ve müteahhidinedir.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, bölgesine, ülkemize ve Aziz Milletimize hayırlı ve bereketli olsun...

Haziran 2022

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Veysel EROĞLU

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Türkiye'nin en büyük kalkınma projesidir. GAP kapsamında enerji, sulama, içmesuyu temini, çevre ve dere ıslah tesislerinin bulunduğu pek çok proje yer almaktadır.

GAP muhtevasında 22 baraj, 17 hidroelektrik santrali, 9 adet içmesuyu temin projesi ile 1 milyon 58 bin hektar zirai arazinin sulanmasını sağlayacak

sulama projeleri bulunmaktadır. GAP kapsamındaki projelerden biri de Ilısu Barajıdır. Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, GAP'ın en kilit projelerinden biridir.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Suriye sınırına takriben 45 km mesafede, Dicle Nehri üzerindeki en büyük baraj ve HES projesidir. Kurulu gücü 1.200 MW olan baraj, her biri 200 MW'tan oluşan 6 türbinden meydana gelmektedir. Barajın yıllık enerji üretimi 4,12 milyar kWh olup, barajda üretilen enerji 2022 yılı verilerine göre ülkemizin enerji ihtiyacının %5'ini karşılamaktadır.

Türkiye, 2003 yılından itibaren ülkemizin ve Dünya'nın en büyük projelerini bir bir hayata geçirmiştir. Havaalanı, yollar, tüneller, köprüler, hastaneler, bilim merkezleri, dev baraj, gölet, sulama tesisi ve içmesuyu temin tesisleri gibi çok sayıda proje vatandaşlarımızın hizmetine sunulmuştur. Ilısu Barajı da bu projelerin belki de en önemlisiydi. Cumhuriyet tarihimizin vizyon projelerinden biri olan bu projenin hayata geçirilmemesi için yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda engellemeyle karşılaştık. Ancak Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın güçlü liderliği, Bakanlığımızın kararlılığı ve DSİ Genel Müdürlüğümüzün sıkı takibi ile bu projeyi hayata geçirmeye muvaffak olduk.

Ilısu Barajı, bir enerji projesi olmanın yanında aynı zamanda Cizre Barajının yapımına da imkân sağlayan bir barajdır. Cizre Barajı ile takriben 1 milyon dekar münbit arazi sulanabilecektir. Dünya'ya örnek olan bu proje sadece bir baraj ve enerji projesi değildir. Aynı zamanda bölgenin binlerce yıllık tarihi ve kültürel eserlerinin gün yüzüne çıkartılması, korunması ve Dünya kültürüne kazandırılması bakımından da son derece önemlidir. Ilısu Barajı aynı zamanda yeniden yerleşim çalışmalarıyla da Dünya'nın en büyük projelerinden biri olmuştur. Tarihi Hasankeyf ilçesi, bölge mimarisine uygun bir

şekilde baraj göl alanının yanı başına yeniden inşa edilmiştir. Hasankeyf ilçesi her türlü alt ve üst yapısıyla örnek bir proje olmuştur. Okullar, kütüphaneler, sağlık tesisleri, spor tesisleri, daha pek çok kamu hizmet binası tarihi dokuya uygun şekilde ve aynı zamanda modern bir yapı olarak tekrar inşa edilmiştir.

5 Ağustos 2006 tarihinde temelini attığımız barajın, yabancı kredi kuruluşlarının kredi anlaşmasından vazgeçmesi ve akabinde yerli kredi imkânlarının devriye alınması neticesinde inşaat çalışmalarına ancak 2008 yılında başlanabilmektedir. Bütün safhalarını bizzat takip ettiğim barajın inşaatı Bakanlığım döneminde 2018 yılında tamamlanmıştır. Baraj 19 Mayıs 2020 tarihinde Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın video konferans yoluyla bağlantısı ile gerçekleştirilen merasim neticesinde enerji üretimine başlamıştır. 20 milyar TL'ye mal olan bu muazzam barajın Milli Ekonomimize yıllık katkısı 3 milyar TL'dir.

Ilısu Barajı projesinde kalan bazı çevre düzenleme ve peyzaj çalışmalarının tamamlanması ile birlikte bölge her geçen gün daha da canlılık kazanmaktadır. Kültür ve tabiat turizmi bölgeye canlılık katmaktadır. Netice olarak Türkiye Cumhuriyeti, tarihinin en büyük ve en kapsamlı su projesini hayata geçirmiştir. Bu muazzam baraja şahsımın ismimin verilmesinden dolayı da ayrıca gurur duyuyor, Sayın Cumhurbaşkanımıza şükranlarımı sunuyorum.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının hayata geçirilmesinde bizlerden her daim desteğini esirgemeyen Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a ve Hükümetimize şükranlarımı sunuyorum. Gece gündüz demeden, her türlü zorluğa rağmen projenin inşa edilmesinde emek veren bütün Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü çalışanlarını gönülden tebrik ediyorum. DSİ'nin koordinasyonunda özellikle tarihi eserlerin taşınması ve yeniden yerleşim çalışmalarında katkı sunan bütün kamu kurum ve kuruluşlarına gönülden teşekkür ediyorum. Projenin müteahhidine, inşaat konsorsiyumuna, elektromekanik firmasına, müşavir firmalara, mühendislerine ve işçilerine teşekkür ediyorum. Barajın bölgesine ve ülkemize hayırlı ve bereketli olmasını temenni ediyorum.

**Haziran 2022,
Ankara**

ÖNSÖZ

**Prof. Dr. Lütfi AKCA
DSİ Genel Müdürü**

Canlı hayatı için vazgeçilmez bir madde olan su; insanların, bitkilerin, hayvanların kısacası bütün canlıların en temel hayat kaynağıdır. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, 1954 yılından bugüne kadar, başta vatandaşlarımızın içmesuyu ihtiyacı olmak üzere, sulama, enerji üretimi, taşkın koruma tesisleri, atıksu arıtma tesisleri,

arazi toplulaştırma ve çevre faaliyetleri gibi çok sayıda suyla alakalı tesis ve hizmeti vatandaşlarımızın hizmetine sunmaktadır.

Genel Müdürlüğümüz tarafından inşa edilen tesisler, ülkemizin kalkınması ve vatandaşlarımızın refah seviyelerinin artmasında doğrudan katkı sunmaktadır. Ülkemizin en büyük yatırımcı kuruluşlarından biri olan DSİ'nin inşa ettiği tesisler, Dünyanın sayılı tesisleri arasında yerini almaktadır. Bu tesislerden biri de Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajıdır.

Ilısu Barajı, ülkemizin en önemli mühendislik eserlerinden biridir. Ülkemizin enerji üretimine büyük katkı sağlamaktadır. 1200 MW kurulu gücüne sahip olan barajın yıllık enerji üretimi ise 4 milyar 120 milyon kWh'tir. Baraj, Dicle Nehri üzerine inşa edilen en büyük barajdır. GAP'ın en önemli tesislerinden biri olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, aynı zamanda çok önemli bir sulama projesi olan Cizre Barajının da yapılabilirliğine imkân tanımıştır.

Ülkemizin kalkınması ve vatandaşlarımızın refah seviyesine doğrudan katkı sağlayan Ilısu Barajının inşa süreci de büyük emek ve gayretleri içinde barındırmaktadır. Bu önemli barajın inşa edilmemesi için ülkemizde ve yurtdışında bulunan şer güçler çok büyük engeller çıkartmıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti her türlü engelleme ve zorluğa rağmen bu muazzam projeyi inşa etmeye muvaffak olmuştur.

Özellikle Orman ve Su İşleri Bakanlığı müsteşarlık vazifem sırasında, Ilısu Barajının inşa sürecinde bulunmaktan büyük bir onur ve gurur duyuyorum. Ülkemizin vizyon projelerinden biri olan Ilısu Barajının pek çok safhasında Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu ile birlikte çalışmalarda bulunduk. Sayın Bakanımız proje ile alakalı her türlü detayı takip etmiş, bu muazzam projenin zamanında inşa edilmesi ve hizmete

açılması için büyük gayret sarf etmiştir. Kendisinin bu projede çok büyük emekleri vardır. Dolayısıyla DSİ Genel Müdürü olarak kendisine şükranlarımı arz ediyorum.

Proje ile alakalı her daim yanımızda olan ve destek veren Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a şükranlarımı sunuyorum.

Büyük mühendislik eseri Ilısu Barajının ülkemize kazandırılmasında emeği olan bütün DSİ teşkilatını yürekten kutluyorum. Onlarla gurur duyuyorum. İşçisinden mühendisine, şantiye şefinden müteahhidine kadar projede emeği olan herkese teşekkür ediyorum.

Bu muazzam eserin Ülkemize ve Aziz Milletimize hayırlı olmasını diliyorum...

GİRİŞ

Dicle Nehri; Tevrat'ta Digris, İncil'de Tikris, Kur'an-ı Kerimde Dicle adıyla geçmektedir. İlk evlerin yapıldığı, ilk yerleşik ziraatın başladığı, ilk şehirlerin kurulduğu topraklara can veren nehirdir. Dicle Nehri, yeryüzünün dört milyar yıllık oluşumunun üç milyar yılına şahitlik eden bir nehirdir.

Takriben 1.900 km'lik yolculuğunda 523 km'sini Türkiye sınırlarından geçen, tarih boyunca en büyük medeniyetlere ev sahipliği yapan bir nehirdir.

Su, hayati öneme haiz bir maddedir. Temizleyici özelliği olan su, aynı zamanda canlı hayatı için vazgeçilmez bir nimettir. Dünya'nın üçte ikisi suyla kaplıdır. Dünya üzerindeki toplam suyun %97'si tuzlu su, geriye kalan %3'ü tatlı sudur. Bu %3'lük tatlı su 35 milyon km³'e tekabül etmekte olup bu suyunda ancak 9 milyon km³'ü teknik ve ekonomik olarak kullanılabilir durumdadır.

Dünya'daki %1 oranında tatlı ve kullanılabilir sular da nüfus ve su kaynakları bakımından çok dengeli değildir. Dünya nüfusunun %60'ını oluşturan Asya kıtası, Dünya'daki su kaynaklarının %36'sına sahiptir. Kuzey Amerika ise, Dünya nüfusunun %8'ine, su kaynaklarının da %15'ine sahiptir.

Dünya kâinatta suya sahip tek gezegendir. İnsanoğlu su ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılamak için su kaynaklarının bulunduğu yerlere veya yakın çevrelerine yerleşmiştir.

Geçmişten günümüze suyu kullanmayı bilen toplumlar, ekonomik gücünü ve medeniyetlerini geliştirmiştir. İnsanlar nehirler üzerinde ulaşımını sağlamış, önüne setler kurmuş, suyu değerlendirmiş ve sonra yine akışına bırakmıştır.

Günümüzde su, sadece içme, kullanma ve sulama ihtiyacı için değerlendirilmiyor. Su, aynı zamanda enerji üretmek için de kullanılmakta olup yenilenebilir enerji kaynaklarının da en önemlisidir.

Günümüzden 900 yıl önce Dicle topraklarında yaşayan Sibernetik'in babası, hidromekanik dehası El Cezeri, döneminin ihtiyaçları için Dicle'nin sularını kullanarak makinalar tasarlamıştır.

Bugün aynı toprakların mühendisleri, tıpkı El Cezeri gibi Dicle Nehri'nin gücünü günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ön yüzü beton kaplamalı baraj tipinde, dolgu hacmi, kret uzunluğu ve beton yüzey alanı bakımından Dünya'nın en büyük barajını inşa ettiler.

Bu toprakların idarecileri, müteahhidi, mühendisi, işçisi ele ele vererek, Dünya'nın sayılı barajlarından birini inşa ederek Türkiye'nin ne kadar büyük ve gelişmiş bir ülke olduğunu gösterdiler.

Bilim ve teknolojinin gereklerini yerine getiren bu toprakların insanları, Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajını inşa ederek Türkiye'nin ne kadar büyük bir ülke olduğunu bütün Dünya'ya ilan etmişlerdir.

2023 yılı hedeflerine emin adımlarla ilerleyen Türkiye, Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajını inşa ederek, 2050 ve 2071 hedeflerimizi gerçekleştirecek gençlerimize ve çocuklarımıza büyük bir ilham kaynağı olmuştur.

Dicle Nehri Genel Görünüm

Ilısu Barajı Genel Görünüm

BİRİNCİ BÖLÜM

BARAJLARIN LÜZUMU VE ENERJİ ÜRETİMİNDEKİ YERİ

Küresel iklim değişikliği, özellikle 1900'lü yılların başından itibaren etkisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Ülkemiz, iklim değişikliğinin menfi etkilerine karşı en hassas bölgeler arasında bulunan Akdeniz Havzasında yer almaktadır. Bu sebeple iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkelerden biri de Türkiye'dir. Ülkemizde genel olarak iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek bölgeler ise Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olarak görülmektedir.

İklim değişikliğinin en büyük etkilerinden biri hiç şüphesiz su kaynakları üzerine olacaktır. İklim değişikliği ile birlikte ülkemizde bazı yıllar büyük kuraklıklar yaşanmaktadır. Son 50 yıla baktığımızda 1973, 1989, 1994, 2001, 2007, 2017 ve son olarak da 2021 yılında önemli derecede kuraklık yaşanmıştır.

Küresel iklim değişikliği, yağış rejimlerini de değiştirmektedir. Ülkemizde daha çok kış ve ilkbahar mevsiminde yağın yağışların son yıllarda yaz aylarında da şiddetli bir şekilde yağdığını görüyoruz. Ayrıca yağış rejiminin değişmesiyle birlikte, bazen 1 yılda düşmesi beklenen yağışın, üçte birinin 2 günde düştüğünü görüyoruz. 2021 yılı Ağustos ayı içerisinde Batı Karadeniz'de bu durum görülmüştür. Kastamonu, Bartın ve Sinop illerinde çok şiddetli yağışlar meydana gelmiştir. Bartın ili Ulus'a bağlı Ceyüpler köyünde metrekaresine yılda ortalama 488 kilogram yağış düşerken, bunun üçte ikisi olan 319 kilogram yağış, sadece 48 saat içerisinde yağmıştır. Netice de çok büyük sel ve taşkınlar yaşanırken maalesef can kayıpları da yaşanmıştır. Yine 2022 yılının Haziran ayında şiddetli yağışlar ülke genelinde görülmüştür. Ankara'da yaşanan aşırı yağışlar neticesinde sel sularına kapılan bazı vatandaşlarımız hayatını kaybetmiştir. İnşa edilen barajlar aynı zamanda çok önemli bir taşkın önleyici su yapılarıdır.

Ayrıca ülkemizde yağışlar bölgelere göre de değişkenlik arz etmektedir. Karadeniz Bölgesinde yıllık yağış miktarı ortalama 2.500 mm iken, İç Anadolu Bölgesinde 250 mm'ye kadar düşmektedir.

Bütün bu sebeplerden dolayı ülkemizde baraj, gölet gibi su biriktirme yapılarının inşa edilmesi bir zaruret haline gelmiştir. Yağışın fazla olduğu kış ve bahar mevsiminde yağın yağışları, inşa edilecek su biriktirme yapılarında toplayarak, su sarfiyatının fazla olduğu yaz döneminde kullanmak gerekmektedir. Çünkü yaz aylarında hem sulama suyu kullanımı, hem de içme ve kullanma suyu sarfiyatı daha fazla olmaktadır.

Barajların diğer önemli bir vazifesi de enerji üretmektir. Barajlarda biriktirilen suyun gücü ile yerli ve yenilenebilir enerji olan hidroelektrik enerji üretilmektedir. Ülkelerin enerji tüketimi gelişmişlikleriyle paralellik göstermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan

ülkelerin enerji sarfiyatı ve kişi başına düşen enerji tüketimi fazladır. Hızlı bir şekilde gelişmekte olan ülkemizde her geçen gün enerji tüketimi artmaktadır. Türkiye'nin cari açığımızın en temel sebebi enerji ithalatından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla barajların inşa edilmesi ve buralarda üretilecek her bir kWh enerji, ülkemizin cari açığının azaltılmasına katkı sunmaktadır. 2019 yılında bütün Dünya'da görülen Covid-19 salgını ile başlayan ve 2022 yılında cereyan eden Rusya – Ukrayna savaşıyla bütün Dünya'da enerji krizleri yaşanmaya başlamıştır. Bir anda enerji mes'elesi bütün Dünya'nın ortak gündemi haline gelmiş ve ne kadar önemli olduğu bir defa daha ortaya çıkmıştır.

Türkiye, zengin petrol ve doğalgaz rezervleri olan bir ülke değildir. Dolayısıyla nehirlerini, akarsularını değerlendirerek yerli ve yenilenebilir enerji olan hidroelektrik enerji üretimini arttırması bir zarurettir. Bütün Dünya'da yaşanan enerji krizinden zarar görmemek için hidroelektrik enerji üretimine büyük ehemmiyet vermesi gerekmektedir. Bütün bu sebeplerden dolayı Türkiye geçmişte enerjinin önemini fark eden nadir ülkelerden biri olmuştur. Bu hususun şuuruyla 2003 yılında DSİ Genel Müdürü olunca ülkemizin hidroelektrik enerji üretiminde büyük bir hamle yaptık.

Devlet olarak bekleyen baraj ve hidroelektrik enerji santrallerinin hepsini yapmak mümkün görünmüyordu. DSİ Genel Müdürü olduğumda bizden önceki koalisyon hükümetleri tarafından DSİ'de ihale edilen işlerin toplam yatırım bedeli eski parayla 82 katrilyon liraydı. O dönem DSİ'nin yatırım bütçesi ise sadece 2 katrilyon liraydı. Dolayısıyla bu bütçe ödeneği ile işler ancak 41 yılda tamamlanabilirdi. O dönem küçük bir gölet dahi ancak 15-20 yılda inşa edilebiliyordu.

Bu durumun önüne geçmek için stratejik bir planlama yaptık. İlk olarak projelerden inşaatının fiziki gerçekleşmesi %80 ve yukarısında olan işlere öncelik verdik. Böylece bu işleri daha kısa sürede tamamlayarak hemen faydaya dönüşmesini ağıladık. Ardından kademeli olarak %60, %50 seviyesindeki işlere öncelik vererek tesisleri hizmete aldık.

2003 yılında AK Parti Hükümetimizle birlikte ülke genelinde büyük bir kalkınma hamlesine başlanmıştı. Bu sebeple ülkemizin elektrik ihtiyacındaki artış her yıl ortalama %7 ile %8 oranındaydı. Bu ihtiyacı karşılamak için yapılacak ilk iş çok hızlı bir şekilde baraj ve hidroelektrik enerji santrallerini yapmaktan geçiyordu.

Ülkemizin enerji üretiminde hayati ehemmiyeti haiz barajlar, ödenek yetersizliği sebebiyle yapılamıyordu ve enerjide sürekli dışa bağımlı durumdaydık. Bu sebeple o dönem Başbakan olan Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın yanına giderek durumu anlattım ve DSİ yatırım bütçesinin arttırılmasını talep ettim. Sayın Cumhurbaşkanımız "Veysel Hoca, bu işler parayla olsaydı sana ne gerek vardı." dedi. Sayın Cumhurbaşkanımızın bu cevabı karşısında ben önce şaşırdım ama akşam başımı yastığa koyunca kendisinin ne demek istediğini daha iyi anlamıştım. İSKİ'de 1,5 Milyar dolar borcu ödeyip hem de 600 tesisi aziz İstanbullulara nasıl kazandırmıştık. Ertesi gün DSİ'de arkadaşlarla oturup beyin fırtınası yaptık ve atacağımız adımları tek tek belirledik.

Daha sonra hidroelektrik enerji üretimini arttırmak için yeni bir yönetmeliğin hazırlığına başladık. Hidroelektrik enerji santrallerinin inşasını özel sektöre açmaya karar verdik. Hidroelektrik enerji santrallerinin yapılması için özel sektörü de devreye

sokmamız ve Devletin borçlanma yükünü de kaldırmamız gerekiyordu. Hazırlamış olduğumuz yönetmeliği defalarca okudum. Masanın bu tarafından devlet nazarıyla bakıp okudum, masanın diğer tarafına geçip özel sektör açısından bakıp tekrar okudum. Neticede hazırlamış olduğumuz "Su Kullanım Hakkı Anlaşması Yönetmeliğini", bütün paydaşların fikir ve düşüncelerini almak suretiyle nihai halini oluşturduk.

4628 Sayılı Kanuna göre 26.06.2003 tarihinde "Su Kullanım Hakkı Anlaşması Yönetmeliği" çıkarılmış ve Özel Sektörün elektrik üretim faaliyetinde bulunmasına imkân tanınmıştır. Böylece ülkemizin hidroelektrik enerji üretimi adına bir milat olmuştur. Uygulamaya koyduğumuz Su Kullanım Hakkı Anlaşması Yönetmeliği ile söz konusu bu baraj ve HES'leri özel sektöre açtık. Özel sektör bu barajları Yap-İşlet-Devret usulü ile her türlü istismak ve yapım maliyetlerini karşılayarak bu tesisleri inşa etmiştir.

Özel sektör, inşa ettiği bu HES'lerden enerji üretilen belli bir süre sonra bedelsiz olarak Devlete devredecektir. Ayrıca bazı HES'ler üretilen her bir kWh enerji için Devlete katkı payı bedeli de ödemektedir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü bir taraftan kendi yatırım bütçesinden baraj ve HES'ler inşa ederken, diğer taraftan da özel sektör HES inşaatlarına başlamıştır. Böylece hidroelektrik enerji üretiminde büyük bir hamle yapılmış oldu.

AK Partinin iktidarından önce 30 büyük baraj ve HES Projesi ile 14 sulama tesisi için, Hazine garantili olarak Hükümetler Arası İkili İşbirliği Anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşmalar için Hazine Müsteşarlığı, Libor + %2,5 kredi faizini kabul ediyor, ayrıca yabancı kredi kuruluşları müteahhitlerden %15'e kadar varan ilave faiz oranları talep ediyordu. Ayrıca ihalede fiyatlar pazarlıkla belirleniyordu. Bu sebeple barajların maliyetleri 5-6 kat artarken, inşaat süreleri de uzuyordu.

Hazinemize çok fazla yük getiren bu durumun önüne geçmek için çok önemli bir kanuni düzenlemeyi hayata geçirdik. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığı döneminde Yüce Meclisimizde yapılan kanuni düzenleme sayesinde Hazine garantili olan Hükümetler Arası İkili İşbirliği Anlaşmaları iptal edildi. O dönem, inşaatları başlamış olan Artvin Deriner Barajı ile Karaman Ermenek Barajı haricindeki diğer büyük baraj ve HES projelerinde Hükümetler Arası İkili İşbirliği Anlaşmaları kanuni düzenlemeyle iptal edilmiş oldu.

Yapmış olduğumuz bu reform sayesinde devletimizin üzerinden 65 milyar \$ borçlanma yükünü kaldırdık. Netice olarak baraj ve HES'ler tarihimizin en büyük hamlelerini gerçekleştirdik.

605'i son 19 yılda olmak üzere toplam 743 adet hidroelektrik santrali ile 2003 yılında 26 milyar kWh olan hidroelektrik enerji üretimimiz, DSİ ve özel sektörün gayretleri ile 110 milyar kWh'a yükselmiştir. Daha önce "Su akar, Türk bakar" sözü, artık "Su akar, Türk yapar" olarak değiştirilmiş oldu. Ülkemizdeki her 3 ampulden biri hidroelektrik enerji ile aydınlanmaktadır. Türkiye hidroelektrik enerji üretiminde Avrupa'da 2. sıradadır.

2003 yılından itibaren enerji üretiminde yapılan hamle ile ülkemizin sahip olduğu toplam kurulu güç 99.890 MW'a yükseltildi.

- Yerli ve yenilenebilir enerji kaynağımız olan hidroelektrik enerji 32.000 MW ile kurulu güç bakımından birinci sıradadır.

- Doğalgaz çevirim santralleri ise 27.600 MW ile birinci sıradan ikinci sıraya gerilemiştir.
- Kömür santrallerinden üretilen elektrik üretimi ise 20.300 MW ile üçüncü sırada bulunmaktadır.
- Dördüncü ve beşinci sırada bulunan yenilenebilir enerji kaynaklarından güneş ve rüzgâr enerji santrallerinde ise Hükümetimiz döneminde önemli adımlar atılmıştır.

Dolayısıyla Hükümetimiz döneminde yenilenebilir enerjinin toplam enerji üretimindeki payı artmıştır. Enerji kurulu gücümüzün %53'ü yenilenebilir enerji kaynaklarından meydana gelmektedir.

Hidroelektrik enerji üretiminde yapılan kanuni düzenleme ile Devletimizin üzerinden 65 milyar \$ borçlanma yükünün kaldırılması ve ardından çıkarılan yönetmelikle enerji üretiminin özel sektöre açılmasının çok önemli faydaları olmuştur. Bunlar;

1. Hazinesin borçlanma yükünün kaldırılması sebebiyle faizlerde önemli oranda düşüş olmuştur.
2. Barajların inşa süresi kısalmıştır. Böylece yapılan yatırımlar çok daha kısa sürelerde faydaya dönüşerek ekonomiye katkı sağlamaya başlamıştır.
3. Yatırımlar, dışa bağımlılık yerine öz kaynaklarla yapılmıştır.

Hesaplamalara göre, hidroelektrik enerji üretiminde yapılan bu reformlar, ülkemizin büyümesinde %3 gibi ilave bir büyüme sağlamıştır. Ayrıca istihdama da önemli bir katkı sağlamıştır. Türk müteahhitlerimizin tecrübesi daha da artmıştır. Böylece ülkemiz müteahhitlik sektöründe Dünya'da Çin'den sonra ikinci sıraya yükselmiştir.

Bilindiği üzere üretilen enerjinin depolanması söz konusu değildir. Dolayısıyla günün bazı saatleri ile bazı dönemlerde özellikle yaz aylarında enerji tüketimi artmaktadır. Bu tüketimi karşılamının en iyi yolu hidroelektrik enerji santralleridir. Barajlar depolama tesisleri olduğu için özellikle enerji sarfiyatının fazla olduğu dönemlerde hidroelektrik enerji üretimini arttırmak suretiyle bu talebi karşılamak mümkün olmaktadır.

Türkiye, son 19 yılda baraj inşaatlarına büyük önem vererek hidroelektrik enerji üretimini arttırmış ve cari açığın azalmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu dönemde inşa ettiğimiz bazı barajlar sadece ülkemizin değil Dünya'nın da sayılı barajları arasına girmiştir. Artvin Deriner Barajı, Karaman Ermenek Barajı, Muğla Dalaman Akköprü Barajı, Artvin Borçka ve Muratlı Barajları bunlardan bazılarıdır. Bu devasa gurur tesislerinin son halkası Dicle Nehrinin altın gerdanlığı Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı olmuştur.

ILISU PROF. DR. VEYSEL EROĞLU BARAJININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, ülkemizin ve Dünya'nın en büyük ve en önemli barajlarından biridir. Ülkemizin en büyük enerji projelerinden biri olan baraj, Türkiye'nin 70 yıllık rüyasıdır.

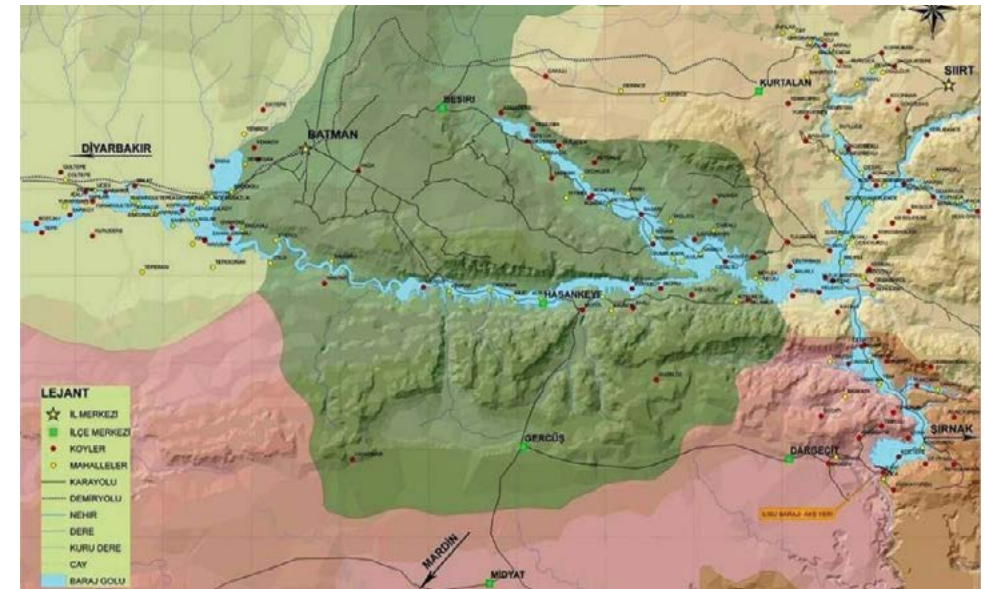
Ilısu Barajı ve HES Projesi, Mardin ve Şırnak illeri arasında sınır teşkil eden Dicle Nehri üzerinde, Dargeçit ilçesinin 15 km doğusunda yer almaktadır. Diyarbakır, Batman,

Mardin, Siirt ve Şırnak illeri Ilısu Barajı rezervuarından etkilenmektedir. Ülkemizin en büyük iki su kaynağından biri olan Dicle Nehri üzerinde inşa edilen en büyük barajdır.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, Türk müteahhit ve mühendislerinin ülkemize kazandırdığı, Dünya'ya örnek bir barajdır. Türkiye son 19 yılda çok sayıda baraj inşa etmiştir. Ancak Ilısu Barajı, bu barajlar içerisinde tekniği, büyüklüğü ve zorluğu bakımından en önemlilerinden biridir. Mühendislerimizin ülkemize kazandırdığı muazzam bir eserdir.

Ilısu Barajının Konumu

Ilısu Barajı Rezervuarı ve Etkileşim Alanı

Ilısu Barajı;

- Önyüzü Beton Kaplı Kaya Dolgu Baraj tipinde dolgu hacmi, kret uzunluğu ve beton yüzey alanı bakımından Dünya'da birinci,
- Gövde hacmi bakımından Türkiye'de Atatürk Barajından sonra ikinci,
- Ürettiği enerji bakımından Türkiye'de; Atatürk, Karakaya ve Keban Barajından sonra dördüncü,
- Dicle Nehri üzerinde yapılmış ve yapılmakta olan en büyük barajdır.

Cumhuriyet tarihimizin vizyon projesi olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının yapılmaması için pek çok şer güç bir araya gelerek engellemeye çalışmıştır. Ancak Allah'a şükür bu muazzam projeyi inşa etmek bize nasip oldu.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajını rakamlarla ifade etmek istersek;

- Temelden yüksekliği 135 m'dir.
- 24 milyon m³ dolgu hacmine sahiptir.
- Kret uzunluğu 1.775 m'dir.
- Kurulu gücü 1.200 MW'tır.
- Her biri 200 MW'tan oluşan 6 türbinden meydana gelmektedir.
- Yıllık enerji üretimi 4,12 milyar kWh'tir.
- Su biriktirme hacmi takribi olarak 11 milyar m³'tür.
- 318 km²'lik baraj göl alanı Mardin, Şırnak, Batman, Siirt ve Diyarbakır illerinin sınırlarına kadar ulaşmaktadır.

Ilısu Barajı, ülkemizin hidroelektrik enerji kurulu gücünün %4'ünü teşkil etmektedir. Barajda üretilen enerji ile 6 milyon nüfuslu bir şehrin yıllık enerji ihtiyacı karşılanabilecektir. Toplam maliyeti 20 milyar TL olan bu muazzam proje Cumhuriyet tarihimizin en büyük projelerinden biridir. Barajın ülke ekonomisine katkısı yılda takriben 3 milyar TL'dir. Dolayısıyla takriben 7 yılda kendini amorti edecek son derece fizibil bir projedir. En az 500 yıl ömrü olan bu baraj kalan 493 yılda ülke ekonomisine bugünün değeriyle her yıl 3 milyar TL katkı sağlayacaktır.

GAP'ın en önemli ve kilit tesislerinden biri olan Ilısu Barajının bir özelliği de Cizre Barajının yapılabilirliğine imkân sağlaması olmuştur. Ilısu Barajı sayesinde, barajın mansabında bulunan Cizre Barajı yapılabilir duruma gelmiştir. Ilısu Barajında regüle edilen sular ile Nusaybin, Cizre, İdil, Silopi Ovalarında toplam takriben 1 milyon dekar arazinin modern teknikler ile sulanması ve yılda 1 Milyar 168 Milyon kWh enerji üretilmesi mümkün olacaktır.

Cizre Barajı, sulama, enerji ve içmesuyu maksatlı bir barajdır. Baraj inşaatı tamamlandığı zaman yıllık 1 milyar TL Milli Ekonomiye katkı sağlayacaktır.

DÜNYA'YA NUMUNE OLACAK PROJE

Ilısu Barajı, her bakımdan Dünya'ya numune olacak bir projedir. Barajın yapılmaması için bazı şer güçler büyük engeller çıkarmasına rağmen Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde; azim, irade ve kararlılıkla bu muazzam projeyi tamamlamaya muvaffak olduk.

Özellikle bazı batılı devletler bu barajı inşa etmememiz için bizi çok oyaladılar. Kendi imkânlarımızla yapamayacağımızı düşündüler. Sayın Cumhurbaşkanımızın kararlılığı ve büyük liderliği ile bu barajı kendi imkânlarımızla inşa ettik. Barajın yapılmasından rahatsız olan başka gruplar da vardı. Özellikle baraj inşaatı sırasında PKK Terör Örgütü tarafından baraj şantiyesine pek çok defa saldırı olmuştur.

Ilısu Barajı, GAP'ın en önemli tesislerinden biri olup, sıradan bir baraj değildir. Özellikle tarihi ve kültürel eserler, yeniden yerleşim, kamulaştırma ve baraj inşaatı olmak üzere pek çok önemli safhadan meydana gelmektedir.

Bir taraftan barajı inşa ederken diğer taraftan da hem tarihi ve kültürel eserleri taşıdık, hem de yeniden yerleşim çalışmalarını gerçekleştirdik. Ilısu Barajı için geçici DSİ Bölge Müdürlüğü kurduk.

2008 yılında temelini attığımız barajın her safhasını bizzat takip ettim. Pek çok defa baraj inşaatına giderek çalışmaları yerinde inceledim. Problemleri tek tek tespit ederek konuları yerinde çözdük. Başından sonuna kadar takip ettiğim bu barajı, Bakanlığım döneminde 2018 yılında tamamladık. Yeniden yerleşim çalışmalarının tamamlanması ve barajın su tutması akabinde, ilk enerji üretimi 19 Mayıs 2020 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımızın video konferans yoluyla katıldığı merasimle başlamıştır. Bu muazzam eserin resmi açılışı ise başta bölge vatandaşlarımız olmak üzere ülkemizin dört bir yanından binlerce vatandaşlarımızın katılımıyla 6 Kasım 2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir. O tarihi günde vatandaşlarımızın coşkusuna ben de gerçekleştirdiğim hitabımla ortak olmuştum. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, barajın açılış merasiminde tarihe not düşülecek bir konuşma gerçekleştirmiştir.

YABANCI KONSORSİYUM İLE KREDİ ANLAŞMASI

2003 yılından önce, Koalisyon Hükümetleri döneminde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün yıllık yatırım bütçesi eski para ile 2 katrilyon TL (2 milyar TL) civarında idi. 2003 yılında DSİ Genel Müdürü olduğumda eski parayla takriben 82 katrilyon TL'lik, 1400 civarında proje yatırım programına alınmıştı. Kurumun yatırım bütçesi ise sadece 2 katrilyon TL idi. Dolayısıyla pek çok iş, "İz Ödenek" olarak yatırım programında beklemekteydi. Yani söz konusu işin yatırım programında kalması için sembolik olarak 1 TL'lik ödenek veriliyordu. Bu da, mevcut bütçe ödeneği ile işlerin 41 yılda tamamlanması manasına geliyordu.

AK Parti Hükümetlerinden önce ülke ekonomisi iyi durumda olmadığı için özellikle büyük pek çok proje yabancı ülkelerle yapılan İkili İşbirliği Anlaşmaları ile hayata geçirilmeye çalışılıyordu. Bu projelerden biri de Ilısu Barajı idi.

Dicle Nehri üzerinde Suriye sınırına takriben 45 km mesafede inşa edilen Ilısu Barajı ve HES Projesi, Bakanlar Kurulu'nun 20 Mart 1997 tarih ve 97 / 9532 sayılı Kararnamesi uyarınca, iç ve dış finansman ihtiyacının tamamını karşılamak üzere sağlanan kredilerin Hazine Müsteşarlığı'nca uygun bulunması ve müzakere edilerek sözleşmeye bağlanması kaydıyla dış kredi ile inşa edilmesine karar verilmişti.

2003 yılından önce Ilısu Barajının yapımı hususunda Almanya, Avusturya ve İsviçre devletlerinin oluşturduğu bir konsorsiyum ile anlaşarak ön mutabakat sağlanmış ve barajın kat'i projeleri bu ülkelerin belirlediği müşavirlik firmasına hazırlanmıştı.

2003 yılında DSİ Genel Müdürü olduğumda Ilısu Barajını bu haliyle önümüzde bulmuştuk. Tabi o dönemde ülkemiz, büyük bir ekonomik krizden henüz yeni çıkmış ve özellikle enerji konusunda neredeyse tamamen dışa bağımlı durumdaydı. Ilısu Barajının ekonomimize katkısını göz önünde bulundurduğumuzda biran önce bu projenin hayata geçirilmesi gerekiyordu. Bizden önceki Hükümetlerin de ikili işbirliği anlaşması imzalaması sebebiyle barajın bu usul ile yapılmasının devamı hususunda karar aldık.

Projeyi gerçekleştirecek söz konusu bu üç ülke ile tekrar görüşmelere başladık. 24 Mayıs 2006 tarihinde barajın finansman görüşmelerini yapmak üzere Avusturya'nın Başkenti Viyana'ya gittik. Toplantının gayesi, baraja finansman sağlayacak İhracat Kredi Kuruluşları (ECA) ile görüşmek ve barajın finansmanı hususunda desteklerini almaktı.

Tabiatıyla ülkemizin özellikle enerji bakımından dışa olan bağımlılığının sürmesini isteyen bu ülkeler, baraj inşaatının gerçekleşmemesi için ellerinden gelen her türlü zorluğu gösteriyorlardı. Finansman hususunda çok sayıda şart öne sürerek adeta imkânsızı istiyorlardı.

Almanya, Avusturya ve İsviçre kredi kuruluşları temsilcileri, özellikle Hasankeyf'te bulunan kültürel varlıkların korunması hususunda tereddütleri olduğunu belirterek, finansman sağlamaya olumsuz bakıyorlardı. Aslında ülkemizin enerjide dışa bağımlılığının devam etmesi için kredi vermeme adına ellerinden gelen zorluğu sergilemekten geri durmuyorlardı.

Kredi kuruluşu temsilcilerinin art niyetlerini iyi bildiğim için, onlara bahane bırakmama adına toplantıda söz alarak kendilerine etkili bir konuşma yaptım.

- Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Enerji Santral Projesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık vizyonu içinde yer alan, önemli bir yatırım Projesidir. Arkasında Devlet ve Hükümet iradesi mevcuttur.
- Kısmen Ilısu Baraj Gölü altında kalacak olan bu kültürel mirasın kurtarılması, korunması ve gelecek nesillere aktarılması bizim en önemli vazifemizdir.
- Bu gayenin gerçekleştirilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti Resmi Makamlarının iradesi, onayı ve açık desteği mevcuttur.
- Ilısu Projesi, ülkemizin refah, çağdaşlık ve gelişmişlik projesi olup, bölge huzuruna katkı sağlayacak ve enerji problemine çare olacaktır.
- Ilısu Projesi, Ilısu Baraj Gölü altında kalan mevcut yol, köprü ve köylerin bölge mimarisine göre yeniden ve modern bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır.

Kredi Kuruluşları ile Yapılan Toplantı 24 Mayıs 2006 – Avusturya / Viyana

Daha sonra proje müdürü Sayın Yunus Bayraktar'dan Hasankeyf ve kültürel mirasın korunması çalışmaları için neler yapacağımızı anlatmasını istedim. Kendisi çok detaylı bir şekilde kredi kuruluş temsilcilerine çalışmalarımızı aktardı.

Ardından tekrar sözü ben aldım;

“Beyler; Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Enerji Santrali, Hasankeyf Kültürel Varlıklarının Korunması ve Kurtarılması, Türkiye Cumhuriyeti'nin hayati konularıdır. Eğer bu anlatımdan da memnun olmadıysanız, sizinle toplantımızı burada noktalamak zorunda kalacağız. Türkiye Cumhuriyeti bu hayati projeyi kendi öz kaynaklarıyla yapacak güçtedir.” diyerek konuşmamı tamamladım.

Bu kararlılığım, inancım ve restimin ardından ECA'lar 15 dakika mola istediler ve masaya döndüklerinde, **“Kredi şartlarını görüşmeye hazırız.”** dediler. Böylece devasa projede bir kritik eşik daha aşılmıştı. Bir imkânsızın başarılmasına çok az kalmıştı. 1950'li yıllardan beri yapımına gayret edilen Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santral Projesi hayata geçirilmek üzereydi.

BARAJIN TEMEL ATMA MERASİMİ

Ilısu Barajının, kredi anlaşmalarının yapılmasından sonra sıra baraj temelini atılmasına gelmişti. Baraj temelini atılması büyük önem arz ediyordu. Bir hayalden ileri gitmeyen bu muazzam proje için en önemli adımlardan biri barajın fiilen başlamasıydı. Bu sebeple 5 Ağustos 2006 tarihinde temel atma merasimi düzenlenmesine karar verdik. Temel atma merasiminin bilgisini iki hafta öncesinden Ilısu Konsorsiyumuna bildirdik. Bu maksatla, Ilısu Konsorsiyumu Türk Hava yollarından her biri 180 kişi

kapasitesinde 2 uçak kiraladı. 5 Ağustos sabahı her iki uçak 15 dakika arayla Ankara'dan Mardin'e ve Diyarbakır'a uçtular. Buradan otobüsler ve minibüslerle merasim alanına taşınan misafirlerin güvenliğini sağlamak üzere, birer alay jandarma kuvveti karşıladı. Uzun konvoylar, heyecanla yol boyunca dizilen vatandaşların alkışlarıyla zaman zaman duraklayarak yoluna devam etti.

Mardin İli, Dargeçit İlçesi, Ilisu köyü yakınında bulunan baraj mahallinde, sabahın ilk saatlerinden itibaren mahşeri bir kalabalık toplanmaya başlamıştı. Barajın inşa edileceği alana; Mardin, Batman, Şırnak, Siirt ve Diyarbakır illerinden, 70 yıllık rüyaya şahit olmaya gelen vatandaşlar, merasim alanını ve çevresini hınca hınç doldurmuşlardı. Bölgede son 20 yılın en sıcak mevsimi yaşanmaktaydı. Sabah saatlerinde sıcaklık 45 °C gösteriyordu. Nitekim merasim sonuna doğru termometreler 52 °C göstermişti.

Temel atma merasiminin öğleden sonra saat 16.00 civarında yapılması planlanmıştı. Ancak erken saatlerde gelen yöre halkı, bütün yolları kapatmış, Ankara'dan gelen üst düzey yöneticilerin, merasim alanına ulaşmasında ciddi zorluklar yaşanmıştı. Merasime gelecek kişiler 500 kişi olarak öngörülmesine rağmen, alanda tahminen 3.000'i aşkın misafir toplanmıştı. Bu sebeple konsorsiyumun oluşturduğu güvenlik kapıları yıkılmış, kamyonlarla merasim alanına getirilen ikram malzemeleri, tonlarca içecek ve su tükenmeye başlamıştı. Nihayet o dönem Başbakan olan Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın, maiyetiyle birlikte özel uçak ve helikopterle merasim alanına gelmesini takiben saat 16.30'da merasim başlatılmıştı.

Sayın Cumhurbaşkanımız, ilk olarak sahneye projenin gerçekleşmesinde büyük inisiyatif olarak katkı sunmam sebebiyle DSİ Genel Müdürü olarak beni davet etti. Ardından ilgili Bakan ve bürokratları, elçilik mensuplarını ve konsorsiyum üyelerini alıp, yılların hayali olan bu görkemli projeyi gerçekleştirmenin kendilerine nasip olduğunu söyleyerek, yarım saate yakın bir konuşma gerçekleştirmişti.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, projenin tanıtımını yaptıktan sonra, projeye doğrudan ilgili kişileri yanına davet ederek, birlikte düğmelere basmış ve rengârenk patlayan havai fişeklerin altında Dicle Nehrine takılacak altın gerdanlığın en somut adımı atılmıştı.

Barajın temelinin atıldığı 5 Ağustos 2006 tarihi bu muazzam proje için bir dönüm noktası olmuştu. Artık bundan sonra barajın hızla inşa edilmesi ve hizmete alınması en önemli mes'eale olacaktı.

Ilisu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının Temel Atma Merasimi – 5 Ağustos 2006

Ilisu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının Temel Atma Merasimi – 5 Ağustos 2006

ALMANYA, AVUSTURYA VE İSVİÇRE’NİN KREDİ ANLAŞMASINDAN ÇEKİLMESİ

Ilısu Barajı için kredi sağlamayı kabul eden Almanya, Avusturya ve İsviçre devletlerinden oluşan konsorsiyum, kredi için imza safhasına gelindiğinde ülkemizin gerçekleştirmesini şart koştukları ve adına TOR denilen yeni 20 civarında şart öne sürmeye başladılar.

O dönem Çevre ve Orman Bakanı olarak vazife yapıyordum ve DSİ, Bakanlığımıza bağlı bir Genel Müdürlüktü. Bürokrat arkadaşlarımızla yaptığımız toplantılar neticesinde projenin hayata geçmesi için bu şartları iyi niyetli olarak kabul ettik. Fakat ilerleyen dönemde söz konusu bu ülkelerin, ortaya koydukları bu şartlarda iyi niyetli olmadıkları anlaşıldı. Konsorsiyum ülkelerinin bu muazzam projeyi ülkemize yaptırmamak için öne sürdükleri bu şartların bir tuzak olduğu açık ve net anlaşılmıştı.

İşin ihale edilmesi ve temel atılmasından sonra kredi kullanım safhasına gelindiğinde konsorsiyum ülkeleri, Dünya Bankası kaidelerine uyulmadığını bahane ederek projeden çekilme kararı aldılar. Alınan bu karar, projede en az 5-6 yıllık bir zaman kaybı manasına gelmekteydi. Kredi sağlayacak bu ülkelerin projeden çekilme kararı almalarıyla birlikte, bu proje için emek veren bütün arkadaşlarımız adeta yıkılmışlardı. Yıllardır konuşulan proje ilk defa hayata geçmeye bu kadar yaklaşımsken kredi kuruluşlarının aldığı bu karar şok etkisi yapmıştı.

Tabi ben de kredi anlaşmasının iptal edilmesinden dolayı büyük hayal kırıklığına uğramıştım. Ama bizde hiçbir zaman ümitsizliğe düşmek diye bir durum söz konusu olmaz. Kredi anlaşmasını iptal eden ülkeler, krediye vermeyerek Ilısu Baraj projesinin rafa kalkacağını düşünüyorlardı. Biz, bu aziz vatana hizmet etmek için niyetimizi almıştık. Bu projeyi ne pahasına olursa olsun hayata geçirmek için elimizden gelen bütün imkânları seferber etmeye hazırдық. Kredi kuruluşları, Türkiye’nin bu projeyi kendi imkânlarıyla yapamayacağını zannediyorlardı. Ama onlar Türk’ün tarih boyunca sergilediği kararlılık ve iradeyi bir defa daha görerek hüsrana uğrayacaklardı.

YERLİ KREDİNİN BULUNMASI

Anlaşmanın iptal edildiği gün aslında pek çok şey yeni başlıyordu. O gün çok sayıda televizyon programına çıkarak, projeyi bütün detaylarıyla anlattım. Konsorsiyum ülkelerinin kredi anlaşmasından çekilmesindeki asıl maksatlarını Yüce Türk Milletiyle paylaştım. Bu projeyi nasıl hazırladığımızı, yeniden yerleşim, tarihi ve kültürel varlıkların taşınması gibi pek çok hususu tek tek çalışarak Dünya Bankası kaidelerinin bile üstünde mükemmellikte hazırladığımızı izah ettim. Ulusal ve uluslararası medyada, projeye olan inancımızı ve detaylı hazırlıklarımızı vatandaşlarımızla paylaştım.

O dönem Başbakan olan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’a ve Bakanlar Kurulu üyelerine projeyi tekrar tekrar anlatarak ülkemiz için Ilısu Barajının ne kadar önemli olduğunu ve mutlaka bu projeyi hayata geçirmemiz gerektiğini arz ettim.

Sayın Cumhurbaşkanımız, ileri görüşlülüğü ve vizyoner bir yapısı olması sebebiyle **“Veysel Hoca, biz bu barajı kendi yerli ve milli imkânlarımızla yapabiliriz.”** dedi. Böylece Ilısu Barajı için yeni bir dönem başlamış oldu.

Sayın Cumhurbaşkanımızın dirayetli ve kararlı duruşu ile yerli bankaların oluşturduğu sendikasyon ile kredi temin edilerek projenin önü açılmış ve müteahhit firma ile sözleşme imzalanmıştı.

Dünya Bankası kaidelerine uyulmadığı bahanesiyle krediyi iptal edenlere karşılık olarak bürokratlarımız ve projede çalışan personelimizle gerçekleştirdiğimiz toplantıda **“Bu projeyi yerli kaynaklarımız ve imkânlarımızla Dünya Bankası kaidelerinin üzerinde bir standartta yapacağız, Dünyaya örnek bir proje olacak.”** talimatını vermiştim.

BARAJIN TİPİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE YAPILAN MUZZAM TASARRUF

Ilısu Barajının yapımı için yerli bankalarla yapılan kredi anlaşması sonrasında, hızla baraj inşaatına geçilmesi gerekiyordu. Çünkü zaten yabancı ülkeler, Türkiye’yi yeterince oyalamıştı ve ülkemizin artık kaybedecek bir saniyesi dahi yoktu.

Tabii bu batılı ülkeler, o kadar kurnaz ve kötü niyetlilerdi ki, Türkiye’nin gelişmesini ve kalkınmasını istemedikleri fikri, barajın tipi ile alakalı konuda da ortaya çıkmıştı. Konsorsiyumun kredi vermek için ortaya koyduğu şartlarından biri de, baraj projelerini kendi belirleyecekleri proje firmalarının hazırlamasıydı. Nitekim bu şartı kabul etmişdik ve barajın projelerini onların belirlediği firmalar hazırlamıştı. Ancak krediyi vermemeleri üzerine, bizim de kendi kredi imkânlarımızı kullanarak barajı inşa etmek istememiz üzerine, projeleri incelediğimizde bir büyük gerçekle daha karşılaşmıştık. Baraj inşaatına geçilmeden önce proje ve malzeme ocaklarını tekrar incelediğimizde müşavir firma tarafından hazırlanan proje ve tespit edilen malzeme ocaklarının da hayali tespit edildiğini gördük.

Müşavir firma tarafından hazırlan projede, baraj **“Kil Çekirdekli Kaya Dolgu”** tipinde hazırlanmış, ancak kil için önerilen yerlerde yeterli miktarda kil bulunmadığı görülmüştü. Yakın civarda da ihtiyacı karşılayacak miktarda kil bulunamamıştı. Bütün dış kaynaklı projelerde olduğu gibi, bu projede de yabancı firmalar projenin ilk maliyetini düşük gösterip, işe başladıktan sonra maliyeti yükseltme tezgâhını kurdukları ortaya çıkmıştı.

Bu hileyi fark edince, barajın dolgu tipini değiştirerek **“Kil Çekirdekli Kaya Dolgu”** tipinden **“Ön Yüzü Beton Kaplı Kaya Dolgu”** tipine çevirdik. Kil Çekirdekli Kaya Dolgu tipinde takriben 45 milyon m³ dolgu yapılması gerekirken biz barajın tipini Ön Yüzü Beton Kaplı Kaya Dolgu tipine çevirerek 24 milyon m³ dolgu ile bu muazzam barajı inşa ettik. Yani barajın, maliyet ve zaman bakımından en önemli faktörü olan dolgu kısmında %50’nin üzerinde tasarruf sağlanmıştı.

Ön Yüzü Beton Kaplı Kaya Dolgu tipinde inşa ettiğimiz Ilısu Barajının temelden yüksekliği 135 metre olup, barajda kullanılan dolgu miktarı ise 24 milyon m³’tür. Barajın kret uzunluğu ise takribi olarak 1.775 metredir. Baraj 11 milyon m³ su biriktirme hacmi

ile adeta küçük bir deniz gibidir. Ilısu Barajının 318 km²'lik gölalanı; Mardin, Şırnak, Batman, Siirt ve Diyarbakır il sınırlarına kadar uzanmaktadır.

Baraj İnşaatından Bir Görüntü

Ön Yüzü Beton Kaplama Çalışmalarından Bir Görüntü

PROJE KARAKTERİSTİKLERİ

Hidroloji

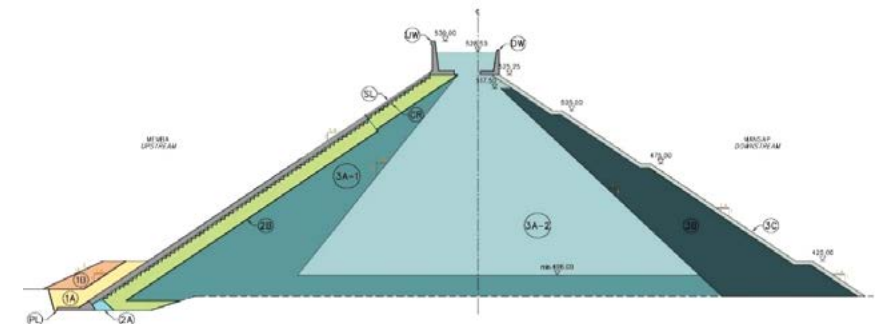
Yağış Alanı	: 35.517 km ²
Yıllık Ortalama Akım	: 15.500 hm ³
Yıllık Ortalama Debi	: 490 m ³ /s
Min. Debi	: 52 m ³ /s
Muhtemel Max. Taşkın Debisi	: 20.357 m ³ /s
Derivasyon Feyezan Debisi (Q100)	: 6.914 m ³ /s
Derivasyon Feyezan Debisi (Q25)	: 5.648 m ³ /s
Çekilen Su	: 14.179 hm ³
Regülasyon Oranı	: % 92

Derivasyon Tünelleri

Yeri	: Sol Sahil
Kazı Kesiti Çapı	: ϕ 13.30 m
Kesit Tipi, Sayısı ve Çapı	: Dairesel, Beton Kaplama 3 Adet ϕ 12 m
Toplam Deşarj Kapasitesi	: 10.800 m ³ /s
Derivasyon Kapasitesi (1 tünelde Q25)	: 3.600 m ³ /s
Boyu	: 1107,48 m, 1059,60 m, 959,18 m

Ana Gövde

Gövde Tipi	: Önyüzü Beton Kaplı Kaya Dolgu (ÖBKD)
Ana Baraj Gövde Hacmi	: 23.774.000 m ³
Kret Kotu	: 530.00 m
Parapet Üst Kotu	: 530.00 m
Kret Uzunluğu	: 1.775.00 m
Talveg Kotu	: 400.00 m
Temel Kotu	: 395.00 m
Gövde yüksekliği (Talvegden)	: 130.00 m
Gövde yüksekliği (Temelden)	: 135.00 m
Kret Genişliği	: 8.00 m

Baraj Tip En Kesiti**Beton Baraj ve Geçiş Yapısı**

Gövde Tipi	: Beton Ağırlık
Kret Kotu	: 531,50 m
Kret Uzunluğu	: 552,00 m
Temel Kotu	: 480,00 m
Gövde yüksekliği (Temelden)	: 51,50 m
Kret Genişliği	: 9-10 m
Mansap Şevi Eğimi	: 1.0 Y / 1.25 D
Kazı Hacmi	: 305.900,00 m ³
Gövde Beton Hacmi	: 244.363,00 m ³

Menba Batardosu

Batardo Tipi	: Merkezi kil çekirdekli kaya dolgu
Kret Kotu	: 436,50 m
Kret Uzunluğu	: 686,20 m
Kret genişliği	: 8,00 m
Temel Kotu	: 396,50 m
Batardo Yüksekliği (Temelden)	: 40,00 m
Derivasyon Girişi Ulaşım Yolu Kotu	: 427,00 m
Ön Batardo Yolu Kotu	: 412,00 m
Ön Batardo Yolu Genişliği	: 6,00 m
Kazı Miktarı	: 245.000 m ³
Dolgu Hacmi	: 1.081.000 m ³

Mansap Batardosu

Tipi	: Kil Çekirdekli Kaya Dolgu
Kret kotu	: 414,50 m
Temel kotu	: 398,90 m
Temelden yüksekliği	: 15,60 m
Kret uzunluğu	: 226,13 m
Dolgu hacmi	: 89.360 m ³
Kazı Miktarı	: 16.757 m ³

Dolusavak

Yeri	: Sağ sahil, Beton baraj üstünde
Tipi	: Karşıdan alıslı, Kontrollü
Kapak Sayısı ve Boyutu	: 6 adet, 15,88 m x 16 m
Kapak Tipi	: Radyal
Deşarj Kapasitesi	: 14.799 m ³ /s

Yaklaşım Kanal Kotu	: 500 m
Eşik Kotu	: 510 m
Genişliği	: 120 m
Şut Uzunluğu	: 432,70 m
Sıçratma Ucu Kotu	: 440 m
Çıkış Kanalı Uzunluğu	: 950 m
Düşü Havuzu Taban Kotu	: 375 m
Düşü Havuzu Boyutları	: 70 x 124 m

Enerji Su Alma Yapısı

Giriş Kapakları Tipi	: Tekerlekli Kapaklı Çan Ağzı
Kapak Sayısı	: 3 Adet
Kapak Boyutları	: 13,60 m x 7,17 m
Eşik Kotu	: 460 m
Izgara Tipi	: Hareketli
Izgara Boyutları	: 12,20 x 21,90 m

Enerji Tünelleri ve Ulaşım Galerisi

Tipi	: Dairesel, Beton Kaplamalı
Tünel Sayısı	: 3 Adet
Tünel Boyu	: PT1: 318 m, PT2: 329 m, PT3: 340 m
Tünel Çapı (Beton)	: 11,00 m
Tünel Çapı (Çelik)	: 9,00 m
Tünel Maksimum Eğimi	: 1,43 (82 m)
Tünel Min. Eğimi	: 0,01 (393 m)
Tünel Cebri Boru Uzunlukları	: 150,00 m
Ulaşım Galerisi Uzunluğu	: 434,88 m
Ulaşım Galerisi Çapı	: 12.00 m
Ulaşım Galerisi Eğimi	: %5,75

Santral

Tipi	: Yarı Gömülü
Yeri	: Sağ Sahil
Santral Binası Boyutu	: 180 x 47 x 58 m
Ünite Sayısı	: 6 Adet
Ünite Debisi	: 200 m ³ /s
Ünite Kapasitesi	: 200 MW
Türbin Anma Gücü	: 204 MW
Toplam Kurulu Güç	: 1 200 MW
Ort. Yıllık Enerji Üretimi	: 4.120 GWh

Max. Brüt Düşü	: 122,40 m
Min. Brüt Düşü	: 82,40 m
Tasarım Net Düşü	: 110,00 m

Kuyruk Suyu Kanalı

Tipi	: Trapez, Püskürtme Beton Kaplamalı
Uzunluğu	: 1.080,00 m
Maksimum Genişliği	: 143,00 m
Minimum Genişliği	: 90,00 m
Maksimum Taşkın Seviyesi	: 422,50 m
Tam Kapasite İşletme Kotu	: 405,40 m
Min. İşletme Su Kotu	: 400,70 m

Baraj Derivasyon Tünelleri İnşaatından Bir Görüntü

GEÇİCİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ KURULMASI

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, taşra hizmetlerini bölge müdürlükleri aracılığı ile sağlamaktadır. Hali hazırda DSİ'nin 26 Bölge Müdürlüğü bulunmakta olup, her bir bölge müdürlüğü bulunduğu havzaya göre 3-4 farklı ile hizmet sunmaktadır.

Ilısu Barajının çalışmalarına ilk olarak başlandığında, Diyarbakır DSİ 10. Bölge Müdürlüğü barajın çalışmalarını takip ediyordu. Ilısu Barajının büyüklüğü, pek çok farklı alanda faaliyet alanlarının olması ve barajın ülkemiz açısından ehemmiyeti gereği sadece bu projeyi takip etmesi için geçici bölge müdürlüğü kurulmuştur.

Daha önce Atatürk Barajı için de geçici bölge müdürlüğü kurulmuş ve proje tamamlandıktan sonra tekrar lav edilmiştir. Hali hazırda da Çoruh Nehri Projelerini takip etmesi için Artvin DSİ 26. Bölge Müdürlüğü kurulmuş olup, çalışmalarına devam etmektedir.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajında projenin; inşaat, kamulaştırma, yeniden yerleşim, arkeolojik ve kültürel varlıkların korunması çalışmalarını koordine etmek için Ilısu DSİ 16. Bölge Müdürlüğü Mardin'de kurulmuştur. Bölge Müdürlüğünün projenin bütün safhalarını yakından takip etmesi için 2011 yılında yeni hizmet binası inşa edilerek hizmete alınmıştır. Geçici bölge müdürlüğü kurulması çok isabetli bir karar olmuştur. Projenin bütün üniteleriyle yakından takibi mümkün olmuştur.

BARAJ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI

Ilısu Barajı, ülkemizin kalkınması bakımından çok önemli bir proje olup, belki de bu muazzam projenin tanıtımının yeterince yapılamamış olması sebebiyle vatandaşlarımızın büyük bölümü projeden habersiz olabilirler. Ancak Ilısu Barajının ne kadar büyük ehemmiyete haiz olduğunu, ülkemizin kalkınmasını istemeyen bazı batılı ülkeler ve bölücü terör örgütü gayet iyi biliyordu. Bu yüzden daha ilk günden itibaren barajın inşa edilmemesi için ellerinden geleni yapmışlardı.

Baraja kredi verme bahanesiyle yıllarca ülkemizi oyalayan batılı ülkelerin tek derdi, Türkiye'nin enerjide bağımsız olmasını istememeleri ve sürekli kendilerine bağımlı olarak yaşamamızı tercih etmeleridir. Kredi konusunda yıllarca ülkemizi oyalamalarının altında bu gerekçe yatmaktaydı. Ancak, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın **“Madem siz bu krediyi vermiyorsunuz, biz de kendi yerli ve milli imkânlarımızla bu barajı yaparız.”** resti üzerine, barajın inşa edilmesini istemeyen mihraklar bu defa da PKK Terör örgütünü devreye sokmaya başladılar.

Bölücü PKK terör örgütü, barajın inşa edilmemesi için hem siyasi izdüşümleri üzerinden bölge halkını baraja karşı kıskırtmaya, hem de baraj şantiyesine silahlı saldırılar ve tacizlerde bulunmaya başlamışlardı. Baraj inşaatında çalışan işçilerin kaçırılması, iş makinalarının yakılmasına kadar pek çok menfur saldırıda bulunmuşlardı. Bu saldırıların yanında bölge halkını da baraja karşı çıkmaları için sürekli tahrik ediyorlardı.

PKK'nın, Ilısu Barajına karşı çıkması bile ülkemizin bu projeyi hayata geçirmesi için ne kadar doğru bir yolda olduğunu gösteriyordu. 2015 yılında Hendek Hadiselerinde, şehirleri yakıp yıkan, camii, türbe ve tarihi eserleri yerle bir eden PKK'nın, Ilısu Projesinde tarih ve kültür savunuculuğundan bahsetmesi hiç de samimi bir durum değildi.

Baraj inşaatının zamanında yapılması ve daha önemlisi şantiyede çalışan personelin can güvenliğinin sağlanması için gerekli güvenlik tedbirlerini almamız gerekiyordu.

Bölücü terör örgütünün tehditlerine karşı, projede çalışacaklara yönelik gerekli tedbirler kapsamında öncelikli olarak, baraj şantiyesi etrafındaki hâkim tepelere ulaşım yolları ve helikopter pistleri yapılarak, çok korunaklı ve teknolojik imkânlarla haiz 5 adet karakol binası yapılmıştır. Ayrıca bu karakolların bakım, onarım ve güvenliğe matuf bütün ihtiyaçları, DSİ Genel Müdürü olduğum dönemde, Diyarbakır Jandarma Bölge

Komutanı Tuğgeneral Celal Çıtak ile imzaladığımız protokolle sağlanmıştır. Ilısu Barajı ve HES İnşaatının Güvenliğinin Sağlanmasında Gerekli İhtiyaçların Karşılmasına Dair Protokol 06.02.2007 tarihinde imzalanmıştı. Yaptığımız bu protokol sayesinde, baraj şantiyesi sürekli olarak koruma ve gözetim altında tutulmuştur. Şayet Jandarma Bölge Komutanlığımızın almış olduğu güvenlik tedbirleri olmamış olsaydı, hem inşaat çalışmaları zamanında tamamlanamaz, hem de can kayıplarına kadar varan istenmeyen hadiseler yaşanabilirdi.

Baraj inşaatına ulaşımı sağlayan Dargeçit-Midyat arasındaki 55 km'lik iptidai yol, hayati bir öneme haizdi. Personelimizin hafta sonu barajdan gidiş ve gelişleri sırasında, baraja ulaşım noktasında en kritik güvenlik zaafını burası oluşturuyordu. Bu yolun ve baraj çevresindeki karakollara ve yakın köyler ile Dargeçit ve Güçlükönak ilçelerine ulaşım yollarının projesinde sathı kaplama öngörülmesine rağmen, güvenlik noktasındaki ehemmiyeti dolayısıyla bu yolları yeniden inşa ettik.

Bu isabetli kararın, ilerleyen süreçte yaşanan bölücü terör faaliyetleri ve eylemlerinden etkilenilmemesi dolayısıyla çok yerinde olduğu görüldü ve takdir edildi. Bu yeni yolların standardı çok iyi derecede yapılmış olmasına rağmen, özellikle Midyat - Dargeçit arasındaki ulaşım yolunda, terör örgütü tarafından gerçekleştirilen çok sayıda yol kesmeler, saldırılar meydana geliyordu. Bu yol kesmelerinden birinde, çalışan personellerimiz indirilerek tehditler ve uyarılar yapılmış, o hadise sonrasında psikolojisi bozulan bazı personellerimiz, işi bırakmak istemişlerdi. Çünkü terör örgütünün saldırıları, Dargeçit ilçe merkezine kadar yaygınlaşmıştı. Terör hadiseleri neticesinde, baraj inşaatında çalışan ve Dargeçit'te ikamet eden personelimiz, şantiye içerisindeki tesislerimize yerleştirilmek suretiyle korunmaları temin edilmeye çalışılmıştır. Bu personeller, 2011 yılı ortalarına kadar prefabrik barakadan yapıma lojmanlarda kalmışlardır.

Şantiye alanına 5 km mesafedeki, Dargeçit Kuşçulu Karakoluna bölücü terör örgütü tarafından, havanın kararmaya başladığı saat 17.30 sıralarında yapılan saldırı neticesinde bir askerimizin yaralanmıştı. O dönem sözleşmeli statüde vazifeye başlayan 20 personelimizin çok tedirgin olduğu ve Bölge Müdürümüzle görüşerek istifa etmeyi düşündükleri bana iletilmişti. O dönem Bölge Müdürü olan Mahmut Dünder'in personelle konuşmaları ve projenin ülkemiz açısından önemini anlatması neticesinde bu personellerimiz fikirlerini değiştirip, çalışmaya devam etmişlerdir. Ancak yine de istifa eden personelde olmuştur.

İnşaat sırasında tehditlerin ve bazı hadiselerin ardı arkası kesilmiyordu. DSİ çalışanlarımızın ailelerine varıncaya kadar, yörede çalışanlar da dahil olmak üzere herkes tehdit ediliyordu. Diğer taraftan terör örgütü mensupları, baraj çevresindeki köylülerin içine karışarak çeşitli bahanelerle baraj şantiyesine saldırılar düzenleniyordu.

DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğümüz bölgede yaşayan vatandaşlarımızla sürekli diyalog halindeydi. Devletimizin şefkatini ve yardım elini her daim bölgede yaşayan vatandaşlara gösteriyorlardı. DSİ Bölge Müdürlüğümüz, Güçlükönak ve Dargeçit tarafındaki baraj çevresindeki köylere ait 11 köy okulunun bakım onarımının yapılması,

okul kütüphanesinin oluşturulması, bütün öğrencilere kıyafet, çanta ve kırtasiye yardımı yapılması gibi bir takım sosyal faaliyetleri de yürütüyordu.

Her bir okul için gerekli çalışmalar tamamlanınca, Bölge Müdürümüz, Kaymakam, ilçe jandarma komutanı, milli eğitim müdürü, köy muhtarları, DSİ ve yüklenici firma personelleri ve öğrencilerin katılımı ile istiklal marşı okunarak açılışı yapılıyordu.

Bu muazzam projenin hayata geçmesini istemeyen PKK terör örgütü ve üst düzey yöneticileri, benim geçeceğim yollardaki menfezlere bomba koymuş ve pek çok defa saldırı ve kara propaganda yapmış olsa da Allah'a şükür Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak kararlı bir şekilde bu projeyi hayata geçirmeye muvaffak olduk. Ülkemizin kalkınması, bölgenin refahı ve güvenliği için Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı tarihe altın harflerle yazılmış bir proje olarak geçmiştir. Bu projenin inşasında emek veren, mühendis ve işçi kardeşlerimiz de aynı şekilde tarihe geçmiş birer kahramandır.

BARAJIN İNŞAAT SAFHALARI

Sadece ülkemizin değil, Dünya'nın da sayılı projelerinden biri olan Ilısu Barajı, 135 metre gövde yüksekliği, takriben 2 km kret uzunluğu ve 24 milyon m³ dolgu hacmi ile muazzam bir projedir.

Bu muazzam projede sadece baraj inşaatı olmuş olsaydı, çalışmalar daha kısa sürede, daha kolay ve daha az maliyete tamamlanabilirdi. Ancak projenin belki de inşaatın daha karmaşık ve zor olan bölümleri; kamulaştırma, yeniden yerleşim ve tabii ki tarihi eserlerin taşınma işlemleriydi. Dolayısıyla projenin inşaat, kamulaştırma, yeniden yerleşim ve tarihi eserlerin taşınması işlemlerini dört ana başlık altında toplayabiliriz. Bu 4 ana başlıkta kendi içinde alt başlıklara ayrıldığında takriben 50 civarında konu başlığı bulunmaktadır. Esasen bu 50 başlığın her biri normalde büyük bir projeye tekabül etmektedir.

Ilısu Projesinin zamanında tamamlanması için büyük bir koordinasyon ve iş planının gerekmektedir. Projenin 1 saniye dahi gecikmemesi, kaynakların yerinde ve zamanında kullanılması için bu iş kalemlerinin hepsini tek tek planladık. Hangi iş ne zaman başlayacak ve ne zaman tamamlanacak hepsini iş planı üzerinde belirttik. Gerçekleştirdiğimiz düzenli toplantılarla projenin ilerleyişini değerlendirirken, yaptığımız incelemelerle de projede yaşanan problemleri yerinde inceleyerek daha hızlı çözümler geliştirdik.

Yeniden yerleşim çalışmaları ile tarihi eserlerin taşınma işlemleri çok detaylı olduğu için söz konusu iki kısmı ileride ayrıca ele alacağız. Bu kısımda barajın inşaat çalışmalarına değineceğiz.

Baraj İnşaatından Bir Görüntü

Ilısu Barajının temeli Ağustos 2006 tarihinde atılmış olsa da, baraja kredi sağlayacak konsorsiyum ülkelerinin vazgeçmesi üzerine baraj inşaatına başlanamamıştır. Kredi kuruluşlarının çeşitli sebepleri bahane ederek tek taraflı olarak Temmuz 2009'da projeden çekilmesiyle çalışmalara ara verilmiştir. Projeye yerli kaynaklardan kredi bulunması üzerine, Ocak 2010 tarihinde tedarik edilen yeni finansman ile birlikte tadilat sözleşmeleri hazırlanarak işe devam edilmiştir.

Projede İnşaat Konsorsiyumunda; Nurol İnşaat, Cengiz İnşaat ve Zublin Firmaları, elektromekanikte Andritz Hydro, Mühendislik ve Müşavirlik Konsorsiyumunda ise Dolsar, Rast, Maggia ve Colenco firmaları bulunmakta idi. Bu aşamada İnşaat Konsorsiyumunda yer alan Zublin firması projeden çekilmiştir. Gerek kati projede, gerekse revize kati projelerde tespit edilen eksiklikler sebebiyle ECS Mühendislik ve Müşavirlik konsorsiyumu ile birlikte güncelleştirilmiş revize kati projeler hazırlanmıştır.

Böylece inşaatın başlaması Mart 2010 tarihini bulmuştur. İlk olarak Derivasyon Tünellerinin kazı çalışmaları yapılmıştır. Ana barajın kazı çalışmaları, 2011 yılı Mart ayında başlamıştır. Ana barajın dolgu çalışmaları ise Mart 2012'de başlamıştır. Ağustos 2012'de barajın inşa edildiği Dicle Nehrinin derivasyonu sağlanmıştır.

Derivasyon Tüneli İnşaatlarından Bir Görüntü

24 milyon m³ dolgu hacmine sahip olan Ilısu Barajının kazı çalışmaları, Aralık 2013 tarihinde, dolgu çalışmaları ise Nisan 2015 tarihinde tamamlanmıştır. Dolgu çalışmalarının tamamlanmasından sonra barajın ön yüzünün beton imalatına başlanmıştır. Ön yüzü beton imalat çalışmaları 2016 yılının Ekim ayında tamamlanmıştır.

Baraj inşaatında çalışmalar belirli bir noktaya ulaştıktan sonra, Nisan 2017'de barajın elektromekanik çalışmalarına başlanmıştır. İlk olarak santral binasının ilk rotoru yerine indirilmiştir. Mayıs 2018'de de son rotor yerine monte edilmiştir.

Barajın inşaat çalışmaları Mayıs 2018 tarihi itibarıyla tamamlanmış ve barajın testlerine başlanmıştır. Netice olarak baraj, Haziran 2018 tarihi itibarıyla su tutmaya hazır hale getirilmiştir.

Her safhasını bizzat yakından takip ettiğim Ilısu Barajında, su tutulması için kapakların kapatılması talimatını vermiştim. Ancak, Irak'ta yaşanan kuraklık sebebiyle barajın kapakları kaldırılmış ve su tutma işlemi bir yıl tehir edilmiştir. 2019 yılı Ağustos ayında Ilısu Barajında su tutulmaya başlanmıştır. Kurulu gücü 1.200 MW olan baraj, her biri 200 MW olan 6 üniteden meydana gelmektedir. Barajın su biriktirme hacmi takriben 11 milyar m³ olup, yıllık 4 milyar 120 milyon kWh elektrik enerjisi üretmektedir.

19 Mayıs 2020 tarihinde ise bu muazzam projenin ilk türbininin devreye alınma merasimi gerçekleştirilmiştir. Maalesef ülkemizin ve bütün Dünya'nın içinde olduğu Covid-19 salgını sebebiyle, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, bu merasime İstanbul'dan video konferans yoluyla katılım sağlamıştır.

Baraj Santralinden Bir Görüntü

Barajın Dolusavak Kısımından Bir Görüntü

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ VE KÜLTÜREL ESERLERİN RESTORASYONU VE TAŞINMASI

Dicle Nehri üzerine inşa ettiğimiz Ilısu Barajı, ülkemizin enerjide dışa bağımlılığını azaltan, kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayan muazzam bir enerji projesi olmasının yanında; bölgenin tarihi ve kültürel dokusunun ortaya çıkarılması, tanıtılması ve en önemlisi de korunması bakımından bölge, ülkemiz ve Dünya adına son derece önemli bir projedir.

Özellikle Hasankeyf ilçesinin bulunduğu yerleşim alanı, binlerce yıllık zengin tarihi ve kültürü ile hemen dikkatleri çekmektedir. Bölgenin zengin tarihi ve kültürel dokusunun kamuoyu nezdinde gündeme gelmesi, Ilısu Barajının inşaatının başlamasıyla birlikte olmuştur.

HASANKEYF’İN TARİHİ

Çevre ve inşaat mühendisi olmamın yanında, aynı zamanda bir tarihçi olarak öncelikle Hasankeyf’in tarihinden kısaca bahsetmekte fayda görüyorum. Kayalara oyulmuş yerleşim yerleri sebebiyle, şehre “Mağralar Şehri” ya da “Kayalar Kenti” anlamına gelen Arapça “Hısnı Keyfa” denilmiştir. “Hısn-ı keyfa” adı Osmanlı döneminde Hısnıkeyf, halk arasında da Hasankeyf şekline dönüşmüştür.

Hasankeyf, Batman’a bağlı, iki yakasını Dicle’nin ayırdığı tarihi bir ilçedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan ilçenin tarihi, 10.000 yıl öncesine kadar gitmektedir. Dicle Nehrinin üzerinde yer alması ve ticaretin büyük bölümünün nehir üzerinden yapılması ilçeyi ticari ve ekonomik olarak ön plana çıkarmıştır.

Hasankeyf’in ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, tarihi antik döneme kadar dayanmaktadır. Hasankeyf höyüğünde yapılan çalışmalarda 3.500 yıldan 12.000 yıl öncesine kadar arkeolojik kalıntılara rastlanılmıştır.

Yerleşim, Yukarı Mezopotamya’dan Anadolu’ya geçiş yolu üzerinde ve Dicle nehrinin kenarında kurulmuş olması sebebiyle stratejik bir öneme sahipti. MS 2. ve 3. yüzyıllarda sınır yerleşimi olarak Bizanslılarla Sasaniler arasında el değiştirmiştir.

Diyarbakır ve çevresini ele geçiren Roma İmparatoru II. Constantius, bölgeyi Sasanilerden korumak amacıyla iki sınır kalesi inşa ettirmiş. MS 363 yılında inşa edilen kale, uzun süre Roma ve Bizans egemenliğinde kalmıştır. Hıristiyanlığın bölgede 4. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlamasının ardından yerleşim Süryani piskoposluğunun merkezi durumuna gelmiştir. Kadıköy Konsili tarafından MS 451 yılında Hasankeyf’teki piskoposluğa Kardinal unvanı verilmiştir. Hasankeyf 640 yılında, Halife Hz. Ömer (ra) döneminde İslâm ordusu tarafından fethedilmiştir.

Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler ve Mervaniler'in egemenliğinde kalan yerleşim yeri 1102 yılında Artuklular tarafından ele geçirilmiştir. Artuklu Beyliği'nin 1102-1232 yılları arasında başkentliğini yapan Hasankeyf, en parlak dönemini bu tarihlerde yaşamıştır. Artuklular döneminde imar edilerek kale kasabası özelliğinden kurtulup şehir haline getirilmiştir.

1232 yılında Eyyubiler tarafından ele geçirilen yerleşim, 1260 yılında Moğollarca ele geçirilerek tahrip edilmiştir. Hasankeyf'in Eyyubi hâkimi, Hülagü'ye bağlılığını bildirerek şehirdeki egemenliğini devam ettirebilmiştir. 1462 yılında Uzun Hasan tarafından ele geçirilen şehir, Akkoyunlu topraklarına katılmıştır. Akkoyunlular'ın zayıflamasıyla 1482 yılında Hasankeyf' te Eyyubi emirlerinin yönetimi yeniden başlamıştır. Bir süre sonra Safeviler'in denetimine giren merkez, 1515 tarihinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1524 yılına kadar Osmanlı yönetimine bağlı Eyyubi yöneticilerini idare ettiği Hasankeyf, bu tarihten itibaren Osmanlı idarecileri tarafından yönetilmeye başlamıştır.

17. yüzyıldan itibaren ana ticaret yollarının değişmesi ve Osmanlı-İran savaşları neticesinde ticarete yaşanan duraklama sebebiyle şehir önemini yitirmiştir. 1867 yılından sonra Mardin Midyat'a bağlı olan Hasankeyf, 1926 yılında Gerçüş ilçesine bağlanmıştır. 1990 yılında Batman'ın il olmasıyla birlikte Hasankeyf ilçesi Batman'a bağlanmıştır.

Eski Hasankeyf'ten Bir Görünüş

BARAJ İNŞAATI TARİHİ ESERLER BAKIMINDAN BİR FIRSATTIR

Ilısu Barajının inşa edilmesinde, projenin başından sonuna kadar bulunan biri olarak ve özellikle tarihçi sıfatıyla samimi bir şekilde belirtmek isterim ki; Ilısu Barajı, bu tarihi ve kültürel zenginliğin korunması bakımından kesinlikle bir fırsat olmuştur. Bölgede bulunan pek çok tarihi yapı yıkılmaya yüz tutmuş, yağmur, rüzgâr, kar gibi meteorolojik hadiseler sebebiyle tamamen çürümüş durumdaydı. Bu baraj buraya inşa edilmeseydi, çok sayıda kültür varlığı belki de 20-30 yıl içerisinde yıkılıp ortadan kaybolacaktı.

Ilısu Barajının yapılma kararı ve inşaat çalışmalarının başlamasıyla birlikte ilk önceliğimiz bölgede bulunan zengin tarihi ve kültürel eserlerin korunması, restorasyonu ve taşınacak eserlerin baraj göl alanından çıkarılması noktasında çalışmalara başlamak olmuştur.

Dünya'da eşi ve benzeri olmayan bir projeyi burada uyguladık. Adeta iğneyle kuyu kazar gibi her bir eseri tek tek inceledik ve küçük bir çocuğun üzerine titrer gibi gerekli koruma programlarını hazırladık.

Şayet baraj alanında tarihi ve kültürel varlıklar olmamış olsaydı biz bu barajı dörtte bir sürede tamamlayabilirdik. Ama bizim önceliğimiz hem kaybolmaya yüz tutmuş eserleri gün yüzüne çıkarmak hem de kültürel eserleri korumak olmuştur. Ayrıca bu tarihi ve kültürel eserlerin korunması için ayrılan ödenek Dünya'da eşi benzeri olmayan büyüklüktedir.

TARİHİ ESERLERİN TAŞINMASI

Tarihi Hasankeyf ilçesi, Aşağı Şehir ve Yukarı Şehir olarak iki kısımdan meydana gelmektedir. Aşağı Şehir, eski yerleşim yerlerinin olduğu ve tarihi eserlerin yoğunlukta olduğu bölgedir. Yukarı Şehir ise sonradan yerleşim yeri haline getirilen alandır. Hasankeyf'in %80'i baraj göl alanından etkilenmezken sadece %20'lik kısım sular altında kalmaktadır.

Aşağı Şehirde baraj göl sahası içerisinde kalan tarihi ve kültürel varlıkların gelecek nesillere aktarılması maksadıyla yoğun mesai harcanmıştır. Bu bölgede yer alan tarihi eserler, günümüzün en son teknik ve teknolojik imkânları kullanılarak ya yerinde korunmuş, veya bütüncül bir yaklaşım çerçevesinde çok disiplinli bir bakış açısıyla taşınarak müzede veya arkeopark alanlarında sergilenmektedir.

Bununla birlikte, Antik kentin su altında kalmayacak Yukarı Şehir ve Darphane Bölgesi de bu alanda yer alan kültür varlıklarının restorasyon ve koruma çalışmaları ile bir açık hava müzesine dönüştürülmüştür.

Taşıma işlemleri kapsamında aralarında ağırlığı 2000 tonun üzerinde olan yapıların da bulunduğu yüzlerce yıllık tarihi eserler, kilometrelerce taşınmak veya parça parça sökülerek Arkeoparkta aslına uygun şekilde kurulumu yapılmak suretiyle baraj göl alanından başarıyla çıkarılmıştır. Ilısu Projesi kapsamında yapılan taşıma işlemleri; taşınan yapıların tarihlendirildiği dönem, taşıma mesafesi, yapıların ağırlığı ve işlemlerin maliyeti hep birlikte değerlendirildiğinde, Dünya'nın en geniş kapsamlı koruma ve kurtarma projesi olması bakımından eşsizdir.

Öte yandan ülkemizde hayata geçirilen bütün baraj ve HES projeleri, 1992 yılında Malta'da, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ülkelere imzalanan "Avrupa Arkeolojik Kültür Mirasını Koruma Sözleşmesi" hükümlerinde yer alan "Bütünleşik Koruma" yaklaşımına göre değerlendirilmektedir. Ayrıca bu projelerde "Baraj Alanlarından Etkilenen Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması"na dair Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından alınan İlke Kararları doğrultusunda, farklı dallardan konularında uzman bilim insanlarının katılımı ile bilim komisyonları kurulmakta ve çalışmalar söz konusu komisyonların verdiği kararlar doğrultusunda yürütülmektedir.

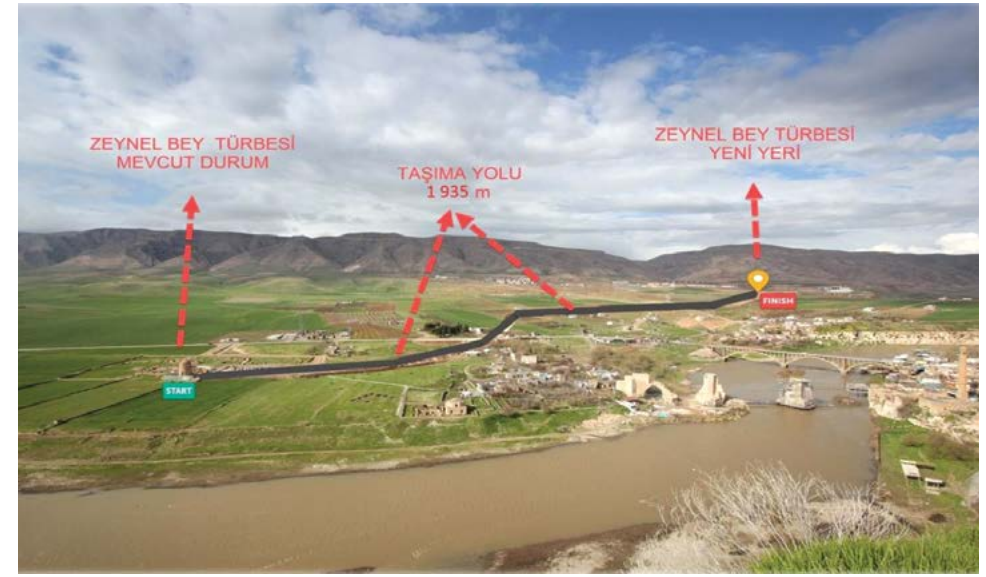
Taşınan tarihi yapılar, arkeopark alanında genel olarak problemlerin giderilmesi, alt yapı ve güçlendirilmeye yönelik kalıcı müdahaleler yapılmıştır. Sunum ve sergilemeye yönelik olarak yapıların özgünlüğüne sadık kalınmak suretiyle restorasyon uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Yapıların durumuna göre kısmi tamamlamalar, derz yenileme, koruma uygulamaları, kumlama ve çevre düzenlenmesi ile üst örtü sistemlerinde izolasyon ve kalıcı korumaya yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

1. Zeynel Bey Türbesinin Restorasyonu ve Taşınması

Zeynel Bey, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğludur. 11 Ağustos 1473 tarihindeki Otlukbeli Meydan Muharebesinde vefat etmiştir. Zeynel Bey Türbesi, babası tarafından inşa ettirilerek 1477 yılında tamamlandığı düşünülmektedir. Artuklular döneminden kalma olan türbe 540 yıllık tarihi bir yapıdır. Bu tarihi yapıyı taşımaya başlamadan önce türbenin eski yerinde güçlendirme çalışmalarını yaptık.

Tarihi eserlerin taşınması, ülkemizde ilk defa uygulanacak bir durum olması ve hatta bu büyüklükteki yapıların Dünya'da bile ilk defa taşınacak olması omuzlarımızdaki yükü daha çok arttırıyordu. Adeta kılı kırk yararcasına çalışıyor, saatlerce toplantı yapıp taşıma işleminin her bir saniyesini dahi planlıyorduk. Bilim Komisyonu ile birlikte yapmış olduğumuz toplantılar neticesinde taşıma seçeneklerinin hepsi masaya yatırılmış ve nihayetinde 1.150 ton ağırlığındaki tarihi türbe için "Tek Parça Halinde Taşıma Yöntemi" üzerinde karar kılınmıştır.

Zeynel Bey Türbesi, mevcut yerinden 64 metre üst kotta ve 1.935 metre uzaklıktaki yeni yerine taşınacaktı. Taşıma işleminden önce yeni temel, beton yol ve indirme platformunun imalatları tamamlandı. Bütün süreci planlamıştık ama yine de bir hataya mahal vermemek için önce bu taşıma işinin bir provasını yapmak gerekiyordu. Yani türbenin ağırlığı kadar, hatta daha ağır beton blokları aynı güzergâh üzerinde taşıyarak prova yapılmasına karar verdik.

Zeynel Bey Türbesinin Taşıma Güzergâhı

Taşıma işlemi, 8 adet kendinden tahrikli modüler taşıyıcı (Self-Propelled Modular Transporter, SPMT) ile gerçekleştirilecekti. Zeynel Bey Türbesinin deneme taşıma işlemi için (2x2x2.5 m) boyutlarında betonarme bloklar hazırlandı. Taşıma yolunun testi, Zeynel Bey Türbesinden % 40 daha fazla bir yük ile 27-28 Nisan 2017 tarihlerinde başarıyla gerçekleştirildi. Bu işlem, azda olsa rahatlamamızı sağlamıştı ama yine de gerçek türbenin taşınması daha stresli olacaktı.

Beton Bloklarla Taşıma İşleminin Provası

Taşıma işlemine geçilmeden önce ilk olarak 30 cm kalınlığındaki kaldırma temeli tamamlandı. 28 adet, 50 cm çapında kaldırma delikleri açıldı ve özel harç ile doldurulma işlemi yapıldı. Ardından 44 adet hidrolik kaldırma krikolarının ayakları tamamlandı. Türbenin içten kesim işlemi tamamlandı ve hidrolik krikolarla türbe 2 cm yukarı kaldırılarak taşımaya hazır hale getirildi. 90 cm yüksekliğinde art germe uygulanarak kaldırma plağı tamamlandı ve 44 hidrolik krikolar yerleştirildi.

Zeynel Bey Türbesinin Kaldırma Temeli ve Hidroliklerin Yerleştirilmesi

Nitekim tarihler 11 Mayıs 2017'yi gösteriyordu ve sadece 24 saat sonra bölgenin en önemli eserlerinden Zeynel Bey Türbesini taşıyacaktık. O gece heyecandan gözümde uyku girmed.

12 Mayıs 2017 Cuma günü sabah saat 07.45'de Bismillah diyerek tarihi türbenin yolculuğunu başlattık. Ben, Bakanlık binasından gazeteci ve basın mensupları ile video konferansla alana bağlanarak, taşıma işlemini bizzat komuta ettim. DSİ Genel Müdürüm ve ilgili arkadaşlar taşıma mahallinde tarihi yolculuğa şahitlik ettiler.

Bütün halk alana toplanmış bu eşsiz ana şahitlik ediyorlardı. Bütün ulusal ve çok sayıda uluslararası televizyon da bu anı canlı olarak ekranlara taşıyordu. Tarihi Türbe adım adım yeni yerine gidiyordu. 3 saat 55 dakikalık bir zaman diliminin ardından saatler 11.40'ı gösterirken türbe yeni yerine ulaşmıştı.

Zeynel Bey Türbesinin Taşıma İşleminin Bakanlık'tan Komutası

Büyük bir heyecanın ardından hepimiz derin bir nefes almıştık. Bu tarihi hadiseye şahitlik etmek ve bu taşıma işleminin içinde bulunmak inanılmaz bir duyguydu. Neticede tarihi yapı hedefine ulaşmış ve biz de üzerimizdeki mes'uliyetin ağırlığından az da olsa sıyrılmıştık.

Zeynel Bey Türbesinin Taşınmasına Bölge Halkı Şahitlik Etti

Dünya da Zeynel Bey Türbesinin Tarihi Yolculuğuna Şahitlik Etti

Taşıma işlemiz tamamlanmıştı ama tarihi türbe henüz yerine tam olarak yerleştirilmemişti. 12 Mayıs 2017’de yapılan taşıma işleminden 3 gün sonra tarihi türbenin taşındığı yeni yerinde zemine yerleştirme işleminin gerçekleştirilmesi gerekiyordu.

O dönem Kültür ve Turizm Bakanı olan Sayın Prof. Dr. Nabi Avcı Bakanımızın da teşrifleriyle, Türbenin yeni yerine yerleştirme ve sabitleme işlemine birlikte şahitlik ettik. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün konferans salonunda program gerçekleştirerek, Türbenin bulunduğu alana canlı bağlantı yaptık. 15 Mayıs 2017 tarihinde şahsım ve Sayın Bakanımız Prof. Dr. Nabi Avcı’nın butona basmasıyla tarihi türbe ebedi istirahatgahında yerini almıştı.

Zeynel Bey Türbesi Yeni Yerinde

Zeynel Bey Türbesi ile alakalı bir hatıramı da burada paylaşmak istiyorum. 2017 yılında Ramazan Ayı içerisinde çok sayıda il ve ilçemizi ziyaret ederek vatandaşlarımızla iftar ve hatta sahur sofralarında bir araya geliyorduk. İftar ve sahurda belki de ilk defa açılış ve temel atma merasimi tertip eden Bakan benimdir. O yılki Ramazan Ayı da çok bereketli ve yoğun geçiyordu. Mübarek ayın sonuna yaklaşırken o dönem TBMM Başkanı olan Sayın İsmail Kahraman, mecliste bir iftar vermişti. İftara katılanlar arasında Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan da vardı. Kendisi iftardan sonra **“Veysel Hoca, Türkiye’nin her yerine gidiyorsun, Hasankeyf’e gitmiyor musun?”** diye sormuştu. Ramazan’ın son 7-8 günü kalmış ve benim Kadir Gecesi hariç her günüm için bir il programı önceden belirlenmişti. Ben de **“Sayın Cumhurbaşkanım, her günüm dolu, sadece Kadir Gecesi var. O günü de kendime ayırmak istiyorum.”** dedim. Sayın Cumhurbaşkanımız bir şey demedi ama Hasankeyf’e gitmemi istediği de ifadelerinden açıkça belli oluyordu. Kendi kendime dedim ki, ibadetin makbul olanı birlikte yapılan, vatandaşlarımıza hizmet edilerek yapılan ibadet olur düşüncesiyle Kadir Gecesinde Hasankeyf’e gitmeye karar verdim. Hasankeyf’te tarihi Zeynel Bey Türbesinin yanında takriben 3.500 – 4.000 kişinin katılımı ile büyük bir iftar sofrası kurduk. Başta Hasankeyfliler olmak üzere Batman’dan gelen vatandaşlarımızın katılımı ile birlikte güzel bir iftar etmiştik.

22 Haziran 2017 Kadir Gecesi Günü Zeynel Bey Türbesinin Yeni Yerinde Yapılan İftar

2. Artuklu Hamamının Taşınması

Hasankeyf'te Zeynel Bey Türbesi'nin taşıma işleminin tamamlanmasının ardından taşınan ikinci tarihi yapı, Dicle'nin kuzey kıyısında, tarihi köprü'nün yakınında bulunan 1.200 ton ağırlığındaki Artuklu Hamamı olmuştur. Artuklu Hamamı'nın 12. Yüzyılın ortalarında, Artuklular Döneminde inşa edildiği ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında farklı tarihlerde yapının yıkılan bazı bölümlerinin ve soğukluk bölümünün yeniden inşa edildiği bilinmektedir.

Artuklu Hamamının Taşınması

Hamamın yalnızca soğukluk bölümü ayakta kalmıştır. Kazı çalışmaları sonrasında, yıkılmış olan ılıklik ve sıcaklık bölümleri altındaki cehennemlik ve su deposu da ortaya çıkarılmıştır.

Taşıma tertibatı da dikkate alındığında 1.200 ton ağırlığındaki Artuklu Hamamı, 70 metre üst kottaki yeni yerine yerli ve yabancı çok sayıda basın mensubu ve vatandaşın da izlediği tarihi bir operasyonla 06 Ağustos 2018 tarihinde başarıyla taşınmıştır.

Artuklu Hamamı Yeni Yerinde

3. İmam Abdullah Zaviyesinin Taşınması

İmam Abdullah Zaviyesi Taşınması

İmam Abdullah Zaviyesinin, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (SAV) soyundan geldiğine inanılan ve yöre halkı tarafından büyük saygı gösterilen İmam Abdullah'a ithafen 12. yüzyılda Artuklular tarafından inşa edildiği bilinmektedir. Tarihi yapı, İmam Abdullah'a ait zaviye ve türbenin etrafında zamanla gelişmiş olan bir külliye konumundadır. Zaviye; ortak bir avlu içerisinde kuzeyde bulunan ve içerisinde sandukanın da yer aldığı kare formlu bir türbe, türbenin hemen doğusunda yer alan minare (kule) ve bu yapılara güney yönde eklenen eyvan ve giriş bölümlerinden oluşmuştur.

Asıl zaviyenin 12. Yüzyılda Artuklular zamanında yapıldığı; yıkılması sonucu İmam Abdullah'ın türbesinin bulunduğu mekân esas alınarak Eyyûbi Sultanı Takıyyeddin Abdullah (1249-1294) zamanında yeniden inşa edildiği; türbe girişindeki kitabeye göre 878 (1478) tarihinde Akkoyunlular tarafından tamir edildiği anlaşılmaktadır.

Zaviyenin 3 parça (Türbe, Minare ve Müştemilat-Eyvan Bölümü) halinde taşınarak Hasankeyf Yeni Yerleşkesinde yer alan Arkeopark alanında bütüncül olarak sergilenmesi planlanmıştır.

Sırasıyla 800, 400 ve 200 ton ağırlığa sahip olan Türbe, Minare ve Müştemilat yapıları, taşıma işlemi neticesinde azami eğimi %3.6 olan güzergâhta 62 metre üst kota nakledilmiştir.

Tarihi Zaviyenin ilk olarak 10 Eylül 2018 tarihinde Türbe kısmı taşınmıştır. 800 tonluk tarihi türbe 2.400 metre mesafedeki yeni yerine nakledilmiştir.

Türbenin ardından 12 Eylül 2018 tarihinde Zaviyenin minare/kule bölümü, 19 Ekim 2018 tarihinde de Zaviyenin son kısmı olan eyvan/müştemilat bölümünün taşıma işlemi gerçekleştirilmiştir.

İmam Abdullah Zaviyesi Yeni Yerinde

4. Orta Kapının Taşınması

Hasankeyf Antik kenti girişinde, Hasankeyf kalesinin çıkış rampası üzerinde yer alan ve Orta Kapı olarak isimlendirilen tarihi kale kapısının, üzerinde bulunan tek sıra nesih kitabeye göre Hicri 826 (Miladi 1423) senesinde Eyyubi Döneminde Sultan Süleyman tarafından inşa ettirildiği bilinmektedir. Orta Kapı, Eyyubi Dönemi Mimarlığının Hasankeyf sit alanında ayakta kalabilmiş önemli bir örneğidir. Takriben 600 yaşındaki Orta Kapı, boyutları ve taşıma güvenliği gözetilerek 3 parça halinde taşınmıştır. 113, 101 ve 123 ton olmak üzere toplam 337 ton ağırlığa sahip olan Orta Kapı'nın taşınması için 72 ton ağırlığında çelik taşıyıcı sistem imal edilmiştir.

Çelik konstrüksiyon dahil toplam ağırlığı 409 tona ulaşan tarihi yapı 37,4 metre üst kota taşınarak baraj göl sahasından çıkarılmıştır. Tarihi yapının 15 Ekim 2018 tarihinde başlayan taşıma işlemi, bir hafta sürmüş olup, 22 Ekim 2018 tarihinde yapı Yeni Hasankeyf Yerleşkesindeki Arkeopark alanındaki yerinde konumlandırılmıştır.

5. Er – Rızk Camisinin Taşınması

Er Rızk Camii'nin Taşınması

Orijinal konumunda Hasankeyf Kalesi ve Artuklu Köprüsü arasında yer alan Er-Rızk Camii'nin, kitabelerine göre Hicri 811 (Miladi 1409) yılında Eyyubi Sultanı Süleyman Bin Gazi tarafından Hacı Muhammed ve kardeşi Ömer'e yaptırıldığı bilinmektedir. 1953'te yaptırılan eklemeler ve değişikliklerle onararak bugünkü durumuna getirilmiştir.

Er - Rızk Camii'nin 168 adet kesme taş sıradan oluşan ve 42 metre yüksekliğe sahip olan minaresinin nasıl taşınacağı hususunda Bakanlıkta uzmanlarla birlikte toplantılar gerçekleştirdik. Acaba tek parça halinde taşıyabilir miyiz diye düşünüldü. Ancak 42 metre yükseklik dikkate alınarak risk olmaması için sökülerek taşınması kararlaştırıldı. Minarenin söküm işlemine 30.10.2018 tarihinde başlamış ve 24 Nisan 2019 tarihinde

tamamlanmıştır. Minare, 6 aylık bir çalışmanın neticesinde arkeopark alanındaki yeni konumunda yeniden yükselmiştir. Er Rızk Camii'nin Harim Duvarı ise 4 parçaya bölünmek suretiyle yeni yerine nakledilmiştir. Toplam 720 ton ağırlığa sahip olan tarihi yapı önce stok alanına oradan da nihai konumuna taşınmıştır. Minarelerin söküm ve kurulum işlemleri, alanında uzman bir ekip tarafından son derece titiz çalışmalar neticesinde gerçekleştirilmiştir.

6. Süleyman Han Camisinin Taşınması

Süleyman Han Camii Yeni Konumunda

Kitabesine göre Eyyubilerden Şehabeddin Gazi Bin Muhammed, Hicri 752 (Miladi 1352) yılında camiyi, Hicri 809 (Miladi 1407) yılında minareyi ve oğlu Süleyman da Hicri 818 (Miladi 1416) yılında çeşmeyi yaptırmıştır. Süleyman Han Camii, kare planlı avlusu ve süslemeli minaresiyle cami ve medreseden oluşan bir külliye görünümündedir.

Süleyman Han Camii'nin ayakta kalabilen minaresinin El – Rızk Camii minaresinde olduğu gibi bütüncül olarak taşınmasının yapının zarar görmesine sebep olabileceği riskine karşılık taşları tek tek sökülerek taşınması ve yeni yerinde aslına uygun olarak kurulumunun yapılması kararı alınmıştır. Minarenin söküm işlemine 09 Ağustos 2018 tarihinde başlanılmıştır. 136 adet kesme taş sırasından oluşan ve 36 metre yüksekliğe sahip olan minarenin sökülün taşları vinç yardımıyla indirilmiş tek tek numaralandırılarak aslına uygun şekilde birleştirilmek üzere Hasankeyf Kültürel Park Alanı'ndaki Arkeoparka nakledilmiştir.

Minarenin kurulum işlemi ise 29 Kasım 2018 ve 27 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Böylece toplam 10 aylık bir zaman diliminde taşıma süreci tamamlanmıştır. Süleyman Han Camii Külliyesinin minare haricindeki Taç Kapısı ve Çeşmesi de bölümler halinde taşınmıştır. 110 ton ağırlığındaki Çeşme yapısı 01.12.2018 tarihinde, 80 ton ağırlığındaki Taç Kapı ise 02 Aralık 2018 tarihinde yeni konumuna nakledilmiştir. SPMT'ler ile yapılan ve takriben 8 saat süren taşımalarda eserler en ufak bir hasar almadan başarıyla tamamlanmıştır.

Süleyman Han Camii'nin teknik olarak taşınamayacak durumda olan ana yapısının, koruma ve sağlamlaştırma çalışmalarının ardından dolgu içine alınarak su altında korunması sağlanmıştır.

7. Kızlar (Eyyubi) Camisinin Taşınması

Cami Beniat olarak ta adlandırılan bu yapı, Albert Gabriel'e göre bir abide mezarıdır ve 14. yüzyıl sonlarına, Eyyubi dönemine tarihlendirilir. Arkeolog Mehmet Oluş Arık da yapının bir abide kabir külliyesi olduğunu belirtmektedir. Kare planlı bir avlunun dört köşesindeki kare planlı türbelerden oluşmaktadır. Özgününde üst örtülerinin kubbe olduğu düşünülmektedir. 13. yüzyıl eseri olan ve en ağır parçası 2.300 ton ve toplam ağırlığı 4.960 ton olan Kızlar (Eyyubi) Camii, bu özelliği ile Hasankeyf'teki taşınan kültürel varlıklar içerisindeki en ağır yapıdır. Cami, batı ve doğu bloğu ile kuzey ve güney duvarları olmak üzere 4 parça halinde bütüncül olarak taşınmıştır.

Tarihi caminin taşınması için Dicle Nehri üzerinde 12 menfezden oluşan 104 metre uzunluğunda bir köprü yapılmıştır.

8. Koç Camisinin Taşınması

Hasankeyf Vakfiyesinde Hicri 762 (Miladi 1360) yılında ölen Hacı Abdullah El Maverdi'nin kendi inşa ettirdiği medreseye defnedildiği bilgisi verilir. Yapı, mihrap duvarı önünde doğudan batıya doğru uzanan ince uzun dikdörtgen planlı bir ibadet yeri ile bu mekânın önünde bulunan bir avludan oluşmaktadır.

Süleyman Han Camii'nin güneyinde yer alan Artuklu eseri Koç Camii'nin, su altında korunmasına yönelik olarak yapılan sağlamlaştırma ve koruma çalışmaları tamamlanmıştır. Koç Camii'nin döneme özgü alçı süsleme unsurları Hasankeyf Müzesine nakledilmiştir.

9. Yamaç Külliyesi'nin Taşınması

Yamaç Külliyesi'nin Eyyubi dönemi (13. Yüzyıl) eseri olduğu düşünülmektedir. Yapı, cami, medrese, zaviye ve bekâr hamamından oluşan bir külliye'dir. Külliye içinde dikdörtgen, ortası havuzlu bir avlu ile güneyinde revaklı bir harimden oluşan cami üst kotta oturmaktadır. Baraj göl alanından etkilenmeyen külliyenin koruma ve güçlendirme çalışmaları tamamlanmıştır.

HASANKEYF MÜZESİ VE KÜLTÜREL PARK ALANI

Hasankeyf'in tarihinin çok eskilere dayandığı yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkartılmıştır. Hasankeyf höyüğünde yapılan çalışmalarda 3.500 yıldan 12.000 yıl öncesine kadar arkeolojik kalıntılara rastlanılmıştır. Ilisu Barajının inşa edilmesi, tarihi çok eskilere dayanan Hasankeyf'in bu zenginliğinin ortaya koyulması adına bir fırsat olmuştur.

Hasankeyf'in yeni yerleşim alanında, proje kapsamında taşınan kültür varlıklarının sergilendiği, tarihi ve kültürel yarımadada yapılan açık ve kapalı müze, bölgenin bu zenginliğini açıkça ortaya koymuştur.

Ilisu Barajı ve HES Projesi ile Hasankeyf'te tarih yeniden canlanmış, Yukarı Şehir Arkeolojik Parkı ve Açık hava Müzesi hayata geçirilmek suretiyle mimari özellikleri bakımından zengin bir tarihe sahip olan şehre Müze – Şehir özelliği kazandırılmış ve böylece geçmişten geleceğe aktarılacak muhteşem bir miras bırakılmıştır.

Şehre kazandırılan Açık Hava Müzesinin haricinde özellikle kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan eserlerin sergilendiği çok modern bir kapalı müze de inşa edilmiştir. Bölgeyi ziyarete gelen ziyaretçilerin açık hava müzesini gezdikten sonra şehrin kadim tarihi hakkında bilgi almaları için Yeni Hasankeyf yerleşim alanında inşa edilen Hasankeyf Müzesi ve Kültürel Park Alanını ziyaret ederek Hasankeyf'in tarihte yolculuğuna şahitlik edebileceklerdir.

Hasankeyf Müzesi; müze binası, giriş yapısı 1-2, sahne-açık hava tiyatrosu, sahne arkası yapısı, sera, park ve sera onarım binasından meydana gelmektedir. 10.05.2019 tarihinde "Hasankeyf Müzesi Müdürlüğü" ismi altında kurulmuştur.

Batman ili ve bölgenin en önemli turizm cazibe merkezi olmaya aday Hasankeyf Müzesi ve kültür park alanı, bölge müzesi olma hedefiyle 96.323 m²'lik büyük bir alanda kurulmuştur.

Hasankeyf Müzesi

Hasankeyf Müzesine Teşhir-Tanzim Çalışmaları kapsamında Batman, Diyarbakır ve Mardin Müzelerinden 1791 adet eserin nakli yapılmıştır. Hasankeyf kazılarının yanı sıra Batman, Mardin, Siirt ve Diyarbakır'daki 20 kadar kurtarma kazısından çıkartılan eserler ile satın alma ve hibe yoluyla Batman, Diyarbakır ve Mardin müzelerine kazandırılan eserlerin Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Demir, Ortaçağ, Roma, Artuklu ve Osmanlı dönemlerine ait 1.466 eserin yer aldığı müzenin en zengin koleksiyonunu arkeolojik, sikke ve etnoğrafik eserler oluşturmaktadır.

Alt ve üst kat teşhir salonlarında jeomorfolojik salondaki taş türleri, fosiller; prehistorik döneme ait buluntuların yanı sıra 2000-2018 yılları arasında bölgedeki 4 ilde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ile kurtarma kazılarından Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Demir, Ortaçağ, Yeniçağ ve 20.yy ilk çeyreğine kadar ki dönemlere ait zengin eserler ile hemen hemen her döneme ait canlandırmalar dikkat çekicidir.

ARKEOPARK ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ

Hasankeyf Arkeopark Alanına taşınan eserleri ziyarete gelecek vatandaşların gerekli ihtiyaçlarını gidermesi, yapıların korunarak gelecek nesillere aktarılması ve alanın sunuma hazır hale getirilmesi için proje çalışmaları yapılmıştır.

Arkeopark 420 dekar arazide; sanat atölyeleri, hediyelik eşya, kafe ve restoran, mescit, lavabo, işlevli sosyal donatılar, 1 adet açık amfi, yürüyüş yolları, servis bağlantı yollarını kapsamaktadır. Proje kapsamında bütün alanın peyzaj düzenlemesi gerçekleştirilecektir.

Arkeopark Çevre Düzenleme Projesi

Arkeopark Çevre Düzenleme Çalışmaları

YUKARI ŞEHİRDE SU ALTINDA KALMAYAN KÜLTÜREL VARLIKLARA DAİR ÇALIŞMALAR

Kamuoyunda iddia edilenin aksine Hasankeyf'in tamamı sular altında kalmamış, sadece %20'si Ilısu Barajı göl alanından etkilenmiştir. Sular altında kalmayan Yukarı Şehir, "Arkeolojik Park ve Açık Hava Müzesi" olarak düzenlenmiştir. Bu açık hava müzesi, tarihi dokusuyla Hasankeyf'e her yıl binlerce turisti çekerek, Yeni Hasankeyf'in kültür ve turizmin cazibe merkezi haline gelmesini sağlayacaktır.

Yukarı şehirde onlarca mezar, türbe, köşk, tarihi konut, tarihi bir cami, saray ve yüzlerce mağara bulunmaktadır. Yukarı Şehrin oturduğu jeolojik yapı, jeolojik ve jeoteknik olarak güçlendirilmiştir.

Bu eserler, daha önceleri plansız ve bakımsız halde iken, kazıların tamamlanması ile uygun bir çevre düzenlemesi ve çağdaş bir müzecilik anlayışı ile arkeolojik park içinde teşhir edilmektedir. Arkeolojik parkın etrafındaki mağaraların bir kısmı üzüm bağları ile bezenmiş, butik otel ve hediyelik eşya dükkânı olarak kullanılacak, böylece Yukarı Şehir, ülkemizin kültür turizminin çok önemli bir cazibe merkezi haline gelecektir.

Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında Hasankeyf'te su altında kalmayan, zengin kültürel mirasa ev sahipliği yapan ve antik kentin Yukarı Şehir olarak adlandırılan bölgesinde de Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından pek çok koruma projesi hayata geçirilmektedir. Bu çerçevede, Küçük Saray, Ulu Cami, Yukarı Kapı, Su Deposu ve Büyük Saray'ın belgeleme ve güçlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Hasankeyf'te yapılan bu kültür ve turizm faaliyetleri neticesinde bölge, ülkemizin ve Dünya'nın en önemli turizm cazibe merkezi olma yolundadır. Daha öncede belirttiğimiz gibi Ilısu Barajı inşaatı, bu zengin tarihin gün yüzüne çıkmasında büyük katkı sunmuştur. Özellikle proje ile alakalı ön yargıları olanların, bölgeyi gezip incelediklerinde yapılan muazzam çalışmalar karşısında fikirlerinin tamamen değiştiğini müşahade ediyoruz.

ŞAAB VADİSİ ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ

Baraj gölünden etkilenmeyen Yukarı Hasankeyf Şaab Vadisinde çevre düzenleme projesi hazırlanmaktadır. Şaab Vadisi Çevre Düzenleme Projesi 41 dekar alanda öngörülmektedir. Bölgenin özgün peyzaj dokusunu referans alarak, ören yeri karşılama işlevli çevre düzenleme çalışması gerçekleştirilecektir. Proje içerisinde;

- Açık Alan Karşılama Tanıtım Merkezi,
- Turizm Danışma Ofisi
- Kafeler, Bilet Satış Yerleri
- Mescit ve Lavabolar
- Yamaç Külliyesi tarafına köprü,
- Dahlika Deresi üzerine köprüler bulunmaktadır.

Şaab Vadisinden Yamaç külliyesine ulaşım için 72 metre uzunluğunda Çelik Makas, korkulukları korten çelik kaplı, yürüme platformu ahşap kaplı köprü projesi yapılmıştır.

Şaab Vadisi Çevre Düzenleme Projesi kapsamında özellikle baraj suyunun çekilmesi neticesinde ortaya çıkan Şaab Vadisi yanındaki Kasır-Rabi'nin temizliği ve onarımı yapılacaktır.

Şaab Vadisi Genel Görünümü

TEKNE BEKLEME YERLERİ VE YÜZER LİMANLAR

Ilısu Baraj gölü, Hasankeyf ilçesinin çehresini değiştirmiştir. Baraj gölü, ilçeye İstanbul Boğazı görünümü kazandırmıştır. Özellikle Yeni Hasankeyf ilçesi ile baraj gölünün karşı tarafında kalan Yukarı Hasankeyf'in ulaşımını teknelerle sağlamak için bir proje geliştirilmiştir.

Yüzer Liman Projesi ile Yukarı Hasankeyf'te Baraj Gölü altında kalmayacak ve koruma altına alınan Ulu Cami, Büyük Saray, Küçük Saray başta olmak üzere tarihi yapıların ziyaret edilmesi amacıyla, Baraj Gölünün her kotunda tekneler ile ulaşım sağlanabilecektir.

Toplam üç iskeleden meydana gelen projede, iskelelerden birincisi Yukarı Hasankeyf tarafında Şaab Vadisinde, ikinci iskele Yeni Hasankeyf tarafında Arkeopark alanında ve üçüncü iskele de yine baraj gölünün Yeni Hasankeyf ilçesi tarafında planlanmıştır.

Bölgeye gelen turistlerin özellikle tarihi Yukarı Hasankeyf ve Yeni Hasankeyf tarafındaki Arkeopark arasında yatlarla gidiş gelişini kolaylaştırması bakımından son derece önemli bir proje olmuştur.

İskeleler, baraj gölünün suyunun artması ve azalmasına göre "Yüzer İskele" şeklinde planlanmıştır. İskelelerin rüzgar ve fırtınalarda kopmaması için İstanbul Teknik Üniversitesinden ilim insanları da projeye destek vermektedir.

Proje kapsamında 46 adet 10 tonluk ana tonozlar, 14 adet 800 kg'lık avare tonoz ve 36 adet 50 kg'lık kılavuz tonoz olmak üzere toplam 96 adet tonozun imalatları ve yerleştirilmeleri tamamlanmıştır.

Yüzer Limanların Yerleri

Arkeopark Yüzer Liman Görünümü

KÜÇÜK SARAYIN YÜKSELTİLMESİ

Eyyübi Dönemi eserlerinden Küçük Saray'ın yükseltilmesi çalışmaları DSİ tarafından gerçekleştirilmiştir. Hasankeyf Kalesi yerleşkesinde bulunan ve Eyyübiler tarafından 1329 yılında inşa edilen Küçüksaray, Tarihi Hasankeyf'in silüetini de oluşturmaktadır. Dicle Vadisi ile Şaab Vadisi birleşiminde bulunan 700 yıllık tarihi yapı, baraj gölü suyundan etkilenmemesi için yapının üstünde bulunduğu kayalık, üç taraftan ankrajlı betonarme duvar ve üzerindeki parapet duvarı ile kaplanarak koruma altına alınmıştır. Ancak Küçüksaray'ın silüetinin daha ihtişamlı bir şekilde görülmesi için 6 metre yükseltilmesine karar verilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde tarihi Küçük Saray, 6 metre yükseltilerek, 08.06.2021 tarihi itibarıyla çalışmalar tamamlanmıştır.

Küçük Sarayın yükseltilmesi ile daha ihtişamlı bir görünüm kazanması sağlanmıştır. Yine Eyyübi Dönemi eserlerinden biri olan Büyük Saray yukarı şehirde yer almaktadır. Mimarisi ile göz dolduran bu eser için yapılacak kazılardan sonra yapının statik ve üst örtü tamamlama işlemleri yapılacaktır.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Hasankeyf'te gerçekleştirilen kazılarda çıkarılan eserler ve Ilısu Baraj gölü etkisi altında kalan höyüklerdeki eserlerin sergilendiği çok modern bir müze inşa edilmiştir. Hasankeyf'e gelen turistlerin ilk uğrak yerlerinden biri bu müze olacaktır. Yeni Hasankeyf'te inşa ettiğimiz Turizm Meslek Yüksekokulundan mezun olan öğrenciler, bölgeyi ziyarete gelen turistlere Hasankeyf'in zengin tarihini doğru bir şekilde aktaracaklardır.

Küçük Saray'ın Yükseltilmesi

HASANKEYF ANTİK ŞEHRİNİN JEOLJİK VE JEOTEKNİK BAKIMDAN GÜÇLENDİRİLMESİ

Hasankeyf Antik Kentinin Jeolojik ve Jeoteknik Bakımdan Güçlendirilmesi işi kapsamında Yukarı Şehre temel teşkil eden kayalık bölge, jeoteknik olarak güçlendirilerek üzerinde konumlanmış olan kültürel varlıkların gelecek nesillere güvenle aktarılması sağlanacaktır. Bununla birlikte, bölgenin özel mimari unsurları dikkate alınarak bir liman tasarlanmış olup inşa edilecek bu liman sayesinde Yukarı Şehir ile Hasankeyf İlçesi Yeni Yerleşim arasında baraj gölü üzerinden ulaşım sağlanacak, böylece antik kentteki turizm faaliyetlerinin gelişmesine hizmet edilmiş olacaktır.

TARİHİ KÖPRÜLER

Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından başta Artuklu Köprüsü olmak üzere 11 köprünün belgeleme çalışması gerçekleştirilmiş olup restorasyon çalışmaları 2019 yılı içerisinde tamamlanmıştır.

ARKEOLOJİK KAZILAR

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bölgenin binlerce yıllık tarihi gün yüzüne çıkarılmaya devam etmektedir. Kültürel altyapı çalışmaları Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Batman Valiliği ile Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü tarafından Hasankeyf Turizm Master Planı hazırlanmış olup, planda yer alan çalışmaların bir kısmı hayata geçirilmiştir. Ayrıca Hasankeyf'in tanıtım ve markalaşma çalışmaları da çok önemlidir. Bu alanda da Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Tanıtım Genel Müdürlüğü ve Türkiye Turizm Tanıtma ve Geliştirme Ajansı (TGA) tarafından çalışmalar yapılmaktadır.

Daha öncede belirttiğim gibi Ilısu Barajı, Hasankeyf, ülkemiz ve hatta Dünya için büyük bir fırsat olmuştur. Baraj inşaatından önce bölgenin tarihi kaybolmaya yüz tutmuş ve pek çok kesim tarafından bilinmezken, barajla birlikte çok sayıda tarihi eser gün yüzüne çıkarılmış ve insanlık tarihine kazandırılmıştır.

Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında kültürel varlıkların korunmasında dair çalışmalar; Anayasanın 63. maddesi,

1. Taraf olunan Uluslararası Sözleşmeler,
2. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili mevzuata göre Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yetki, görev ve sorumluluğu çerçevesinde
3. 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat Kanunu'na göre yürütülmektedir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun “**Baraj Alanlarından Etkilenen Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması**” hususunda 04.10.2012 tarih ve 36 sayılı İlke Kararı ile Bilim Komisyonu oluşturulmuş olup çalışmalar Bilim Komisyonu görüşleri doğrultusunda sürdürülmektedir.

Ayrıca, Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında 04.04.2012 tarih ve 28254 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 04.04.2012 tarih ve 2012 / 10 sayılı

Başbakanlık Genelgesinin 10, 11, 12, 13. maddeleri kültür varlıklarının belgelenmesi, korunması, taşınması ve sergilenmesi hususlarına ilişkin çalışmalar DSİ ile koordineli olarak gerçekleştirilmektedir.

2004 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile DSİ Genel Müdürlüğü arasında “**Ilısu Barajı Göl Alanında Kalan Kültür Varlıklarının Kurtarılmasına Yönelik Ödenek Aktarımına İlişkin Protokol**” imzalanmış olup bu protokol kapsamında;

- 1980 yılında Yüzey Araştırmaları başlatılmış,
- 1990-1993 yılları arasında yoğun bir biçimde yüzey araştırmaları devam etmiş, 1986 yılından itibaren Hasankeyf kazıları başlatılmıştır.
- 1998'den itibaren de alanda sistematik kazılar başlatılmış ve halen devam etmektedir.

Bölgede yapılacak faaliyetleri belirleyebilmenin ön şartı öncelikle güvenilir bir veri tabanının oluşturulabilmesidir. Bu kapsamda, sağlıklı bir değerlendirmenin yapılabilmesi için veri tabanına yönelik; uluslararası kaidelere göre standart bir form hazırlanmış olup taranan alanların tek bir sistemde ve ortak bir veri tabanında toplanması hedeflenmiştir. Ancak bu veri tabanının, proje devam ettiği müddetçe, alanda çalışan bilim insanlarınca ve Bakanlığımızca sürekli olarak geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmalar iki kapsamda ele alınmaktadır,

1. Bakanlık ve bilim insanlarınca tespit edilmiş mevcut bilgilerin toplanması,
2. Daha önce tespitleri yapılmış olanların kontrol edilerek eksik bilgilerinin tamamlanması ve araştırılmamış alanlardaki çalışmaların bu kapsamda ivedilikle bitirilmesidir.

Kültürel miras incelemelerinde, barajdan etkilenme durumuna göre alanlar A ve B olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. A kategorisi barajdan doğrudan etkilenen, B kategorisi ise barajdan dolaylı olarak etkilenen alanlar olarak belirlenmiştir. Yapılan yüzey araştırmaları GIS (Coğrafik Bilgi Sistemleri) sistemi içerisinde işlenmektedir.

Kazı ve Araştırmalara İlişkin Sayısal Veriler

Yıl	Kazı Adeti	Yüzey Araştırması Adeti
1998	4	Genel Yüzey Araştırması
1999	13	7
2000	17	4
2001	19	4
2002	18	8
2003	17	6
2004	22	5
2005	12	3
2006	11	2
2007	13	4
2008	12	6
2009	21	2
2010	23	
2011	23	4
2012	18	
2013	12	
2014	15	1
2015	12	1
2016	5	1 Jeomorfolojik Yüzey Araştırması ve 3 Depo Çalışması
2017	8	
2018	2	
2019	5	1 Depo Çalışması

Bölgedeki Çalışmalar İçin DSİ Genel Müdürlüğünden Aktarılan Ödenekler

YILI	ÖDENEK MİKTARI (TL)
1998	39 000
1999	200 000
2000	385 000
2001	500 000
2002	800 000
2005	500 000
2006	1 145 400
2007	1 910 340
2008	3 080 000
2009	9 935 000
2010	13 451 000
2011	16 881 000
2012	10 047 000
2013	10 174 000
2014	9 096 000
2015	13 035 000
2016	12 270 000
2017	15 501 000
2018	9 070 000
2019	6 500 000
TOPLAM	134 539 740

Kazı Çalışmalarında Görev Alan Bilim İnsanları

	BİLİM İNSANI	ÜNİVERSİTESİ	ÇALIŞMA ALANI
1.	Prof.Dr. Abdüsselam ULUÇAM	Batman Üniversitesi	Hasankeyf
2.	Prof. Dr. Gülriz KOZBE	Batman Üniversitesi	Kavuşan Höyük
3.	Prof. Dr. Tuba ÖKSE	Kocaeli Üniversitesi	Salat Tepe - Tatika - Ilısu Köyü - Boncuklu Tarla - Zeviye Kavla
4.	Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA	Dicle Üniversitesi	Körtik Tepe
5.	Doç. Dr. Necmi KARUL	İstanbul Üniversitesi	Gusir Höyük
6.	Doç. Dr. Yutaka MIYAKE	Japonya Tsukuba Üniversitesi	Aşağı Salat
7.	Doç. Dr. Halil TEKİN	Hacettepe Üniversitesi	Hakemi - Use - Karavelyan
8.	Doç. Dr. Aslı ERİM ÖZDOĞAN	Onsekiz Mart Üniversitesi	Sumaki - Çemialo
9.	Doç. Dr. Yücel ŞENYURT	Gazi Üniversitesi	Yukarı Salat
10.	Doç. Dr Timothy MATNEY	ABD Akron Üniversitesi	Ziyarettepe
11.	Doç. Dr. Bradley PARKER	Utah Üniversitesi	Kenantepe
12.	Yrd. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR	Ege Üniversitesi	Başur, Çattepe - Türbe
13.	Yrd. Doç. Dr. Gül PULHAN	Koç Üniversitesi	Gremer
14.	Yrd. Doç. Dr. Eyyüp AY	Gaziantep Üniversitesi	Müslümantepe
15.	Yrd. Doç. Dr.Elif GENÇ	Çukurova Üniversitesi	Kuriki Höyük
16.	Dr. Nicola LANERI	İtalya Afrika ve Doğu Enstitüsü	Hirbemerdon
17.	Doç.Dr. Andreas Schacaner	İst. Alman Ark. Enstitüsü	Gre Cano
18.	Dr. Öğr. Üyesi Norbert Karg	Bilkent Üniversitesi	Gre Dimse
19.	Dr. Öğr. Üyesi Ergül Kodaş	Artuklu Üniversitesi	Boncuklu Tarla ve Çemka

* Hasankeyf kazısı 2017 yılında Kazı Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr Mevlüt ELİÜŞÜK başkanlığında yürütülmüştür.

Bu çerçevede 2019 yılı sonu itibarıyla toplam 302 adet kazı çalışması, 59 adet yüzey araştırması, 3 adet depo çalışması gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmalarında çeşitli dönemlere ait kaplar, taş, kemik, cam, metal objeler ile sikkeler, mühürler ve öğütme taşları ortaya çıkartılmıştır. Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında gerçekleştirilen kazılarda;

- **Diyarbakır Müzesi'**nde, Körtiktepe, Aşağı Salat, Hakemi Use Tepe, Karavelyan, Kavuşan Höyük, Salat Tepe, Yukarı Salat, Ziyarettepe, Müslüman Tepe, Kenan Tepe, Hirbemerdon kazılarında ortaya çıkartılan takriben 9.000 adet envanterlik eser,
- **Batman Müzesi'**nde, Hasankeyf, Başur, Çattepe, Türbe, Kuriki, Gusir, Çemialo, Sumaki, Gre Amer Höyük kazılarında ortaya çıkartılan takriben 3.500 adet envanterlik eser,
- **Mardin Müzesi'**nde, Tatika, Ilısu Köyü, Boncuklu Tarla, Zeviye Kavla, Havuz Mevkii, Kilokki Rabiseki, Zuraki Zeri kazılarında ortaya çıkartılan takriben 700 adet envanterlik eser,
- **Hasankeyf Müzesi'**nde, Ilısu Barajı HES projesi kapsamındaki kazılarda ortaya çıkartılan takriben 1.360 adet envanterlik eser kaydı bulunmaktadır.

Arkeolojik Eserlerden Genel Görünüm

Gusir Höyük

Gusir Höyük

Basur Höyük

Gre Amer Höyük

Ziyarettepe

1. Sempozyum Çalışmaları

Arkeolojik kazılara verilen ehemmiyetin gereği olarak belli aralıklarla arkeolojik sempozyumlar da tertip edilmiştir.

- Uluslararası Ilısu Barajı Arkeoloji Sempozyumu'nun 1.si 19 - 22 Ekim 2011 tarihleri arasında Mardin'de,
- Uluslararası Ilısu Barajı Arkeoloji Sempozyumu'nun 2.si 07 - 10 Ekim 2013 tarihleri arasında Siirt'te gerçekleştirilmiştir.
- Uluslararası Ilısu Barajı ve HES Projesi Sempozyumu'nun 3.sü 11 - 13 Kasım 2019 tarihleri arasında Mardin'de gerçekleştirilmiştir.

2. Yayınlar

Tarihsel Çevre Değerlendirme ve Araştırma Merkezi (TAÇDAM) tarafından yayınlanan “**Ilısu Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi Çalışmaları**” adlı kitap 1998'den 2003 yılına kadar her yıl düzenli olarak yayınlanmıştır.

- “Ilısu Barajı ve HES Projesi 2004-2008 Yılı Çalışmaları”
- “Ilısu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Projesi I. Demir Çağı”
- “Ilısu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Projesi Kalkolitik Çağı”

1999 - 2019 arasında yapılmış olan Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Sempozyumlarında her yıl Ilısu Baraj Kazıları birer seksiyonda yer almıştır. Netice olarak Ilısu Baraj bölgesindeki arkeolojik kazılar devam ederken 6 adet ön rapor nitelikli kitap, 8 adet monografi ve takriben 800 civarı makale yayınlanmıştır.

Arkeolojik bakımdan projenin özetine bakacak olursak;

- Kültür tarihi bakımından terra incognita (bilinmeyen topraklar) olan Yukarı Dicle Havzası'nın bilim dünyası için artık bilinir hale gelmesi,
- Uzun süreli, 37 arkeolojik kazı çalışması,
- Geniş bir alanda çok sayıda yüzey araştırmaları,
- Bölgedeki kazı çalışmalardan binlerce hava fotoğrafı,
- Geniş bir coğrafyanın belgelenme ve dökümantasyon anlamında çalışmalarının yapılması (belgesel nitelikli çekimler)
- Netice olarak bölgenin ilk insandan beri yerleşim alanı olarak seçildiği anlaşılmıştır.

Yukarı Şehirde kazı ve temizlik çalışmaları devam etmektedir. Hasankeyf Müze Başkanlığı, Yukarı Şehirde temizlik çalışmalarına başlamıştır. Temizlik çalışmaları sonunda Yukarı Şehir otlardan arındırılacak ve yürüyüş yolları ortaya çıkartılacaktır. Ulu Caminin üst örtüsünün değiştirilme çalışmaları devam etmektedir.

Netice olarak; Ilısu Barajı ve HES Projesi yalnızca bir enerji projesi olmayıp aynı zamanda ekonomik, kültür ve sosyal gelişimi sağlayacak bir yapısal dönüşüm projesi olarak görülmelidir. Proje tabii kaynak ve zenginliklerimizi koruma, geliştirme ve gelecek nesillere daha modern bir miras bırakma gayesi ile milletimizin hizmetine sunulmuştur. Zamanın ve tabiat şartlarının olumsuz etkileri ile yoğun şekilde yıpranmış, bir kısmı da kaybolmaya yüz tutmuş eserlerin proje sayesinde belgeleme, koruma ve kültür turizmine kazandırma imkânı yakalanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİDEN YERLEŞİM ÇALIŞMALARI

Daha öncede bahsettiğimiz gibi Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, sadece bir enerji projesi olmayıp, tarihi kültürel eserler, turizm ve yeniden yerleşim gibi pek çok hususu içinde bulunduran dev bir projedir. Özellikle Hasankeyf ilçesi başta olmak üzere bazı yerleşim yerlerinin sular altında kalacak olması sebebiyle yeniden yerleşim çalışmaları daha çok ön plana çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak ülkemizin enerji ihtiyacını karşılamak ve enerjide dışa bağımlılığımızı azaltmak için hidroelektrik enerji santralleri inşa ettik ve etmeye devam ediyoruz. Ilısu Barajı da bunların en önemlilerinden biridir. Ancak vatandaşlarımızın enerji ihtiyacını karşılarken, baraj inşaatı sebebiyle vatandaşlarımızı hiçbir şekilde mağdur etmemiz söz konusu dahi olamazdı. Çünkü o bölgede yaşayan vatandaşlarımızın doğup, büyüdüğü topraklarda hayatlarını devam ettirmesi son derece önemliydi. Bu sebeple baraj inşaatında yeniden yerleşim çalışmalarını çok hassas bir şekilde sürdürdük. Evleri sular altında kalan vatandaşlarımızı hiçbir şekilde mağdur etmedik. Onlara çok modern, ferah ve kullanışlı konutlar inşa ettik. Doğup büyüdükları topraklardan kopmamaları için yeniden yerleşim alanlarını, eski yerleşim yerlerinin en uygun ve en yakın noktasına inşa etmeye gayret ettik.

Ilısu Barajından etkilenen vatandaşlarımız için gerçekleştirdiğimiz yeniden yerleşim çalışmaları, Dünya'ya örnek olacak bir proje olmuştur. Yeniden yerleşim çalışmaları için 2021 yılı fiyatlarıyla toplam 1 milyar TL gibi büyük bir ödenek kullanılmıştır.

Yeniden yerleşim çalışmalarında inşa ettiğimiz konutları, bölgenin kendine has mimarisine uygun bir şekilde gerçekleştirdik. Kırsalda yaşayan vatandaşlarımızın her türlü ihtiyaçları ve hayat kültürleri göz önünde bulundurularak tek katlı ve az katlı binalar inşa edilmiştir. Pek çok konutun kendine has bahçesi, altında ahır, çatısında terası olacak şekilde planlanmıştır.

Yeniden yerleşim çalışmalarında sadece konutlar değil, aynı zamanda hastane, okul, camii, kütüphane, kamu hizmet binaları gibi her türlü bina ve sosyal donatı inşaatları gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan yol, içmesuyu temini, atıksu arıtma tesisleri gibi gerekli olan altyapı tesisleri de yeniden inşa edilmiştir. Esasında Ilısu Barajı, bölgede yaşayan vatandaşlarımız için bir fırsat olmuştur.

Ilısu Barajı rezervuarından Hasankeyf ilçesi başta olmak üzere 27 köy ve 42 mezra etkilenmiştir. 81 köy ise baraj inşaatından kısmen etkilenmiştir. Mardin, Batman, Şırnak, Siirt ve Diyarbakır illerine ait bazı yerleşim yerleri ve araziler baraj göl alanından etkilenmiştir. Baraj inşaatından etkilenen bütün yerleşim yerleri baştan sona tekrar inşa

edilmiştir. Ilısu Barajı aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetinin sosyal devletçilik anlayışının da en büyük göstergelerinden biridir.

Ilısu Baraj Gölünden Etkilenen Yerleşim Yerleri

		YERLEŞİMİ VE ARAZİSİ ETKİLENEN			ARAZİSİ ETKİLENEN		
		İLÇE	KÖY	MEZRA	İLÇE	KÖY	MEZRA
MARDİN	DARGEÇİT		3	1		5	
ŞIRNAK	GÜÇLÜKONAK		2	5		5	
SİİRT	MERKEZ		5	5		19	
	KURTALAN		3	4		8	
	ERUH		1			4	
	TİLLO (AYDINLAR)					1	
BATMAN	MERKEZ		3	4		4	
	HASANKEYF	1	2	5		7	
	BEŞİRİ		5	10		13	
	GERCÜŞ					4	
DIYARBAKIR	BİSMİL		3	8		11	
TOPLAM		1	27	42		81	

Ilısu, 20 Ekim 2010

Bugün Dicle Nehri üzerindeki en büyük baraj olan "Ilısu Barajı ve HES" tesislerini yerinde görmek ve inşaatı hızlandırmak için buradayız. Bu arada Türkiye'nin en güzel köyü Yeni Ilısu Köyünü de ziyaret ederek, yapılanlarla alakalı gurur duyduğumu ifade etmek istiyorum.

Çalışmalar çok hızlı ilerliyor. Başta DSI Gn.Md. olmak üzere bilhassa burada emeği geçen herkesi tebrik ediyorum

Prof. Dr. Veynel Eroğlu
Çevre ve Orman Bakanı

Ilısu Barajı İncelemesi ve Şantiye Defterine Yazılan Not

1. Ilısu Köyü Yeniden Yerleşim Çalışmaları

Yeniden yerleşim çalışmalarına ilk olarak Ilısu Köyünden başlamıştık. Ilısu Köyünde yaptığımız çalışmalar projenin geneli için de örnek teşkil etmesi bakımından son derece önemliydi. Bu sebeple projeyi en ince detaylarına kadar planladık. Ilısu Köyünde yaşayan kardeşlerimize, eski köylerini aratmayacak, konforlu, modern ve geniş evler inşa ettik. Ilısu Köyü, ülkemizin en modern köylerinden biri oldu.

Yeni Ilısu Köyünde, hak sahiplerine anahtarlarını o dönem Başbakan olan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, gerçekleştirilen merasimde teslim etmişti. Bu sebeple anahtar teslim merasiminden bir hafta önce 20.10.2010 tarihinde bölgeye giderek hem baraj inşaatında hem de Yeni Ilısu Köyünde incelemelerde bulunmuştum. Yapmış olduğum incelemelerde bütün köylü inşa edilen evlerden çok memnundu. Herkes büyük bir heyecanla Cumhurbaşkanımızın köylerini ziyaret etmesini bekliyordu.

Yeniden yerleşim çalışmalarına ilk olarak Ilısu Köyünden başlamıştık. İnşa ettiğimiz Yeni Ilısu Köyünde;

- 48 adet konut
- 48 adet toplu ahır
- 1 köy konağı
- 1 cami
- 1 sağlık ocağı
- 8 derslikli ilkokul
- Altyapı ve çevre düzenleme çalışmaları

tamamlanarak hak sahiplerine konutları teslim edilmiştir. Bölge mimarisine uygun tek katlı ve köylülerin hayvanlarını koymaları için avlusunda ahırına kadar her şey düşünülmüştür. Yeni Ilısu Köyünün hak sahiplerine anahtarları, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından, Başbakanlığı döneminde 31.10.2010 tarihinde verilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımızın elinden anahtarlarını teslim alan hak sahiplerinin gözlerindeki mutluluk bizleri de çok duygulandırmıştı.

Yeni Ilısu Köyü Anahtar Teslim Merasimi

Yeni Ilısu Köyü Eski ve Yeni Hali

Yeni Ilısu Köyü Eski ve Yeni Hali

Bu gün 31. Ekim. 2010
 İlın Köyü konut teslim töreninde
 güm. lanacağıın bir projesin hayata
 geçtiğini görmek bizleri mutlu etti.
 48 konut vasyal donatı alanları ile
 teslim edildi.
 Tebrik ediyoruz. Sezam ve vengilerimle.
 R. Tayyip ERDOĞAN
 BAŞBAKAN

Sayın Cumhurbaşkanımızın Anahtar Dağıtım Merasiminde Yazdığı Not

Yeni Ilısu Köyünde, imar planına göre 1000 m² alanlı ve bahçeli şekilde 48 adet villa şeklinde bina inşa edilmiştir. Bu konutların maliyeti DSİ tarafından karşılanarak TOKİ'ye inşa ettirilmiştir. Yapılan bu konutla bölge mimarisine uygun ve köy hayatı için altında ahırları da olacak şekilde her şey düşünülmüştü. Bir tarihte Maliye Eski Bakanımız olan, kendisi de aynı zamanda Batmanlı olan Sayın Mehmet Şimşek ile bölgede incelemelerde bulunmuş ve Ilısu Köyüne de gitmiştik. Köyün kadınları **"Bakanım bize ayrı ahırlar inşa edin, binalarımız çok güzel oldu. Altına ahır olarak kullanmaya kıyamıyoruz. Bu alanları depo şeklinde kullanmak istiyoruz."** dediler. Ben de o dönem DSİ Emlak ve Kamulaştırma Başkanımız olan Mustafa Karataş'a **"Mustafa Bey duydun mu? 48 ayrı ahır köyün üst tarafına ayrıca yapalım."** diye talimat verdim. Neticede köyün üst bölgesine ayrıca 48 adet ahır inşa edildi. Yeni yaptığımız binaların altındaki ahır için ayrılan alanları da salon olarak kullandılar.

Yeni Ilısu Köyü Genel Görünümü

2. Koçtepe Köyü Yeniden Yerleşim Çalışmaları

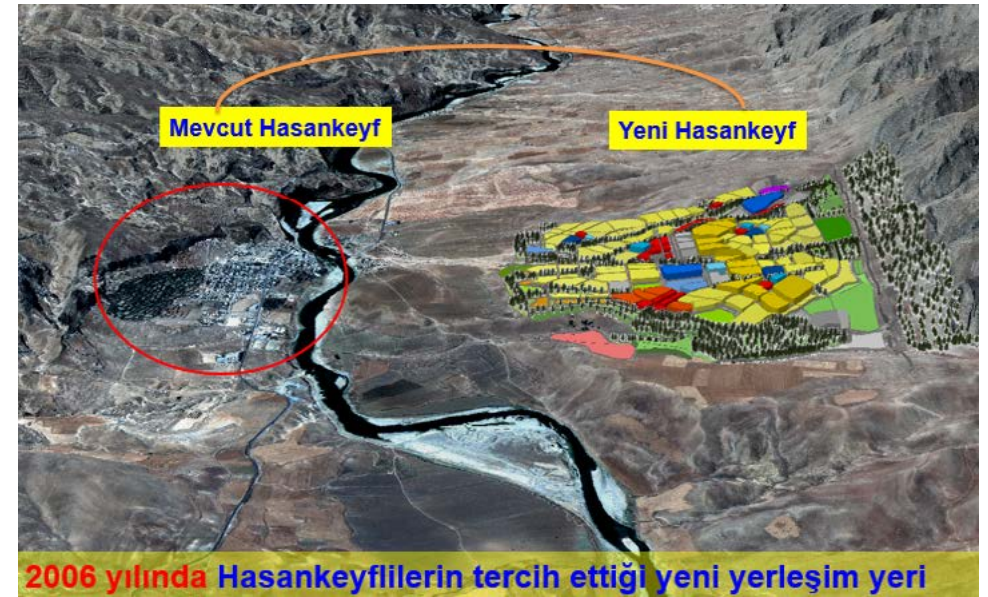
Ilısu Barajından etkilenen köylerden bir de Koçtepe köyü olmuştur. Yeniden yerleşim çalışmaları kapsamında Koçtepe köyünde; 126 hak sahibi için ve 35 rezerv olmak üzere toplam 152 konut için arsa oluşturulmuştur. Camii, köy konağı, 8 derslikli ilkokul, sağlık ocağı ile altyapı ve çevre düzenleme işlerinin inşaatları tamamlanmıştır.

Yeni Koçtepe Köyü Genel Görünümü

3. Hasankeyf İlçesi Yeniden Yerleşim Çalışmaları

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Baraj inşaatından en fazla etkilenen yerleşim yeri Hasankeyf ilçesi olmuştur. Dolayısıyla Hasankeyf ilçemizin taşınması ve yeni yerleşim yeri ile alakalı konuları bizzat takip ettim ve her türlü detayı düşünerek çalışmalarımızı yaptık. Ilısu Barajı inşaatı başlarken özellikle Hasankeyf ilçesinin taşınacağı yeni yer ile alakalı çok kapsamlı toplantılar ve arazi çalışmaları gerçekleştirdik. İlçenin yeni yerleşim yerini seçerken orada yaşayan vatandaşlarımızın tercihleri önceliğimiz oldu. DSİ Genel Müdürü olduğum dönemde, 2006 yılında Hasankeyflilerin tercih ettiği yeni yerleşim yerini belirledik ve çalışmalarımızı o alan üzerinde sürdürdük. Yeni Hasankeyf'in yeri, Dicle Nehrinin diğer tarafında, eski ilçenin karşısı olarak belirlenmiş ve bu alana inşa edilmiştir.

Hasankeyf İlçesinin Taşındığı Yer

Ilısu Barajı'nın inşa edilmesi, ilçede yaşayan vatandaşlar için de bir fırsat olmuştur. Eski Hasankeyf'in yerine çok modern ama aynı zamanda bölge mimarisine uygun yeni bir ilçe inşa edilmiştir. Yeni Hasankeyf'te yerleşim alanı 6 katına çıkartılmıştır. Takriben 500 dekar alanda kurulu olan eski ilçenin yerine, 3.000 dekar alanda her türlü alt ve üst yapıyla birlikte modern bir şehir inşa ettik. Yeni Hasankeyf'te yeşil alana da büyük önem verdik. Eski Hasankeyf'te yeşil alan miktarı 8,7 dekardı. Yani ilçenin sadece %2'si yeşil alandı. Yeni Hasankeyf'te ise yeşil alan miktarı 787 dekara yükselmiştir. İlçenin %27'si yeşil alandır. Bir başka ifadeyle yeşil alan miktarı 90 kat artırılmıştır.

Hasankeyf İlçesinin Eski ve Yeni Yeri

Yeni Hasankeyf Onaylı İmar Planı

Vatandaşlarımızın konforu için yeni konutları geniş ve ferah tuttuk. Ortalama 60 m² olan eski konutların yerine, tarihi dokuya uygun, ortalama 160 m² konutlar inşa ettik. Maliyeti DSİ tarafından karşılanan yeniden yerleşim çalışmaları inşaat faaliyetleri, TOKİ tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeni Hasankeyf ilçesinde sadece konutlar değil, okul, hastane, kütüphane, müze, camii, Kamu Hizmet binaları, ticaret merkezi gibi her türlü

bina inşa edilmiştir. Yapılan bütün binalar Artuklu Mimarisine göre estetik bir şekilde inşa edilmiştir. Hatta vatandaşlarımızın talepleri doğrultusunda, su altında kalacak olan mezarlar dahi taşınmıştır. Hasankeyf ilçesinde 550 adet mezarın yeni yerlerine taşıma işlemi yöre halkının da katılımıyla dini vecibelere uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Mezarların Midyat Taşı ile kaplanmış olması yöre halkı tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Daha önce derme çatma iptidai evlerde yaşayan vatandaşlar, hem bölge mimarisine uygun hem de çok modern bir ilçede yaşamaya başlamışlardır.

Eski Hasankeyf İlçesi

Yeni Hasankeyf İlçesi

4. Yeni Hasankeyf'te Yeni Konutlar

Hasankeyf ilçesinde yaşayan vatandaşlarımızı mağdur etmeden, titiz bir çalışma yürüterek bütün hak sahipleri tespit edilmiştir. Hak sahipliği çalışmaları Mahalli İskân Komisyonu tarafından neticelendirilmiş olup, mesken için 729, dükkân için 137 hak sahibi belirlenmiştir. Tespit edilen hak sahipliğine göre yeni konutlar inşa edilmiştir. Yatay mimaride inşa edilen toplam 710 modern konut vatandaşlara teslim edilmiştir. Konutlar tek katlı müstakil 2+1, tek katlı müstakil 3+1, müstakil iki katlı 2+1 gibi farklı alternatiflerde inşa edilmiştir.

Burada konutların inşasında vatandaşlarımıza büyük kolaylıklar sağlanmıştır. Ülkemizde TOKİ tarafından inşa edilen konutların, hak sahipleri tarafından edinme prensipleri bellidir. Ancak Hasankeyf'te vatandaşlarımıza her türlü kolaylığı sağlamak için elimizden gelen bütün imkânları seferber ettik. Hasankeyfliler için bu projede özel kolaylıklar sağladık.

Hasankeyfliler için yapılan kolaylıklar;

- Vatandaşlarımızın eski konut ve işyerlerinin arsa bedeli hak sahiplerine ödenmiştir.
- Yeni bina ve işyerlerinin maliyetine arsa bedeli yansıtılmamıştır.
- Konut ve işyerleri maliyetlerine altyapı bedelleri yansıtılmamıştır. Bu bedeller DSİ tarafından ödenmemiştir.
- Konut ve işyeri maliyetlerine proje ve müşavirlik maliyetleri de yansıtılmamıştır. Bu maliyetler de DSİ tarafından karşılanmıştır.
- Sosyal donatılardan kaynaklı bedeller DSİ tarafından karşılanmıştır.
- Tamamını peşin ödedikleri takdirde %35,
- Bedelin yarısını peşin ödedikleri takdirde %25,
- %25'ini ödedikleri takdirde %15 indirim yapılmıştır.
- Geriye kalan kısım 5 yıl ödemesiz, 180 ay (15 yıl) vadeli olarak planlanmıştır.

Eski Konutlar

Yeni Konutlar

5. Kamu Hizmet Binalarının Taşınması

Yeni Hasankeyf ilçesinde inşa edilen modern konutlar gibi bütün kamu hizmet binaları ve bazı sosyal hizmet binaları tekrar inşa edilmiştir. Kamu hizmetlerinin daha iyi ve çalışan personelin daha iyi şartlarda çalışması için geniş, ferah ve çok modern hizmet binaları inşa ettik.

Daha önce 211 m² alandan oluşan derme çatma bir sağlık ocağı ve 45 m² alanda derme çatma bir yapı halinde Doğumevi vardı. Sağlık hizmetleri bakımından yeterli olmayan bu yerin yerine Yeni Hasankeyf'te 1.350 m² alana çok modern 25 Yataklı Hastane inşa edilmiştir. Hasankeyf'in tarihi dokusuna uygun mimari ile inşa edilen hastanenin toplam 5.896 m² kapalı alanı mevcuttur.

Hastane bünyesinde Acil Muayene Polikliniği, İç Hastalıkları Polikliniği, Çocuk Hastalıkları Polikliniği, Ağız ve Diş Sağlığı Polikliniği ve Aile Hekimliği Uzman Polikliniği birimleri bulunmakta olup, hastane son teknoloji cihazlarla donatılmıştır. Hasankeyf Devlet Hastanesi 2019 yılı başından itibaren vatandaşlara hizmet vermeye başlamıştır.

Sağlık Tesislerinin Eski ve Yeni Hali

Eski Hasankeyf'te 358 m² alana sahip Belediye Hizmet Binasının yerine Yeni Hasankeyf'te 1.770 m² alana bölge mimarisine uygun modern bir Belediye Hizmet Binası inşa edilmiştir. Midyat taşından inşa edilen 500 kişilik Hasankeyf Camii de yeni yerleşim yerinde yerini almış ve ibadete açılmıştır.

Hasankeyf'in eğitim noktasında daha da gelişmesi için modern ve geniş eğitim alanları oluşturulmuştur. Yeni Hasankeyf'te 24 derslikli Yatılı İlköğretim Okulu ve 200 öğrencilik pansiyon ve Turizm Otelcilik Yüksekokulu ve Uygulama Oteli inşa edilmiştir. İnşallah bu Yüksekokulda eğitim gören öğrenciler özellikle Hasankeyf'in gelişen turizm faaliyetlerinde önemli bir vazifeyi de ifa edeceklerdir.

Yeni yerleşim yerine inşa edilen eserlerden biri de Merkez Camiidir. Merkez Camii, yeni yerleşim yerinde ibadete açılmıştır. Yeni Hasankeyf'te aşağıda verilen kamu hizmet binaları ve sosyal tesisler inşa edilerek Dünya'ya örnek olacak bir proje hayata geçirilmiştir.

- Hükümet Konağı
- Belediye Hizmet Binası
- İlçe Emniyet Müdürlüğü Hizmet Binası
- İlçe Jandarma Komutanlığı Hizmet Binası
- 25 Yataklı Entegre İlçe Hastane
- PTT Hizmet Binası
- Tarım ve Ormancılık İlçe Müdürlüğü
- 24 Derslikli İlköğretim Okulu
- 24 Derslikli İlköğretim Bölge Okulu ve 200 Kişilik Pansiyon
- 24 Derslikli Ortaöğretim Okulu
- Lise Binası
- Turizm Meslek Yüksekokulu ve Uygulama Oteli
- İlçe Kütüphanesi
- Kapalı Spor Salonu
- 500 Kişilik Camii
- Kültür Park - Müze Binası
- Kültür Aksı Ticaret Merkezi (126 Dükkan)
- Ticaret Merkezi (11 Dükkan)
- Kültürel Yarımada Bağlantı Köprüsü
- 118 adet konut
- 710 adet konut

Yeni Hasankeyf'e kazandırdığımız bu binaların haricinde bazı binaların da inşaat çalışmaları devam etmektedir. Özellikle üniversitenin ihtiyaçları olan 1 adet lojman binası, nizamiye, sosyal tesis ve iki yurt binasının çalışmaları devam etmektedir. Yine eğitime verdiğimiz ehemmiyetin gereği olarak iki adet ilköğretim okulunun çalışmaları devam etmektedir. Halka Eğitim Merkezi, İlçe Müftülük Binası ile bir caminin inşaat çalışmaları devam etmektedir.

Ayrıca henüz inşaatı başlamamış ancak projeleri hazırlanan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası, Öğretmenevi, Polis Evi, Sağlık Tesisleri, Pazaryeri, Otogar, Mezbahane, Şehir Meydanı, Taziye Evi gibi çok önemli tesislerin inşaatları da TOKİ tarafından gerçekleştirilecektir.

Yeni İnşa Edilen İmam Abdullah Camii

Yeni Hasankeyf'te İnşa Edilen Bazı Kamu Hizmet Binaları

Yukarı Hasankeyf'ten Yeni Hasankeyf'e Bakış

Yeni Hasankeyf İlçesine Bir Bakış

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YOL ÇALIŞMALARI

Ilısu Barajının inşaatı, bölgede birçok alanda yeni imkân ve yatırımları da beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de ulaşım alanıdır. Hem Ilısu Barajının inşaat çalışmaları için, hem de baraj göl alanının geniş olması sebebiyle yerleşim yerleri arasında ulaşımı sağlamak için yeni yollar inşa edilmiştir.

Bölgenin yıllardır en büyük mes'elelerinden biri olan ulaşım alanında Baraj inşaatı ile birlikte yapılan yollar ve köprüler bölgede yaşayan vatandaşların yüzünü güldürmüştür. Bu yol çalışmalarından biri de Midyat Dargeçit Güçlükonak Ana Ulaşım Yoludur. Toplam 52 km uzunluğunda, 10 metre platform platform genişliğinde bitümlü sıcak kaplama (BSK) olarak inşa edilmiştir.

Söz konusu bu önemli yol kapsamında, Dicle Nehri üzerinde inşa edilen ve hem Yeni Hasankeyf ilçesinin ulaşımını sağlayan hem de Batman-Midyat yolunda baraj geçişini sağlayan Hasankeyf-2 Köprüsü de hizmete alınmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından 17 Nisan 2021 tarihinde hizmete alınan Hasankeyf-2 Köprüsü 1001 metre uzunluğu ile ülkemizin en uzun köprüleri arasında yerini almıştır.

Hasankeyf-2 Köprüsü

Üzerinde yaya yolu da bulunan köprünün en uzun ayak yüksekliği 90 metre, en geniş açıklığı ise 168 metre uzunluğundadır. Köprüyle yöre halkı daha tasarruflu seyahat ederken aynı zamanda Batman, Mardin ve Habur Sınır Kapısı arasındaki bağlantı da daha güvenli hale gelmiştir.

Yeni yerine taşınan Hasankeyf ilçesinde yaşayan vatandaşların ulaşımı, Hasankyef-2 köprüsüyle çok daha kolay ve konforlu hale gelmiştir. Hasankeyf Köprüsü ile zamandan 20 milyon lira, akaryakıttan da 9 milyon lira olmak üzere yılda toplam 2021 yılı fiyatlarıyla 29 milyon lira tasarruf sağlanmaktadır.

Ayrıca köy yolları röleasyonu projeleri çerçevesinde de toplam 246 km yol çalışması yapılmaktadır. Siirt-Şırnak işi kapsamında toplam 16 güzergâhta 156 km yol çalışması yapılmakta olup, kazı ve dolgu çalışmalarında %99'luk ilerleme sağlanmıştır. 4 güzergâhta bütün çalışmalar tamamlanmıştır.

Batman – Diyarbakır yolu kapsamında 18 güzergâhta toplam 90 km yol çalışması yapılmaktadır. 17 güzergâha ait bütün çalışmalar tamamlanmıştır.

Ilısu Barajı inşaatı sebebiyle yapılan yol çalışmalarının toplam maliyeti 610 milyon TL'dir. Söz konusu bu yolların ödeneği DSİ Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmış olup, çalışmalar Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır.

AĞAÇLANDIRMA FAALİYETLERİ

Hasankeyf ilçesinin yeni yerine taşınmasıyla birlikte ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmalarına da büyük önem verilmiştir. Eski Hasankeyf'te yeşil alan miktarı 8,7 dekadı. Yani ilçenin sadece %2'si yeşil alandı. Yeni Hasankeyf'te ise yeşil alan miktarı 787 dekar yükselmiştir. İlçenin %27'si yeşil alandır. Bir başka ifadeyle yeşil alan miktarı 90 kat arttırılmıştır.

Hasankeyf'te yapılan bu çalışmalar iki farklı alanda yapılmaktadır. Birincisi yeni yerleşim alanının peyzaj ve çevre düzenleme çalışmalarıdır. İkincisi ise Orman Genel Müdürlüğü tarafından yeni yerleşim yerinin çevresinin ağaçlandırılmasıdır. İlçenin yerleşim şehir planında ağaçlandırılacak alan olarak belirlenen toplamda 160 dekarlık 3 parsel bulunmaktadır.

Özellikle ilçenin çehresini güzelleştirmek için ağaçlandırma ve peyzaj çalışmalarına hız verdik. Sonbaharla birlikte yoğun bir ağaçlandırma seferberliği için toprak işleme ve teraslama çalışmalarını tamamladık. 3 parselde toplam 160 dekar alanda toprak işleme ve teraslama çalışmaları tamamlandı. 2021 yılı Ekim ve Kasım aylarında yoğun bir fidan dikim çalışması yapılmıştır. 1000 adet elder çamı, 1000 adet kızılçam, 1000 adet aşılı mavi selvi, 1000 adet saksılı çınar, 1000 adet akça ağaç, 1000 adet dişbudak olmak üzere toplam 6.000 boylu fidan toprakla buluşturulmuştur.

Hasankeyf Ağaçlandırma Toprak İşleme Çalışmaları

Hasankeyf Ağaçlandırma Çalışmaları

HASANKEYF MİLLET BAHÇESİ

Ülkemizin vizyon projelerinden biri olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının su tutmasıyla birlikte oluşan baraj gölü, Yeni Hasankeyf ilçesinin çehresini değiştirmiştir. Baraj gölünün hemen yanında inşa edilen ilçe adeta İstanbul Sarayburnu'na benzemiştir.

Yeni Hasankeyf ilçesi, altyapı ve üst yapısıyla yeniden inşa edilmiştir. İlçede yaşayan vatandaşların mesire yeri ihtiyacını karşılamak ve aileleriyle birlikte rahat zaman geçirmelerini sağlamak için baraj gölü ile ilçe yerleşim alanı arasına çok güzel bir Millet Bahçesi projesi gerçekleştirilecektir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hayata geçirilecek Hasankeyf Millet Bahçesi Projesi ile ilçenin zengin tarihi, yeşille buluşacaktır.

Yeni Hasankeyf İlçesi Millet Bahçesi Projesi Planı

BIYOÇEŞİTLİLİK KORUMA FAALİYETLERİ

Türkiye biyoçeşitlilik bakımından çok zengin bir ülkedir. Ülkemizin sahip olduğu biyoçeşitlilik Avrupa Kıtasının sahip olduğu toplam biyoçeşitliliğe eşittir. Ilısu Barajı inşaat çalışmalarında da bölgenin sahip olduğu biyoçeşitliliği gözümüz gibi koruduk. Bir tek türün dahi zarar görmemesi için çalışmalarımızı titizlikle yürüttük.

Ilısu Barajı Havzasında etkilenecek flora (bitki) ve fauna (hayvan) türlerinin envanterleri çıkartılarak barajdan etkilenebilecek kilit türler tespit edilmiş ve bu türlerin korunması için çalışmalar yapılmıştır. Biyolojik çeşitliliği koruma çalışmaları;

- Endemik ve tehlike altına girebilecek olan bitki türleri için tespit, ekim ve izleme çalışmaları,
- Kuşlar için tespit, koruma ve izleme çalışmaları
- Balıklar için koruma ve izleme çalışmaları
- Amfibiler, Sürüngenler ve Memeliler için tespit, koruma ve izleme çalışmaları şeklinde sınıflandırılabilir.

Biyolojik çeşitliliğin en önemli bileşenlerinden olan kuşlarla ilgili olarak, özellikle su tutma dönemi öncesinde tespit çalışmaları gerçekleştirilmiş olup sürekli olarak takip edilmiştir. Ayrıca su tutma öncesinde bölgede bulunan yarasalar türleri tespit edilmiş ve kışlama dönemi öncesi mağaralar kapatılmış böylelikle su altında kalmasının önüne geçilmiştir.

Su tutma sonrasında suların yükselmesi ve rezervuarın oluşması ile birlikte, başta baraj gölü içerisinde kalacak 8 adacık olmak üzere bazı kesimler, başta kuşlar ve bölge endemiği konumundaki nadir ve hassas bir sucül sürüngen olan Fırat Kaplumbağası gibi formların hayat ortamlarını oluşturmak olmuştur. Bu canlılar için kendilerini güven

içinde hissedecekleri hayat ortamları olarak kum, çakıl, kaya taşıma ve bitkilendirme gibi düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Söz konusu adacıkların meydana gelmesi sonrasında özellikle kuşlar ve kaplumbağalar tarafından tercih edilen kesimlerin korunmalarına yönelik uygulamalar hayata geçirilecektir. Bütün bunlar bölgeye yönelik turizm kapasitesini arttıracaktır. Bu da yöre halkı için gelir arttırıcı seçeneklerden birisi olacaktır.

1. Flora (Bitki Türleri) Çalışmaları

Alanda biyolojik çeşitliliğin tespiti çalışmasında endemik, nesli tehlike altında olan, ulusal ve uluslararası sözleşmelere göre koruma altında olan bitki taksonlarının tespiti çalışması yapılmıştır. Ilısu Barajı proje sahasında tespit edilen 16 adet endemik, 4 adet endemik olmayan fakat IUCN kaidelerine göre tehlike altında sayılan bitkiler için çalışma yapılmıştır. Çalışma 3 safhadan oluşmaktadır. Bunlar;

1. Tohum toplama çalışmaları
2. Toplanan tohumların proje sahası dışında benzer habitatlara yeniden ekilmesi
3. Ekimi yapılan tohumların çimlenip çimlenmediğinin takip edilmesi çalışmalarıdır.

Üzerinde çalışılan bitkilere ait tohumların bir kısmı uygun alanlara ekilerek korunması sağlanmış bir kısmı ise Ankara'da bulunan; Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü bünyesinde bulunan "Türkiye Tohum Gen Bankasına" teslim edilmiştir.

2. Fauna (Hayvan Türleri) Çalışmaları

Ilısu Barajı etki alanı içinde yapılan detaylı araştırmalar neticesinde proje kapsamında önemli çalışmalar hayata geçirilmiştir. Küçük Akbaba (*Neophron percnopterus*) için önerilen türün yoğun olarak bulunduğu alanda (yapılan değerlendirmeler neticesinde Batman Belediyesi Çöplüğünde) sun'i beslenme 2,5-3 m yükseklikte 5-6 m² yüzeye sahip beton beslenme platformu yapılmıştır.

Yarasalar için; Hasankeyf bölgesinde yapılan inşaat ve taşıma faaliyetleri sırasında kapatılacak mağaralar ve ortaya çıkan yeni mağara sistemleri incelenmiş ve yarasalar varlığı araştırılmıştır. Yarasalar tarafından kullanılmadığı ya da yarasalar için uygun bir habitat özelliği kalmadığı düşünülen bu mağaralar kapatılması yönünde kanaat bildirilmiştir.

Balıklar için yakala-taşıma-serbest bırakma yöntemi kapsamında temin edilmiş olan Zodyak bot ve ekipmanı ile DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Ayrıca derivasyon tüneli önünde birikim yapan balıkların bilinçsizce avlanmasının önlenmesi için uyarı levhaları asılmıştır.

Sucul fırat kaplumbağası için taşıma çalışmalarının yapılacağı alanlarının belirlenmesi için baraj gövdesinin her iki kısmında da yoğun saha çalışmaları yapılmış, uygun habitatlar belirlenmiştir.

3. Tür Koruma Eylem Planları

Proje kapsamında Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü koordinasyonunda, Tür Eylem Çalıştayını kapsamında **Karaçekme** (*Cyclotrichium leucotrichum*), **Su Samuru** (*Lutra lutra*), **Küçük Akbaba** (*Neophron percnopterus*), **Leopar Sazan** (*Luciobarbus subquincunciatus*) ve **Fırat Kaplumbağası** (*Rafetus euphraticus*) türleri tanıtılmış, üzerlerinde görülen baskılar tartışılmış ve Tür Eylem Planı hazırlanmıştır.

TURİZM FAALİYETLERİ

Cumhuriyet tarihimizin en büyük projelerinden biri olan Ilısu Barajı, her yönüyle ülkemiz ve bölgesi bakımından pek çok alanda katma değer sağlamaktadır. Enerji ihtiyacımızın karşılanması bakımından çok çok önemli olan bu proje aynı zamanda turizm bakımından da bölgeye adeta hayat verecektir.

Hasankeyf'in binlerce yıllık tarihi ve kültürü turizm bakımından büyük bir zenginlik olarak karşımıza çıkarken, aynı zamanda baraj gölü ve bölgenin iklim ve coğrafi yapısıyla da tabiat turizmi bakımından büyük bir zenginliğe sahiptir. Yapılan çalışmalarla Hasankeyf, Doğunun Efes'i olacaktır.

1. Tabiat Turizmi Faaliyetleri

Hasankeyf, tarihi ve kültür mirasının yanında tabii güzellikler bakımından da son derece zengin bir bölgedir. Bu tabii zenginliğe, Ilısu Barajının su tutmasıyla birlikte ayrı bir zenginlik daha ilave olmuştur.

Özellikle Ilısu Baraj gölünde su sporları yapılmaya başlanmıştır. Yine yamaç paraşütü tutkunları bölgeye fazlaca rağbet göstermektedirler. Bölgenin kısa sürede tabiat turizmi bakımından da cazibe merkezi olacağına inanıyorum. Teknelerle gezinti turları, kano, yelken, dalış, flyboard gibi sportif faaliyetler bakımından büyük bir potansiyele sahiptir.

Kültür ve Turizm Bakanlığımızın yapacağı tanıtım faaliyetleri ve bölgede devam eden çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte Hasankeyf, hem yerli hem de yabancı turistlerin akınına uğrayacaktır.

Ilısu Barajı, ülkemiz için büyük bir katma değer sağlarken, turizm imkânlarıyla da bölgede bulunan iller ve yaşayan vatandaşlarımız için çok büyük bir fırsat olmuştur. Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde yürütülmekte olan altyapı ve turizm çalışmalarının tamamen bitmesiyle bölgenin turizmdeki yeri parmakla gösterilir hale gelecektir.

Baraj Gölünde Tekne Gezintileri

Baraj Gölünde Flyboard Aktivitesi

İÇMESUYU TEMİN ÇALIŞMALARI

Yeni Hasankeyf ilçesinin en önemli ihtiyaçlarından biri hiç şüphesiz içmesuyu ihtiyacı olmuştur. Daha ilk günden itibaren ilk öncelikli konularımızdan biri olan içmesuyunu temin etmek için çalışmalar gerçekleştirildi.

Hasankeyf ilçesinin içmesuyu ihtiyacı 26 l/s olup, bu su TOKİ tarafından açılan yerlatı kuyusundan karşılanamaması üzerine DSİ tarafından ilave 11 l/s kapasiteli Mermi Deresi suyu ilçeye iletilmiştir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından Mermi Deresinin suyunu ilçeye iletmek için 150 mm'lik 2.500 metre düktül boru döşenmiştir. İşletmede olan tesis Hasankeyf Belediyesine devredilmiştir.

ATIKSU ARITMA TESİSİ ÇALIŞMALARI

Yeni Hasankeyf'in altyapı çalışmalarını muazzam bir şekilde yapmak için büyük düşündük. Özellikle ilçenin en temel altyapı ihtiyaçlarından biri de atıksuların arıtılmasıdır. Bu maksatla Yeni Hasankeyf ilçesinin evsel atıksularını arıtmak için 2014 yılında 5.000 kişi kapasiteli 600 m³/gün arıtma kapasiteli çok modern bir tesis inşa edilerek DSİ tarafından işletilmektedir. Söz konusu bu tesis Hasankeyf Belediyesine devredilerek işletilmesi Belediye tarafından yapılacaktır.

Hasankeyf Atıksu Arıtma Tesisi

BEŞİNCİ BÖLÜM

ILISU BARAJI BİLİM KURULU

Daha öncede birkaç defa vurguladığımız gibi Ilısu Barajı, Cumhuriyet tarihimizin vizyon projelerinden biri olup, doğrudan ve dolaylı yönden pek çok vatandaşımızı ilgilendirmektedir. Dolayısıyla projede herhangi bir hataya mahal vermemek için en küçük detayı dahi düşünmemiz gerekmektedir. Bu sebeple bu muazzam projeden mes'ul olan ve hayata geçiren DSİ Genel Müdürlüğümüz haricinde bir **"Ilısu Barajı ve HES Projesi Bilim Kurulu"** oluşturulmuştur. Bu kurul, alanında uzman ülkemizin en önemli bilim insanlarından meydana gelmiştir.

Bilim Kurulu, DSİ Genel Müdürlüğünden bağımsız olarak belli zaman aralıklarında projede incelemeler yaparak, projenin gidişatı ile alakalı tespit ettiği eksik veya yanlış durumlar varsa bunları ilgili kurumlarla paylaşarak çalışmalara yön vermiştir.

Ilısu Barajı ve HES Projesi Bilim Komitesi, 2013 yılından itibaren çalışmalarına başlamış ve yıl içinde üç defa olmak üzere Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında ilgili illerde saha ziyareti gerçekleştirmiştir. Düzenli olarak tertip edilen bu saha çalışmalarının hemen akabinde, Ankara'da ilgili kurumların katılımı ile Genel Değerlendirme Toplantıları gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonrası hazırlanan Genel Değerlendirme Toplantı Tutanakları, proje ile alakalı kurumlara düzenli olarak iletilmiştir.

Ilısu Barajı projesi, baraj haricinde farklı konuları da ihtiva ettiği için Ilısu Barajı ve HES Projesi Bilim Komitesi de alt komitelerden meydana gelmiştir. Bu alt komiteler sırasıyla,

1. Yönetişim ve İletişim Alt Komitesi
2. Yeniden Yerleşim Alt Komitesi
3. Kültürel Miras Alt Komitesi
4. Çevre (Su- Biyolojik Çeşitlilik) Alt Komitesi

Alt Komiteler her saha çalışması sonrası son gelişmelere ilişkin İngilizce ve Türkçe raporlar hazırlamıştır. Ilısu Barajı ve HES Projesi Bilim Komitesi, 23-25 Temmuz 2019 tarihinde son saha çalışmasını gerçekleştirmiştir.

Bilim Kurulu'nun Ilısu Barajı ve HES projesinin uygulanmasında gözle görülür önemli katkıları olduğu anlaşılmıştır. İlk defa Ilısu Barajında uygulamaya konulan bu modelin geliştirilerek başta baraj projeleri olmak üzere büyük çaplı ve geniş etki alanı olan kamu yatırımlarında da kullanılabilecek bir model olduğu görülmektedir.

Bilim Kurulunun özellikle saha ziyaretlerinde vatandaşlarla iç içe olması, onların tenkit ve taleplerini yerinde dinleyerek ilgili kurumlara iletmesi çok faydalı olmuştur. Ülkemizde son 19 yılda çok önemli ve dev projeler hayata geçirilmiştir. Ancak bu

projelerle alakalı vatandaşların yeterince bilgi sahibi olmamaları veya bazı art niyetli kişi ya da toplulukların provoke etmeleri neticesinde bazı projelere karşı tepkiler de ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Ilısu Barajında uygulamaya koyduğumuz Bilim Kurulu modelinin ülkemizde yaygınlaştırılması ve vatandaşın hassas olduğu projelerde bu modelin uygulamaya konulmasının faydalı olacağı kanaatindeyim.

Bilim Kurulu, yapmış olduğu saha inceleme çalışmaları neticesinde projeden mes'ul Kamu Kurumlarına sunduğu raporlar neticesinde bazı konulara doğrudan katkı sunarken bazı konulara ise dolaylı olarak katkı sunmuştur.

Misal olarak Yeni Hasankeyf'in imar planı ile alakalı olarak Bilim Kurulunun ısrarlı tavsiyeleri neticesinde planlarda değişikliğe gidilmiş ve yerleşim merkezinde çok katlı apartmanlar yapılması yerine tek katlı evlere geçilmiştir. TOKİ tarafından hazırlanan ilk imar planında mahalli yerleşme şekli, aile yapısı, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar, hatta iklim şartları bile yeterince gözetilmemiş, bir masa başı çalışmasıyla yetinilmişti. Bilim Kurulu; bölgede tek katlı evlerin egemen olduğunu, vatandaşların bahçelerinde sebze yetiştirdiğini, yazın daha serin olması sebebiyle açık damlarda yattığını belirttikten sonra, estetik açıdan dahi apartman tipi yerleşimin uygun olmadığını savunarak planın yeniden değerlendirilmesine ve değiştirilmesine öncülük etmiştir. Yapılan bu değişiklik, vatandaşların yeni Hasankeyf'e olan bakışını çok müspet manada değiştirmiştir.

Keza, yine tamamen Bilim Kurulu'nun ikazları ile İmar Planı'nda yapılan değişikliklerle Turizm Meslek Lisesi'nin arsası 10 dönümden 20 dönüme, aynı şekilde Küçük Sanayi Sitesi'ne tahsis edilen alan da 10 dönümden 20 dönüme çıkarılmış, böylece bu iki tesisin gelecekte genişlemesi imkânı sağlanmıştır.

Bir başka misal ise, bölgenin kültür tarihi bakımından öneminin ön plana çıkarılmasını sağlayacak olan bir müzenin inşası ve müzede sergilenecek eserlerin neleri kapsamı ile ilgili olarak tavsiyelerin yapılması olmuştur. Bu tavsiyeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından dikkate alınarak uygulamaya konulmuş ve Hasankeyf'i birçok yönden cazibe merkezine dönüştürecek bir müzeye kavuşturmuştur.

Bazı durumlarda, Bilim Kurulu; görüş ve düşüncelerini karar vericilere aktararak onların verdikleri kararların şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Misal olarak, yeni Hasankeyf'te Batman Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Turizm Meslek Yüksek Okulu'nun şehre çok yönlü katkıda bulunabilmesi için öğrencilerin barınma ihtiyacına cevap verecek yurtlar ve öğretim üyesi lojmanları yapılması gerektiği başta üniversite yetkilileri olmak üzere üst yöneticilere iletilmiştir. İlk akla gelen merci olan Kredi ve Yurtlar Kurumu, kendi kuralları gereği Hasankeyf'te yurt yapamayacağını belirtmiş, bunun üzerine üniversite rektörlüğü ile tekrar temasa geçilerek çözüm arayışlarına girilmiş; neticede yurtların DSİ tarafından yaptırılarak bilahare üniversiteye teslim edilmesi formülü geliştirilmiştir.

Kültürel Miras çalışmaları konusuna gelince, özellikle Başur Höyük arkeolojik eserlerinin konservasyonu konusunda, Bilim Kurulunun ısrarlı raporları sayesinde bu eserler restorasyon-konservasyon sürecine alınarak korunması sağlanmıştır.

Kültür alanında Hasankeyf Müzesi'nin bağımsız bir idari yapıya sahip olması ve kendi personeli ile görev yapması konusundaki Bilim Kurulu raporları da bu konunun gündeme gelmesini ve kabul edilmesini sağlamıştır.

Hasankeyf'te önce devlet hastanesi olarak açılması planlanan, bilahare Sağlık Bakanlığı tarafından statüsü sağlık ocağına düşürülen tesisin tekrar devlet hastanesine dönüştürülmesi Bilim Kurulunun konu üzerinde ısrarla durması ve işin Bakanlık nezdinde ısrarla takip edilmesi sayesinde mümkün olmuştur. Şu anda günde bakılan hasta sayısının 270 ortalamaya ulaşmış olması Bilim Kurulunun tespitinin doğruluğunu göstermektedir.

Bilim Kurulu'nun bir işlevi de gündeme daha önce girmemiş konuları gündeme getirmek olmuştur. Bunun örnekleri arasında, maddi imkânları az, kadroları zayıf ve yetersiz olan Hasankeyf Belediyesi'nin yeni ilçenin altyapısının işletmeciliğini hemen üstlenemeyeceği hususunun gündeme getirilmesi ve mes'elenin çözümü olarak bu faaliyeti birkaç yıl süreyle DSİ'nin üstlenmesinin tavsiyesi vardır. Burada da Bilim Kurulunun tavsiyesine uyulmuş, DSİ atıksu ihalesini yapmış ve tesis işletmeye girmiştir.

Bilim Kurulu tarafından gündeme getirilen bir başka konu da Ilısu Barajı'nın ileride ötrofikasyona uğramasını engelleyecek tedbirlerin alınması konusu olmuştur. Havzada bulunan atıksu arıtma tesislerinin genişletilmesi ve iyileştirilmesinin çok faydalı olacağı hamsu karakteristiklerinin ölçülmesi başlatılmıştır. Ayrıca tesisi olmayan belediyelerin atıksu arıtma tesisi inşa etmeleri gerektiği tavsiye edilmiştir.

Bilim Kurulunun önemli katkılarında biri de kamu kurumları arasındaki iletişimi sağlaması olmuştur. Gerek alan gezisi sırasında gerek Ankara'da yapılan değerlendirme toplantılarında, baraj projesinde sorumluluk taşıyan muhtelif kamu kurumlarının bir araya gelmeleri, aralarında iletişim kurarak birbirinin faaliyetinden haberdar olmaları, uygulamada birlik sağlamaları ve harekete geçmeleri Bilim Kurulunun katkılarıyla olmuştur. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarının taşra birimlerinin taleplerinin merkezi birimlere ulaştırılması ve taleplerinin karşılanması hususunda Bilim Kurulu, merkezi birimler ile taşra birimleri arasında katalizör görevi yapmıştır. Bu hususta Ankara'da yapılan genel değerlendirme toplantıları etkili olmuştur.

Her ne kadar Bilim Kurulu'nun bir icra görevi bulunmuyorsa da, üyelerin alanı ziyaretleri, toplantılar sırasında sordukları sorular, getirdikleri eleştiriler gerek kamu kurumları mensupları, gerek müteahhitler ve müşavir firma temsilcileri, gerekse de diğer ilgililer açısından bir tür denetim işlevi görmüştür. Örneğin, müşavir firmayı görevini daha iyi yapmaya iten faktörler arasında Bilim Kurulu'nun zaman zaman oldukça ağır bulunabilecek eleştirileri de bulunmaktadır.

Ülkemizin farklı üniversitelerinde vazife yapmış ve yapmakta olan değerli hocalarımızın projeye çok önemli katkıları olmuştur. Bilim Kurulunda İTÜ'den de çok değerli hocalarımız yer almış olup, projenin hayata geçmesinde çok büyük katkıları olmuştur.

Bilim Kurulu Çalışanları; Kurul Başkanı

- Prof. Dr. Hasan Zuhuri Sarıkaya (Merhum)

Proje Koordinatörü

- Mustafa Eldemir

Bilim Kurulu Komiteleri ve Üyeleri: Yeniden Yerleşim Komitesi

- Turan Hazar,
- Doç. Dr. Taner Yiğit

Kültürel Miras Komitesi

- Prof. Dr. Hayat Erkanal (Merhum)
- Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Çevre ve Biyolojik Çeşitlilik Komitesi

- Prof. Dr. Levent Turan, Doğal Yaşamı Koruma ve Biyo-çeşitlilik
- Prof. Dr. Ahmet Mete Saatçi, Başkan Yrd. ve Çevre

Yönetişim ve İletişim Komitesi

- Prof. Dr. İlter Turan,
- Prof. Dr. Ahmet Samsunlu

BARAJDA SU TUTMA SÜRECİ

Cumhuriyet tarihimizin en büyük projelerinden biri olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı; sadece baraj değil aynı zamanda tarihi ve kültürel eserler, yeniden yerleşim, çevre ve kamulaştırma çalışmalarının beraber yürütüldüğü Dünya'ya örnek bir proje olmuştur.

Ilısu Barajında herhangi bir gecikme yaşanmaması için; baraj inşaatı, tarihi ve kültür varlıklarının taşınması ve yeniden yerleşim çalışmalarını aynı anda tamamlanacak şekilde planladık ve Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatı ile her safhasını bizzat takip ettiğim bir proje olmuştur. Daha önceden yaptığımız planlama ve iş programlarına göre hareket ederek Bakanlığım döneminde baraj tamamlanmış ve su tutmaya hazır hale getirilmiştir.

2018 yılı Haziran ayı başında su tutmak için kapakların kapatılması talimatını vermiştim. 2018 yılı, yağışların az olduğu kurak bir yıl olduğu için Irak Cumhurbaşkanı, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ı arayarak; Irak'ta yaşanan kuraklık sebebiyle Ilısu Barajının su tutma işleminin biraz daha bekletilmesini talep etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız, dost ve kardeş ülke Irak'ın bu talebini müsbet karşılamış ve beni arayarak *"Veysel Hoca, malum Ramazan ayındayız ve Irak'ta kuraklık var. Dolayısıyla Ilısu Barajında su tutmayı tehir ediniz ve kapakları açın."* talimatını vermiştir. Böylece Ilısu Barajında kapaklar açılmış ve 2018 yılında su tutulmamıştır.

2019 yılına geldiğimizde Irak'ta aşırı yağışlardan dolayı taşkınlar vuku bulmuştur. Ben de 2018 yılı sonunda Cumhurbaşkanımız tarafından Irak Özel Temsilcisi olarak vazifelendirilmiştim. 2019 yılında Irak Özel Temsilcisi olarak Bağdat'a gittiğimde, Iraklı yetkililer, Irak'ta meydana gelen taşkınlar sebebiyle Ilısu Barajında artık su tutulmasının çok iyi olacağını bize ifade ettiler. Türkiye'ye döner dönmez konuyu Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a arz ettim. Kendisi, *"Ilısu Barajının kapaklarını kapatın ve suyu tutun."* talimatını verdiler. Böylece 2019 yılının ilk yarısında barajda su tutulmaya başlanmıştır. Ilısu Barajında suyun tutulmasıyla birlikte Irak'ta yaşanması muhtemel taşkın ve su baskınları engellenmiştir.

ILISU PROF. DR. VEYSEL EROĞLU BARAJI, IRAK VE SURİYE'NİN, KURAKLIK VE TAŞKINLARA KARŞI SİGORTASIDIR

Dicle Nehri, ülkemizin en önemli su kaynaklarından birisidir. Ülkemiz topraklarında Doğu Anadolu Bölgesinde doğup, ülkemiz sınırları dışına akmaktadır. Takriben 1.900 km uzunluğunda olan Dicle Nehri, Dünya'nın en uzun nehirlerinden biridir. Nehrin, 523 km'lik kısmı ülkemiz sınırlarında akıp, ülkemizi terk etmektedir.

Dicle Nehri, ülkemiz sınırlarında doğduktan sonra birçok kolun birleşmesi ile güneye doğru akarak, Şırnak'ın Cizre ilçesi içinden Habur Suyu kavşağına kadar 40 km uzunlukta Türkiye-Suriye arasında sınırı meydana getirir.

Habur Suyu ile birleştikten sonra Irak topraklarına girer. Dicle Nehri, Musul'da Büyük ve Küçük Zap suları ile birleşir. Nehir, Mezopotamya ovasına iner ve Bağdat yakınlarında Fırat Nehrine 35 km yaklaşır. İran'dan gelen Piyale Nehri ile birleşir. Bu birleşmeden sonra tekrar Fırat Nehrine yaklaşır ve Kurna yakınında Basra'nın 64 km yukarısında Fırat Nehri ile birleşir. Her iki nehir birleşerek Şatt'ül-Arab ismini alır ve Basra Körfezine dökülür. Netice olarak Dicle Nehri, başta Türkiye olmak üzere, Suriye ve Irak ülkelerinin havzalarından geçmektedir.

Dicle Nehrinin akış debisi oldukça düzensizdir. Özellikle kış ve ilkbahar mevsiminde kar sularının erimesi ve yağışların fazla olması sebebiyle nehrin debisi de artmaktadır. Yaz ve sonbahar mevsiminde ise nehrin debisi oldukça düşmektedir. Bu sebeple Dicle Nehrinin sularının inşa edilecek barajlarda biriktirilmesi ile nehrin bu düzensiz debisi daha düzenli hale getirilebilmektedir. Yani, debinin yüksek olduğu mevsimlerde suyun biriktirme yapılarında toplanması ile debinin daha düşük olduğu mevsimlerde kullanılması sağlanmaktadır. Bu durum hem ülkemiz için hem de mansapta bulunan Suriye ve Irak için büyük ehemmiyet arz etmektedir.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, tam da bu noktada üç ülke için de sigorta vazifesi yapmaktadır. Nehrin debisi düzensiz olduğu için mansap ülkelerine akan su da bazı dönemler fazla iken, bazı dönemler neredeyse yok denecek kadar az olmaktadır. Dolayısıyla yağışların fazla olduğu dönemlerde Ilısu Barajında depolanan su, yağışların daha az olduğu kurak dönemlerde mansap ülkelere daha fazla su verilmesini de temin etmektedir. Şayet Ilısu Barajı inşa edilmemiş olsaydı, kurak dönemlerde Dicle Nehrinden, Suriye ve Irak'a daha az su iletilecekti. Ama baraj sayesinde biriktirilen suyun, kurak

dönemlerde mansap ülkelerine normale göre daha fazla iletilmesi sağlanmaktadır. Nitekim 2021 yılında bölgede yaşanan kuraklık sebebiyle, Ilısu Barajına gelen su miktarından daha fazla su, Ilısu Barajından Irak tarafına bırakılmıştır. Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajına 2021 yılında 6 milyar 139 milyon m3 su gelmesine karşın, aynı yıl barajdan toplam 7 milyar 321 milyon m3 su bırakılmıştır.

Ilısu Barajının ve ülkemizde inşa edilen diğer barajların bir başka faydası da taşkın zararlarını en aza indirmeleridir. Malum olduğu üzere Irak'ta zaman zaman taşkınlar yaşanmaktadır. Şayet Dicle ve Fırat Nehirleri üzerinde inşa ettiğimiz barajlar olmamış olsaydı, yağışların yoğun olduğu dönemlerde bütün su mansap ülkelerine aktığı için oralarda büyük taşkınlara yol açabilirdi.

Bir önceki bölümde de ifade edildiği gibi, Ilısu Barajında depolanan su, özellikle Irak'ın taşkın zararlarına maruz kalmasını önlemektedir. Bu sebeple Ilısu Barajının inşa edilmesi Suriye ve Irak için de bir fırsat olmuştur. Yani barajın, mansapta bulunan ülkelerde yaşanacak olası kuraklık ve taşkınlara karşı sigorta vazifesi yaptığını söyleyebiliriz. Netice olarak Ilısu Barajının su tutmaya başladığı günden itibaren akım gözlem istasyonlarından ölçülen verilere baktığımızda mansaba bırakılan su, baraj su tutmadan önceki değerlere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

BARAJIN İSMİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Cumhuriyet tarihimizin en büyük projelerinden biri olan Ilısu Barajı, İstiklal Harbimizin kazanılmasında müstesna bir tarih olan 19 Mayıs'ta enerji üretmeye başlamıştır. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından 19 Mayıs 2020 tarihinde İstanbul'dan video bağlantısı yolu ile yapılan merasimle baraj enerji üretimine başlamıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız barajın enerji üretimine başladığı 19 Mayıs tarihinden takriben iki hafta sonra 5 Haziran 2020'de telefonla beni arayarak **“Veysel Hoca, Ilısu Barajı Allah'a şükür tamamlandı ve enerji üretmeye başladı. Bu muazzam eserin hayata geçirilmesinde büyük emeklerin var. Dolayısıyla Cumhuriyet tarihimizin su alanındaki en büyük eserlerinden biri olan Ilısu Barajına senin ismini vermek istiyoruz.”** dedi.

Sayın Cumhurbaşkanımızın bu nazik davranışından son derece mutlu oldum, ancak bu büyük esere kendilerinin isminin verilmesinin daha iyi olacağını ifade ettim. Sayın Cumhurbaşkanımız, kendisinin ülke genelinde pek çok eserde ismi olduğunu ve Ilısu Barajının yeni isminin **“Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı”** olmasının çok daha uygun olacağını belirtti. Böylece barajın ismi değişmiş oldu.

Bu muazzam projeye şahsımın ismini vermelerinden büyük bir onur ve gurur duydum. Zat-ı Devletlerine bir kez daha şükranlarımı arz ediyorum.

ALTINCI BÖLÜM

PROJEYE EMEK VERENLERİN HATIRALARI

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, sadece ülkemizin en büyük barajlarından biri değil aynı zamanda Dünya'nın en büyük projelerinden biridir. Unutulmamalıdır ki Ilısu, yalnızca devasa gövdeye sahip bir baraj ve yüksek oranda enerji üreten bir proje değildir. Çevre, yeniden yerleşim, tarihi ve kültürel varlıklara ilişkin çalışmalar, Ilısu'yu bir baraj projesi olmanın ötesine taşımış, bilhassa kültür varlıklarının taşınarak baraj göl sahasından çıkarılmasına yönelik faaliyetler dünyaya örnek teşkil etmiştir.

Haliyle bu büyüklükteki bir projenin tamamlanması belli bir zaman almıştır. Her ne kadar barajın temeli 2006 yılında atılmış olsa da öncesinde de büyük bir emek ve özveri vardır. Haliyle Ilısu Barajının projelerinin hazırlanmasından temelinin atılmasına kadar, kredinin bulunmasından inşaatın tamamlanmasına kadar geçen süreçte pek çok kişi emek vermiştir.

Aziz milletimiz bu muazzam projede emeği olanları unutmayacak, tarih mutlaka onlardan övgüyle bahsedecektir. Yöneticisinden mühendisine, teknik personelinin işçisine kadar yüzlerce kişinin bu projede emeği vardır. Ancak herkesin hatıralarına yer vermek mümkün olmadığı için bu projenin hayata geçmesinde katkıları olan bazı Devlet Su İşleri Genel Müdürleri, Genel Müdür Yardımcıları, Daire Başkanları ve Bölge Müdürlerinin projeye dair hatıralarını hatırlamakta fayda görüyorum.

Mühendislik alanında Ülkemizin ve Dünya'nın en köklü ve başarılı üniversitelerinden biri olan İstanbul Teknik Üniversitesinin (İTÜ) yetiştirdiği mühendislerin, Ilısu Barajının hayata geçmesinde çok büyük katkıları olmuştur.

İTÜ'den mezun olan mühendislerimiz, Türkiye'nin kalkınmasında ve büyümesinde çok önemli vazifeler üstlenmiştir. Ülkemizin dört bir yanında inşa edilen dev yapılar, baraj ve göletler, köprü ve otoyolların, hızlı tren hatlarının inşasında İTÜ'lü mühendislerin imzası vardır. Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajında da İTÜ'nün yetiştirdiği pek çok mühendis vazife almıştır. Ben de o mühendislerden biriyim. İTÜ'de aldığımız eğitim ile bu projeyi hayata geçirmekten gurur duyuyorum.

Geçmişte DSİ Genel Müdür Yardımcılığı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı vazifesinde bulunan değerli büyüğümüz Recai Kutun, mühendislik eğitimini İTÜ'de almıştır. Halen DSİ Genel Müdürü olan Prof. Dr. Lütfi Akca, daha önce bu vazifede bulunmuş olan Akif Özkaldı, Murat Acu ve yine DSİ'de önemli vazifelerde bulunan Ali Fuat Eker, Tuncer Dinçergök de İTÜ mezunu olup, Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının inşa edilmesinde büyük katkıları olmuştur.

Bu önemli barajın inşa edilmesinde emeği olan ve ülkemizin dört bir tarafındaki üniversitelerden mezun olan bütün DSİ mensuplarına teşekkürü bir borç biliyorum.

1. Recai Kutan – Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı (1996-1997)

Ilisu Barajının ehemmiyetine temas etmeden önce Güneydoğu Anadolu Projesinden (GAP) kısaca bahsetmekte fayda görüyorum. Çünkü Ilisu Barajı, GAP'ın stratejik öneme sahip, kilit tesislerinden biridir.

Güneydoğu Anadolu Projesi, ülkemizin en büyük kalkınma projesidir. Aynı zamanda Dünya'nın da en önemli projeleri arasında yerini almıştır. Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Kilis, Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt illerini kapsayan bölge, GAP kapsamında yer almaktadır.

Ülkemiz su potansiyelinin %30'unu teşkil eden GAP bölgesinin en önemli iki su kaynağı Fırat ve Dicle Nehirleridir. GAP Projeleri; 7'si Fırat, 6'sı Dicle havzasında olmak üzere 13 büyük projeden meydana gelmektedir. Son yıllarda yapılan gayretli çalışmalar ve ödeneklerin de arttırılması ile GAP'ta önemli bir gelişim sağlanmıştır.

Ilisu Barajı, Dicle Nehri üzerinde inşa edilen en büyük baraj olup, GAP'ın da en kilit projelerinden biridir. Sınıfında Dünya'nın en uzun ve en büyük gövdesine sahip olan baraj, enerji üretimi bakımından ülkemizin en büyük dördüncü barajıdır.

Ilisu Barajı, ülkemizin 70 yıllık rüyası olan bir proje idi. Planlama çalışmaları 1950'li yıllara kadar dayanan bu muazzam barajın çalışmalarında bulunmaktan büyük bir gurur duyuyorum. Diyarbakır DSİ 10. Bölge Müdürü, DSİ Genel Müdür Yardımcılığı yaptığım dönem ile daha sonra Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olduğum dönemlerde, Ilisu Barajının planlama çalışmalarını yakından takip etmiştim. Hatta barajın şimdiki inşa edildiği aks yerini biz belirlemiştik. Daha sonra bu barajın ete kemiğe bürünüp ortaya çıktığını görmekten büyük gurur duyuyorum.

Ilisu Barajı, yeniden yerleşim, tarihi ve kültürel eserlerin korunması ve taşınması gibi çok önemli alt projeleri de içinde bulundurması sebebiyle çok zor bir proje olmuştur. Ancak Devletimiz bu büyük projeyi tamamlayarak Türkiye Cumhuriyetinin gücünü dosta düşmana göstermiştir.

Ilisu Barajının inşaatını gerçekleştiren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün her bir çalışanını ayrı ayrı kutluyorum. Bu eserin projesinden inşaatının tamamlanmasına kadar geçen süreçte her bir detayı takip eden Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nu teşekkür ediyor ve tebrik ediyorum. Ayrıca Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından baraja Sayın Veysel Eroğlu'nun isminin verilmesinden duyduğum memnuniyeti da ifade etmek isterim. Veysel Beyin ismi bu müstesna esere çok yakışmıştır.

Barajın ülkemize ve Aziz Milletimize hayırlı ve bereketli olmasını diliyorum.

2. Mustafa Eldemir – Emekli Orman ve Su İşleri Müsteşar Yardımcısı (2007-2015)

Ilisu Projesi, Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) Atatürk Barajından sonra ikinci büyüklükteki bir projedir. Bu proje kapsadığı ve etkilediği alan olarak Batman, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Şırnak illeri sınırları içinde; 1 ilçe ile 104 köy ve mezrayı etkileyen, 313 km² bir alanı kapsayan, baraj gölü uzunluğu 92 km olan, 2020 yılı rayiçleri ile yaklaşık 12 milyar TL yatırım bedelli muazzam bir projedir.

Projenin teknik, kültürel, tarihi, idari, ekonomik, sosyal ve siyasi gibi pek çok yönü bulunmaktadır. Bu sebeple yapımına karar verildikten tamamlanana kadar pek çok problemle karşılaşmış ve bunlar birer birer aşılarda tamamlanmıştır.

Bu muazzam projeye üç farklı vazifem sırasında katkı verme imkânım oldu. Bunlar;

- DSİ Genel Müdür Yardımcılığı dönemi.
- Çevre ve Orman Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı dönemi.
- Bilim Kurulu Koordinatörlüğü dönemi.

DSİ Genel Müdür Yardımcılığı vazifem 2003-2004 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde Devlet Su İşleri Genel Müdürü Prof. Dr. Veysel Eroğlu idi. Genel Müdür Yardımcılığı dönemim AK Parti iktidarının ilk yıllarıydı. Bu dönemde DSİ'nin yatırım programında 1400'den fazla iş bulunmakta olup bunların % 80'i "iz ödenek" olarak programa girmişti. Bunun manası, işlerin yatırım programında görülmesi için yıllık ödenek olarak tahsis edilen para 1 TL'dir demektir. Yani o işe o yıl içinde ülkenin ekonomik durumu sebebiyle ödenek ayrılamamış anlamına geliyordu.

Ülkenin ekonomisinin müsait olmaması sebebiyle geçmiş hükümetler tarafından pek çok iş "KREDİNİ BUL YAP" usulü ile devletlerarası sözleşmelerle yapılmasına karar verilmişti. Bunlardan biri de Ilisu Barajının yapım işidir. Almanya, Avusturya, İsviçre devletlerinin oluşturduğu bir konsorsiyum ile ön mutabakat sağlanmış ve barajın kat'ı projeleri bu ülkelerin seçtiği müşavirlik firmasına hazırlanmıştır.

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik durum, enerji açısından dışa bağımlılığı, geçmiş hükümetlerin aldığı kararlar ve ülkemizin dış ülkelere karşı vermiş olduğu taahhütler, projenin ülke kalkınmasında etkisinin büyüklüğü göz önünde bulundurularak konsorsiyuma yaptırılmasına karar verilmişti. Bu ülkelerle yeniden görüşmelere başlanılmıştı. Görüşmeler neticesinde bu ülkeler projeyi gerçekleştirmeyi kabul ettiler. Uzun süren kredi görüşmeleri ve banka sendikasyonunun oluşturulması işlemleri 2008 yılına kadar sürdü.

Müsteşar Yardımcılığı vazifesini yaptığım dönem, 2007-2015 yılları arasında kapsamaktadır. Bu dönemde kredi anlaşmasının imzalanması safhasına gelinmiş, konsorsiyumun liderliğini Almanya üstlenmişti. İmza safhasında kredi kullanımının şartı olarak Türkiye tarafından gerçekleştirilmesi öngörülen TOR ismi verilen hatırlayabildiğim kadarı ile 19 iş kalemi ortaya konulmuştur. İdare bu TOR'ları, işin devamını sağlayabilmek için iyi niyetle kabul etmiştir.

Türkiye'nin kalkınmasını istemeyen bu devletlerin, bu TOR'ları projeyi yaptırmamak için bir tuzak olarak hazırladıkları zaman içinde ortaya çıkmıştır. Krediyi kullanabilmek için bu iş kalemlerinin Türkiye tarafından tamamlanmasını şart koşmuşlardır. Bu iş kalemlerinden

bazılarının gerçekleşmesi ancak işin tamamlanmasından sonra mümkün olabilirdi. İşin ihale edilmesinden sonra kredi kullanım safhasına gelince TOR'ların yerine getirilmediğini, Dünya Bankası kriterlerine uyulmadığını bahane ederek bu ülkeler projeden çekilmişlerdir. Böylece Türkiye'ye yaklaşık beş altı senelik bir zaman kaybına sebebiyet vermişlerdir.

Projenin ekonomiye ve ülkenin kalkınmasına katkıları göz önünde bulunduran Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu Bey'in ve o zaman Başbakan olan Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayip Erdoğan Beyin dirayetli ve kararlı duruşları ile yerli bankaların oluşturduğu sendikasyon ile kredi temin edilerek projenin önü açılmış ve müteahhit firmalarla sözleşme imzalanmıştır.

Projenin gerçekleşmesini engellemek isteyen dış mihraklar ve onların uzantıları olan iç mihraklar çeşitli girişimlerde bulunmuş, hatta idarelerin takipsizliği neticesinde projenin iptali yönünde Danıştay'dan karar çıkartarak bunu üst mahkeme kararı ile de tahkimini gerçekleştirmişlerdir. O dönem Genel Müdürümüz olan Prof. Dr. Veysel Eroğlu Bakanımızın şahsi gayretleri ile Danıştay Dava Daireleri Kurulu Kararı ile bu kararlar iptal ettirilmiştir.

Dünya Bankası kriterlerine uyulmadığı bahanesine karşılık olarak Bakanımız, değerlendirme toplantısında projede çalışan personele **“Bu projeyi yerli kaynaklarımız ve imkânlarımızla Dünya Bankası kriterlerinin üzerinde bir standartta yapacağız, dünyaya örnek bir proje olacak.”** talimatını vermiştir.

Proje sahasının terör eylemlerinin yoğun olduğu bir bölgede olması yapım işlerini zorlaştırmıştır. Öncelikle şantiye sahasının güvenliğini sağlamak maksadı ile güvenlik karakolları kurulmuş, bu güvenlik noktalarına bir tabur asker yerleştirilmiştir. Ulaşım ve nakliye yolları öncelikle yapılmıştır. Şantiye sahası içinde kalan Ilısu köyü için yeni bir yerleşim yeri belirlenerek tek katlı bahçeli müstakil bir köy yerleşimi gerçekleştirilmiştir. Binalarda yapı malzemesi olarak Mardin taşı kullanılmış ve mimari olarak da yöresel mimari tarzı uygulanmıştır. Türkiye'de ilk defa yerleşim yerinin dışında toplu şekilde hayvancılığın yapılması için her haneye ahır yaptırılmıştır. Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun talimatı doğrultusunda Dünya Bankası kriterlerinin üzerinde bir standartta modern bir köy kurulmuştur.

Baraj inşaatına geçilmeden önce proje ve malzeme ocakları tekrar incelenmiştir. Müşavir firma tarafından hazırlanan proje ve tespit edilen malzeme ocaklarının da hayali tespit edildiği görülmüştür. Müşavir firma tarafından hazırlan projede baraj “Kil Çekirdekli Kaya Dolgu” tipinde hazırlanmış, ancak önerilen yerlerde yeteri miktarda kil bulunmadığı görülmüş, yakın civarda da ihtiyacı karşılayacak miktarda kil bulunamamıştır. Bütün dış kaynaklı projelerde olduğu gibi bu projede de yabancı firmalar projenin ilk maliyetini düşük gösterip, işe başladıktan sonra maliyeti yükseltme planını kurdukları ortaya çıkmıştır. Bu hileyi fark eden Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu ve DSİ İdaresi, barajın dolgu tipini değiştirerek “Kil Çekirdekli Kaya Doldu” tipinden “Ön Yüzü Beton Kaplı Kaya Dolgu” tipine çevirerek çok ciddi miktarda tasarruf sağlamıştır.

Hasankeyf'teki yüzyıllar boyunca el atılmamış, adeta yok olmaya terk edilmiş tarihi eserler, bahane edilerek projenin önü kesilmeye çalışılmıştır. Bu proje sayesinde, yok edilmeye terk edilen bu tarihi eserler yeni yerleşim yeri sahasındaki kültürel alana taşınarak restorasyonları

yapılarak gelecek nesillere intikali sağlanmıştır. Ayrıca bu güne kadar el atılmamış eski çağlara ait höyük ve yerleşim yerlerinin kazıları yapılarak binlerce eser yer yüzüne çıkarılarak Diyarbakır, Batman, ve Hasankeyf'te yeni yapılan müzeye taşınmıştır.

Projeyi engellemek için iç ve dış mihraklar tarafından Hasankeyf halkı tahrik edilmiş, yeniden yerleşim için İdare tarafından TOKİ'ye örnek olarak yaptırılan iki ve dört katlı meskenler halk tarafından benimsenmemiş ve iskân talebinde bulunulmamıştır. Halk, Ilısu köyünde olduğu gibi tek katlı bahçeli konut yapılması talebinde bulunmuştur.

Devlet, sosyal hadiselerle sebebiyet vererek Dünya kamuoyunda yanlış bir imajın ve algının oluşmaması için iki defa Bakanlar Kurulu Kararı çıkartmak durumunda kalmıştır. İmar planı değişikliği yapılarak; Kaymakamlık Binası, Belediye Binası, İlçe Emniyet Müdürlüğü, Müftülük, İlkokul, Ortaokul, Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Uygulama Oteli, Yurt Binası, Spor Salonu, Hastane, Kütüphane, Müze, İlçe Tarım Müdürlüğü ile birlikte 118 adet çok katlı konutun yanında 757 adet tek katlı bahçeli konut, Ticaret Merkezi, 57 adet Dükkan, alt yapı tesisleri (elektrik, içmesuyu, kanalizasyon, atıksu arıtma tesisi, mezarlık, park ve bahçeler) olmak üzere yeni bir ilçe kurmuştur.

Bu muazzam projede Bilim Kurulu Koordinatörlüğü vazifesi ile de bulunmuştum. Bu dönem 2015-2019 yılları arasında kapsamaktadır. Projenin büyük ölçekli 2020 yılı rayiçleri ile yaklaşık 12 Milyar TL mal olması ve Dünya Bankası standartlarını sağlamasını temin maksadı ile yapımı sırasında izlemek ve İdareyi yönlendirmek maksadı ile yerli ve yabancı bilim insanları ve uzmanlarından oluşan BİLİM KURULU oluşturulmuştu. Bu kurul büro ve arazide yapılan çalışmaları incelemiş, yapım safhasında görülen eksikliklerin tamamlanması için üç ayda bir incelemelerde bulunarak bunları raporlamış ve gereği için Bakanlığa rapor sunmuştur. Bu kurulun koordinatörlüğünü üstlendiğim bu dönemde gerçekleştirilen arazi ziyaretlerinin tamamına katılarak Kurula çalışmalarında teknik manada katkıda bulundum.

Yapılan toplantılarda kamulaştırma konuları görüşülürken, enteresan iki yanlışlık ortaya çıkmıştır. Bunların biri ilçeden kadaastro geçerken köprü ayakları üzerine kaçak yapılan iki meskenin tapularının işgalci kişilere verilmiş olması, diğeri ise koruma altında bulunan 700 – 800 yıllık tarihi camilerin belediye üzerine tapularının çıkarılmasıdır.

DSİ, kamulaştırma işinin yürütmesi için köprü üzerindeki binaların kamulaştırma bedellerini ödemiş, Camilerin kamulaştırma bedelini ödenek yetersizliği sebebiyle henüz ödeyememiş olması bilgisi üzerine ben DSİ yetkililerine bu bedelin ödenmemesi gerektiğini belirttim. Tapu iptal davası açılarak bankaya yatırılacak bedele şerh düşülmesi gerektiğini ve haksız yere belediyeye para aktarılmasının uygun olmayacağını söylediğimde, projenin aksamaması için kamulaştırma bedelinin ödenmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdi.

Kamulaştırma bedelinin ödenmemesi gerektiğinin gerekçesi, camilerin yapım tarihinin çok eski olduğu o tarihlerde belediye tüzel kişiliğinin bulunmadığı, satın alma, devir gibi bir işlemin bulunmadığı için bunların mülkiyetinin vakıflara veya Kültür Bakanlığına ait olabileceği idi. Burada vakıfların veya Kültür Bakanlığının zamanında malına sahip çıkmaması sebebiyle belediye açıkgozlülük yaparak bunların tapularını kendi üzerine çıkartmış olabileceğini Sayın Bakanımıza arz ettiğimde bu görüşümün uygun olduğunu belirterek DSİ'ye tapu iptal davası açması talimatını verdiler. DSİ de tapu iptal davası açınca, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve

Kültür Bakanlığı da davaya müdahil oldular. Bu şekilde 10.000.000 TL'lik kamulaştırma bedeli Ziraat Bankasında bloke edilmiş oldu.

Devletin sosyal desteğini göstermek için bir misal vermek gerekir ise yeni kurulan Hasankeyf ilçesinde konutların fiyatına ve ödeme şartlarına bir bakmak gerekmektedir. 156 m²'lik oturma alanına sahip 3+1 tek katlı müstakil bahçeli konutun, 5 yıl ödemesiz ve faizsiz 20 yıl vadeli sabit fiyatı 116.050 TL'dir. Beş yıl sonra bu konutun aylık taksiti 645 TL olacaktır. Dünyada bu imkânları halka sunan bir projeye ve devlete bu güne kadar rastlanmamıştır.

Bu muazzam proje tamamlanarak ülkemizin ve milletimizin faydasına sunulmuştur. Eserin gerçekleşmesinde emeği geçen her bir ferde ve kuruma gönülden teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

3. Akif Özkaldı – DSİ Genel Müdürü (2011-2015)

Ilısu Barajı'na ait ilk etüt ve planlama çalışmaları Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün kurulduğu 1954 yılında başlamış, mülga Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİEİ) tarafından 1977 yılında yapılan planlama çalışmalarında teknik ve ekonomik açıdan en uygun baraj aks yeri tespit edilmiştir. 1982 yılında GAP kapsamına alınarak EİEİ tarafından kati projeleri hazırlanmıştır. 14.08.2007 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 20.03.1997 tarih ve 97/9532 sayılı kararının 25.10.2004 tarih ve 2004/8033 sayılı tadilatı uyarınca sözleşme imzalanmıştır.

Projede İnşaat Konsorsiyumunda; Nurol İnşaat, Cengiz İnşaat ve Zublin Firmaları, elektromekanikte Andritz Hydro, Mühendislik ve Müşavirlik Konsorsiyumunda ise Dolsar, Rast, Maggia ve Colenco firmaları bulunmakta idi. Projede temin edilen kredi, ticari kredi ve ihracat kredisi şeklinde olup, ihracat kredisi Almanya, Avusturya ve İsviçre bankalarından temin edilecekti. Bu kredinin temin edilmesi için 2006 yılında Nihai Mutabakat Zaptı adı altında kısaca FAM anlaşması imzalanmıştır. 2007 yılında revize kati projeler DSİ tarafından hazırlanmış ve 16.05.2008 tarihinde sahada çalışmalar başlamıştır. Ancak, kredi kuruluşlarının çeşitli sebeplerden dolayı FAM'da belirtilen şartların yerine getirilmediğini tek taraflı olarak beyan ederek Temmuz 2009 tarihinde projeden çekilmesiyle çalışmalara ara verilmiştir. Projenin yerli bankalardan alınacak finansman ile devam etmesi kararlaştırılmış, Ocak 2010 tarihinde tedarik edilen yeni finansman ile birlikte tadilat sözleşmeleri hazırlanarak işe devam edilmiştir. Bu aşamada İnşaat Konsorsiyumunda yer alan Zublin firması projeden çekilmiştir. Gerek kati projede, gerekse revize kati projelerde tespit edilen eksiklikler sebebiyle ECS Mühendislik ve Müşavirlik konsorsiyumu ile birlikte güncelleştirilmiş revize kati projeler hazırlanmıştır.

Mart 2010'da Derivasyon Tünelleri kazı çalışmaları, Mayıs 2011'de ana baraj kazı çalışmaları, Mart 2012'de ana baraj dolgu çalışmaları başlamıştır. Ağustos 2012'de Dicle Nehri derivasyon işlemi gerçekleşmiştir. Aralık 2013'de ana baraj kazı çalışmaları, Nisan 2015'de ana baraj dolgu çalışmaları tamamlanmıştır. Mayıs 2015'de Önyüzü beton imalatı başlamış, Ekim 2016'da tamamlanmıştır. Nisan 2017'de santral binası ilk rotoru, Mayıs 2018'de son rotor yerine indirilmiştir. Temmuz 2019'da su tutulmaya başlanmış ve 19 Mayıs 2020 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın video konferansla bağlanması suretiyle yapılan merasimle birinci üniteden enerji üretimine başlanmıştır.

Temmuz 2011'de DSİ Genel Müdürü olduğumda; barajın derivasyon tünellerinin kazı ve beton çalışmaları devam ediyordu. İdare, Genel Müdür onayı ile kil çekirdekli kaya dolgu tipinden ön yüzü beton kaplı kaya dolgu tipini seçmiş, ancak bunların onaylı projeleri henüz yoktu. Barajda kullanılacak malzemenin niteliği konusunda uzun süredir idare ve müteahhit firmalar arasında ihtilaf bulunmaktaydı. Müteahhit firmalarının proje revizyonuna karşı duruşu vardı ve 2007 yılında alınan baraj gövdesi tip değişikliği kararının geri alınmasını talep ediyorlardı.

DSİ Namık Kiper toplantı salonunda yaptığım ilk Ilısu Barajı koordinasyon toplantısında; bu konuyu uzun uzun tartıştık. Firma ısrarla ilk tipi, kil çekirdekli kaya dolgu (KÇKD)

uygulamak, idare de revize tipi ön yüzü beton kaplı kaya dolgu (ÖYBKGD) uygulamak istiyordu. Çünkü yapılan çalışmalarda kil malzemesinin uygun evsafa olmadığı tespit edilmişti. Toplantıda, yerinde yeni bir çalışma yapılarak kil malzemesinin yeniden incelenmesine karar verildi. Yapılan çalışmalar neticesinde; kilin uygun olmadığı tespit edilerek, 45 milyon m³ KÇKD yerine 24 milyon m³ hacminde ÖYBKGD tipinde devam edilmesi kararını aldık. Buna göre güncellenmiş revize kati projeler hazırlandı ve onaylandı. Bu baraj tipi revizyonu kararı projenin önünü açmış, proje hem daha ekonomik olmuş, hem de daha hızlı ilerleme sağlamıştır. DSİ Genel Müdürü olarak görev yaptığım 10 Şubat 2015 tarihine kadar gövde dolgusunun neredeyse tamamı bitirilmiştir.

Netice olarak, Ilısu Barajı sadece enerji üretecek ve sulama suyu temin edecek bir baraj olmayıp, Dicle Nehrinde suyu regüle edebileceğimiz stratejik öneme sahip bir barajdır. Aynı zamanda, yöreye kültür, turizm, spor, ekonomi, ulaşım, tarım, su ürünleri ve diğer alanlarda da yeni katkılar sağlayacaktır. Ilısu Barajı, GAP'ın en önemli içmesuyu, sulama ve enerji barajı olan Atatürk Barajından sonra gövde hacmi bakımından ikinci büyük barajıdır. Aynı zamanda gövde tipi açısından kendi sınıfında Dünya birincisidir.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajından etkilenen Hasankeyf ilçesi yeni yerine taşınarak modern ve örnek bir yerleşim olarak tarihte yerini almıştır. Ayrıca, Artuklulardan kalma çok önemli tarihi ve kültürel öneme sahip başta Zeynel Bey Türbesi olmak üzere, Artuklu Hamamı, El Rızk Camii gibi tarihi eserler Yeni Hasankeyf'e taşınmıştır. Ayrıca, kazıdan çıkan diğer kültürel varlıklar da Yeni Hasankeyf'te inşa edilen Tarihi Yarımada'daki Açık Hava Müzesine taşınmış ve daha iyi tanıtma imkânı sağlanmıştır.

Böylesine önemli bir projede Temmuz 2011'den Şubat 2015'e kadar DSİ Genel Müdürü olarak, daha sonrada müsteşar yardımcısı ve müsteşar olarak emeğimin geçmiş olmasından dolayı çok mutluyum. Projeye en başından itibaren büyük destek veren başta Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a, Orman ve Su İşleri Bakanımız Prof. Dr. Sayın Veysel Eroğlu'na ve diğer bakanlarımıza şükranlarımı arz ediyorum. Ayrıca, projede emeği geçen bütün DSİ çalışanı arkadaşlarımı, müteahhit firmaları, proje ve müşavir firmalarını hizmetlerinden dolayı kutluyorum. 12 yıl süren yoğun inşaat çalışmalarında hayatını kaybedenlere de Allah'tan rahmet diliyorum.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ülkemize ve aziz milletimize hayırlı ve uğurlu olsun...

4. Haydar Koçaker – Emekli DSİ Genel Müdürü (2007-2011)

Türkiye Cumhuriyeti ilk barajını, Ankara'nın içme-kullanma ve sanayi suyu temini ile taşkından korunması maksadıyla 1930-1936 yılları arasında inşa etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Çubuk Barajı ile başlayan baraj mühendisliği serüveni, aralarında Keban, Karakaya, Altınkaya ve Hasan Uğurlu gibi büyük barajların da yer aldığı baraj inşaatlarıyla yol almış, tamamıyla Türk mühendis ve işçisinin eseri olan Atatürk Barajı ve Hidroelektrik Santralinin yapımıyla da zirveye ulaşmıştır.

Türkiye, son dönemde inşa ettiği ve Dünyanın en yüksek barajları arasına giren Artvin Deriner, Karaman Ermenek ve Aydın Çine Adnan Menderes gibi barajlar ile bu alanda geçmişine yakışır şekilde yolculuğuna devam etmiştir. 19 Mayıs 2020 tarihinde ilk türbini devreye alınarak elektrik enerjisi üretimine başlayan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve Hidroelektrik Santrali de bu yolculuğun müstesna eserlerinden biri olmuştur.

Planlama çalışmaları 1950'li yıllara kadar uzanan Ilısu Barajı'nın çok uzun ve zorlu bir sürecin ardından Türkiye Cumhuriyeti Devletinin iradesi ve yıllarca mensubu olarak çalışmaktan büyük gurur duyduğum Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğümüzün kararlılığı ile Aziz Milletimizin hizmetine sunulmuş olmasından dolayı son derece bahtiyarım. Emeği geçenlere şükranlarımı sunuyorum.

Unutulmamalıdır ki Ilısu, yalnızca devasa gövdeye sahip bir baraj ve enerji projesi değildir. Çevre, yeniden yerleşim, tarihi ve kültürel varlıklara ilişkin çalışmalar, Ilısu'yu bir baraj projesi olmanın ötesine taşımış, bilhassa kültürel varlıkların taşınarak baraj göl sahasından çıkarılmasına yönelik faaliyetler dünyaya örnek teşkil etmiştir.

Ilısu Projesi; tarihi ve kültürel varlıklara verilen değer bir göstergesi, temiz ve yenilenebilir enerji üretimi ile yaşanabilir bir çevre ve bütün zorluklara rağmen projenin tamamlanması yönündeki azim ve kararlılığın bir simgesi olarak uzun yıllar ülkemize hizmet edecektir.

5. İsmail Uğur – Emekli DSİ Genel Müdürü (2011)

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Keban Barajı ve Atatürk Barajı gibi büyük barajların yapımını müstakil bölge teşkilatları kurarak gerçekleştirmişti. Ilısu Barajı da öyle olmuş ve Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğü adında Mardin'de bir bölge müdürlüğü teşkil edilmiştir.

16. Bölge Müdürlüğü kurulduğunda DSİ Genel Müdür Yardımcılığı vazifesini yürütüyordum ve Personel Dairesi Başkanlığı bana bağlı idi. Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu, Sayın Genel Müdürüm Haydar Koçaker'e Ilısu Barajına bölge müdürü atamasının yapılması talimatını vermişti. Bunun üzerine Genel Müdürümle konuyu gözden geçirdik. İşin önemi ve yapıldığı yerin hassasiyetine göre en uygun bölge müdürünü bulup Sayın Bakanımıza bildirmemiz gerekiyordu.

İçmesuyu ve Kanalizasyon Dairesi Başkanı iken, Mardin İçmesuyu ve Siirt İçmesuyu işlerinin yapılmasında yaşadığımız zorluklar ve tecrübelerim, Ilısu Barajı inşaatını yürütecek bölge müdürünün yöre şartlarını, dilini, örf ve âdetini bilen birisinin olması gerektiğini ortaya koyuyordu. Bu şartlara en uygun kişi o dönem DSİ Van Bölge Müdürü olan Mahmut Dünder idi.

Sayın Genel Müdürüme çalışmalarımı ve görüşlerimi arz ettim. Yapılan değerlendirme neticesinde Sayın Genel Müdürüm, Sayın Mahmut Dünder'a teklifin yapılmasına karar verdi ve kendisinin görüşünü almamı istedi.

Mahmut Beyle telefonda görüştüm, detayları ile düşüncelerimi aktardım ve bölge müdürlüğü teklifimi yaptım. Mahmut Bey önce teklifimize sıcak bakmadı. Nedenini sordum; **“Abi orasını siz iyi biliyorsunuz şartları çok zor.”** dedi. Ben de bu işin zor şartları sebebiyle sizi uygun bulduk dedim. Kolay işi herkes yapar bu işi sen yapacaksın diye ısrarcı oldum ve neticede kabul etti. Durumu Genel Müdürüme arz ettim. Genel Müdürüm, Sayın Bakanımızla görüştü ve atamasının yapılması uygun bulunarak Ilısu Bölge Müdürü olarak vazifelendirildi.

Mahmut Dünder Ilısu Barajı'nın inşaatına başlamış, aile düzenini ikinci plana atarak, can güvenliğini düşünmeden var gücüyle çalışmış ve baraj inşaatını %78 seviyede gerçekleştirerek Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğü'nden başka bir bölge müdürlüğüne tayin olmuştu. Hizmetlerinden dolayı kendisine ve ekibine teşekkür ediyorum. Mahmut Beyden bayrağı devralan arkadaşımız da bu önemli projede büyük bir özveriyle çalışmıştır.

Ilısu Barajı ile alakalı bir başka hatıram da barajın dış kaynaklı kredi ile yapılmasından vazgeçilmesi durumudur. Genel Müdür Yardımcısı iken Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı bana bağlı idi. DSİ Yatırım programında Ilısu Baraj yapım şekli dış kredili olarak yer almıştı. Barajın finansmanı birkaç ülkenin kredi kuruluşundan oluşmakta idi. Bu kuruluşlarla sık sık toplantılar yapılıyor ve DSİ'de Sayın Bakanımızın başkanlığında yapılan toplantılar değerlendiriliyordu. Ancak kredinin verilmesi ile ilgili bir türlü yol alınamıyordu. Yabancı kredi kuruluşları bilhassa baraj gövdesi ve depolama sahasında yer alan yerleşim yerlerinin yeniden yerleşimi ile ilgili bahaneler ortaya atıyorlardı.

Hâlbuki DSİ daha önce yaptığı bu tip barajlardaki uygulamaların üzerine çıkarak kamulaştırma bedellerinde iyileştirmeler, yeniden yerleşim projeleri hazırlayarak yöre halkının mağdur olmaması için elinden geleni yapıyordu. Baraj depolama sahasının altında kalan

tarihi eserlerin zarar görmeden baraj göl sahasının dışına çıkartılması için Kültür ve Turizm Bakanlığı ile birlikte çalışıyordu.

TESEV yönetim kurulu üyelerinden İshak Alaton aynı zamanda ALARKO şirketi yönetim kurulu üyesiydi. Ben İçmesuyu ve Kanalizasyon Dairesi Başkanı iken ALARKO şirketi İstanbul İçmesuyu Melen Projesi isale hattı ve Kıbrıs İçmesuyu Proje yapımı işlerini yürütüyordu. Bu sebeple TESEV raporları ile ilgili İshak Alaton Bey ile telefonla görüşme ihtiyacı duydum. Telefonda kendisine Ilısu Barajı'nın ülkemize ve yöre halkına faydalarını ve yapılacak olan yeniden yerleşim çalışmalarını anlattım. Telefonda kendisi bana görüşlerime katıldığını ve aynı görüşte olduğunu, TESEV yönetiminde bulunan arkadaşları ile durumu görüşeceğini ifade etti.

İshak Alaton Bey bir hafta sonra beni telefonla aradı. Arkadaşları ile görüştüğünü, durumu anlattığını fakat herhangi bir ilerleme olmadığını söyledi. Bu durumu Genel Müdürüm Sayın Haydar Koçaker Beye anlattım.

Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun başkanlığında yapılan toplantılarda kredi konuları, TESEV raporları ve yeniden yerleşim değerlendirmeleri yapılarak bu kredinin verilmeyeceği kanaatine varıldı.

Neticede; Sayın Bakanımın çalışmaları ile Ilısu Barajının öz kaynakla yapılmasına hükümetimizce karar verildi ve işin önü açıldı. DSİ Genel Müdürlüğü, Ilısu Barajı'nın inşaatını büyük zorluklara rağmen tamamlayarak halkımızın hizmetine sundu.

Ilısu Barajının en önemli kısımlarından biri de hiç şüphesiz yeniden yerleşim çalışmaları idi. Genel Müdür Yardımcısı iken Emlak ve Kamulaştırma Dairesi Başkanlığı bana bağlı idi. Ilısu Barajının gövde inşaatının başlayabilmesi için Ilısu Köyü'nün bulunduğu yerden taşınması gerekiyordu. Bu sebeple Yeniden Yerleşim Projesi kapsamında Ilısu Köyü'nün yerleşim projesi ihale ile proje firmasına yaptırıldı.

Sayın Bakanımın Genel Müdürlüğü ve Bakanlığı döneminde firmalar hazırladığı projeleri Sayın Bakanımın başkanlığında DSİ Genel Müdürü, ilgili Genel Müdür Yardımcıları, ilgili Daire Başkanlıkları ve Şube Müdürleri, Bölge Müdürü ve ekibinin katılımıyla yapılıyordu. Firma proje takdimini yaptıktan sonra Sayın Bakanım herkesin proje hakkında görüşünü alır ve uygun görülürse proje kabul edilirdi (Hatta bazı proje takdimlerinde karar için oylama bile yapılırdı). Projenin kabulünden sonra uygulamaya geçilirdi.

Ilısu Köyü projesinde; geniş yolları ve alanları olan imar planı, alt yapı projeleri, sosyal yapılar (okul, cami, köy odası vs.), büyük arsası olan konutlar yer alıyordu (Geniş bir giriş ve yeterince oda, ahır, samanlık vs.). Proje sanki villa köy eviydi.

Ilısu Köyü Projesi inşaatı uygulaması kısa sürede tamamlandı ve köylülerin yapılan evlere taşınması sırası geldi. Ancak, köylülerin projeyi beğenmelerine rağmen bazı örgütlerin baskıları yüzünden taşınmaktan imtina ediyorlardı. Bölge müdürü Mahmut Dünder köylülerle toplantılar yapıyor, köylüleri ikna etmeye çalışıyor fakat başarılı olamıyordu. Durumu değerlendirmek üzere DSİ Genel Müdürlüğü'nde toplantılar yapıldı ve toplantı neticesinde Mahmut Dünder Beye şu talimat verildi: Köylülerle toplantı yapmasını eğer yapılan yere taşınmazlarsa kamulaştırması yapılan evlerinin yıkılacağını ve yeni yapılan köye de DSİ Bölge Müdürlüğü'nün taşınacağını ifade etmesi istendi. Mahmut Dünder Bey, köylülerle toplantı yaptı ve belirlenen tarihe kadar yeni yapılan köye taşınmalarını aksi halde kamulaştırma

paralarını aldıkları evlerinin yıkılacağını duyurdu. Bunun üzerine köylüler bir müddet sonra Mahmut Dünder Beye gelerek taşınacaklarını fakat DSİ'nin kendilerine taşınmada yardımcı olmasını talep ettiler. O da hemen kabul ederek, yeni köylerine taşınmaları için her türlü yardımı yaparak taşınma işi gerçekleştirildi.

Ilısu Köyü'nün taşınmasından hemen sonra da Baraj inşaatına başlandı.

6. Murat Acu – DSİ Genel Müdürü (2016-2018)

DSİ Genel Müdürü olarak vazife yaptığım 22.07.2016-25.08.2018 tarihleri arasındaki dönemde, Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının gövde dolgusunu %90 aşamasında, mekanik aksam imalatını % 20 seviyesinde devraldım. 25 aylık görev sürem içerisinde 6 defa Ilısu Barajı şantiyesinde incelemelerde bulunma fırsatım oldu. Geriye dönüp baktığımda, ağırlıklı olarak yeni Hasankeyf yerleşimi, tarihi eserlerin korunması ve taşınması ile yol deplase imalatları en önemli ve zorlu gündemlerimiz olmuş. Bu başlıklar arasından, tarihi eserlerin taşınmasına özel bir parantez açmak istiyorum;

Ilısu Barajında göl altında kalacak olan tarihi eserlerin kurtarılması maksadıyla DSİ tarafından önemli çalışmalar yapılmıştır. Dünyada daha önce hiç denenmeyen, cesaret edilemeyen ve ağırlıkları 1000 tonu geçen bu tarihi eserlerin 2 km'den daha uzak mesafeye ve yaklaşık 100 metreden daha yükseğe başarıyla taşınması ülkemizin ve mühendislerimizin isteyince neleri başarabileceğinin en güzel kanıtıdır. Bu kapsamda başta Zeynel Bey Türbesi olmak üzere, birçok tarihi eser artık yeni yerlerinde gelecek nesillere ulaştırılmaktadır.

Bu taşıma işlemlerinden en zor olanlarından bir tanesi de Er-Rızk Camisi ile Süleyman Han Camisinin minarelerinin taşınmasıdır. Diğer tarihi eserlerin en ve yükseklik olarak birbirine benzer ölçülerde olmakla birlikte bu minarelerde yüksekliğin ene oranının çok yüksek olması sebebiyle narin yapı olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca bu minarelerin içerisinde zaman içinde oluşmuş çatlaklar sebebiyle diğer tarihi eserler gibi bütüncül olarak taşınmasında birçok soru işareti bulunmaktaydı.

Konuyla ilgili proje gruplarından bu minarelerin gerek bütüncül bir biçimde gerekse sökülüp tekrar örülmesi şeklinde taşınması hakkında iki alternatif çalışması istendi. DSİ, bu iki alternatif de çalıştıracak, sonunda nihai kararı da Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu verecekti. Bu iki alternatifte çalışıldı ve Sayın Bakan Başkanlığında ve DSİ Genel Müdürü olarak benim, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü ile üst düzey bürokratların katılımı ile projeler tarafından sunumlar yapıldı. Aslında iki alternatif için de önemli soru işaretleri bulunmakta idi.

Birinci alternatif olan bütüncül taşıma ile ilgili proje hazırlanmıştı ama böyle bir boyutta taşıma işlemi daha önce hiç denenmemişti ve taşıma sırasında devrilme riski vardı. Minarelerin sökülerek taşınması işinde de söküm işi sırasında minare tuğlalarında kayıplar olabileceği ve bu sebeple söküm işlemi akabinde sağlıklı bir örme işleminin yapılamayacağına dair endişeler vardı.

Sonuçta elimizde iki alternatif vardı ve ehven-i şer olan seçilmeliydi. Bütüncül taşıma da çok soru işareti vardı ve minarelerinin sökülerek taşınması daha mantıklı geliyordu. Neticede Hasankeyf'in sembol tarihi eserleri su altında bırakılmazdı ve bir şekilde yeni yerine taşınmalıydı. Sayın Bakanımız herkesin fikrini almak istedi. Başta DSİ Genel Müdürü olarak ben ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü olmak üzere bütün Devlet tarafı oy birliği ile ikinci alternatifin uygulanmasını istedi. Sadece bütüncül taşınmasını isteyen proje firması birinci alternatifte ısrar etti. Nihayetinde Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu da çoğunluğa uyarak minarelerin sökülerek taşınması kararını verdi. Bu kararın ne kadar doğru

olduğu ileriki safhalarda anlaşılacaktı. Çünkü bu minareler hiçbir kayıp verilmeden sökülerek Yeni Hasankeyf'e taşınmış ve gene burada da başarı bir şekilde örümü yapılmıştı.

DSİ, Sayın Bakanımızın yönetiminde verdiği doğru karar ile bu önemli iki minareyi de su altında kalmaktan kurtarmış, bu çalışması ile dünyaya bir kez daha örnek olmuştur. Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının inşasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Böyle büyük bir projenin ülkemize kazandırılmasında vazife yapmaktan gurur duyuyorum.

7. Mahmut Dünder - DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürü (2010-2015)

Ilısu Barajı ve HES Projesinin temel atma merasiminde, Diyarbakır DSİ Bölge Müdür Yardımcısı vazifesindeydim. Temel atma merasimi Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığı döneminde 2006 yılında gerçekleştirilmiştir.

Temel atma merasimi, Ilısu Barajı Şantiyesinde, hava sıcaklığının açık alanda 50 °C'lere vardığı bir ortamda, Ağustos 2006 tarihinde gerçekleştirildi. Çok yoğun bir katılımı ile gerçekleşen temel atma merasimi sırasında zorlu şartlardan ve hava sıcaklığının çok yüksek olması sebebiyle bayılan ve rahatsızlanan vatandaşlarımız olmuştur.

Temel atma merasimi akabinde baraj inşaatı ve çevresinin güvenliğini sağlayacak tepelere konuşlandırılacak güvenlik karakollarının proje ve inşaat çalışmaları, DSİ Genel Müdürlüğü ile Diyarbakır Jandarma Bölge Komutanlığı arasında imzalanan "Ilısu Barajı ve HES İnşaatının Güvenliğinin Sağlanmasında Gerekli İhtiyaçların Karşılmasına Dair 06.02.2007 tarihli Protokol" çerçevesinde yürütülmeye başlandı. Ayrıca kredi kuruluşlarının talepleri doğrultusunda çevre, tarih-kültür, yeniden yerleşim, gelir getirici faaliyetler vb. çalışmalara devam edildi.

Kredi kuruluşlarıyla alakalı hususlar neticeleninceye kadar, Ilısu Projesi ile ilgili ön çalışmalar, Diyarbakır DSİ 10. Bölge Müdürlüğü bünyesinde kurulan DSİ 104. Şube Müdürlüğü tarafından yürütülmesine karar verildi. 2003 yılından beri DSİ 10. Bölge Müdür Yardımcısı olarak görev yaptığım DSİ 10. Bölge Müdürlüğünde, Ilısu Projesine ait söz konusu çalışmalar, yüklenici Ilısu Konsorsiyumu, Diyarbakır'da bulunan Kara Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı 7. Kolordu Komutanlığı ile ilişkiler, yerli yabancı ilişkili birimlerle yürütülmeye devam edilen çalışmaların sorumluluğu da tarafımdan yerine getirilmekteydi. Bu çalışmalar sırasında da zaman zaman Ilısu Projesinin başına benim getirileceğim yönünde düşünceler dile getiriliyordu. Ancak kredi veren yabancı kuruluşların çeşitli engellemelerinin gün yüzüne çıkması sebebiyle çalışmalar yavaşlamaya başlamış ve durma noktasına gelmişti.

Bu safhada, çeşitli teftiş olayları sebebiyle sıkıntılı bir süreç yaşayan, bir türlü kamulaştırma ve kalan inşaat imalatları tamamlanamadığından dolayı 3 yıldır su tutulamayan Alparslan-1 Barajı ve HES İnşaatı, Hakkâri ili Şemdinli ilçesi İçmesuyu ve Ulaşım Köprüsü, Sınır Güvenlik Barajları, Van Erciş Morgedik Barajı ve Hakkâri Dilimli Barajlarıyla ilgili aksaklıkların yaşandığı Van DSİ 17. Bölge Müdürlüğüne Şubat 2008'de Bölge Müdürü olarak atandım.

Atanmam sonrası göreve başlamadan önce Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu tarafından bakanlıkta kabul edildik. Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu, kabul sırasında bana dönerek yeni görevimim hayırlı olmasını diledikten sonra, Van DSİ 17. Bölge Müdürlüğünde kangren haline gelen işlere işaret ederek "Senden beklediğim bu problemleri işleri ivedilikle çözüme kavuşturman." dedi. Ben de talimatı doğrultusunda Van DSİ Bölge Müdürlüğünde devam etmekte olan problemleri kısa sürede netice kavuşturarak, bölgede yeni bir heyecan ve motivasyonun gerçekleşmesini sağladım.

Ilısu Projesinde ise 2010 yılına kadar proje ile ilgili çalışmalar güvenlik karakollarının yapım çalışmalarıyla sınırlı yürütülmekteydi. 2009 yılında Van DSİ 17. Bölge Müdürü iken, kendilerini bir amir dışında, bir abi olarak gördüğüm, sevip saydığım DSİ Genel Müdür

Yardımcımız Sayın İsmail Uğur ile bir görüşmem olmuştu. Ilısu Projesinin devam eden kamulaştırma, yeniden yerleşim, kredi kuruluşlarının taleplerine ilişkin işler Sayın İsmail Uğur tarafından koordine ediliyordu. Sayın İsmail Uğur'un o görüşmemizde Genel Müdürümüz Sayın Haydar Koçaker ile yaptıkları bir istişare görüşmesine dayalı olarak; Ilısu Projesinin başına beni getirmeyi düşündüklerini ve böylelikle Ilısu Projesinde çok önemli bir rahatlama söz konusu olacağını ifade etmişti.

Ben ise, büyük bir nezaket ile birçok ismi kendilerine vererek, onların o projeye atanmasını talep etmiştim. Ancak kendileri onların bu işe uygun kimseler olduğunu düşünmediklerini belirtmişlerdi. Ben de, "Bütün sıkıntılı ve sınır bölgelerinde ben mi görev yapacağım Sayın Genel Müdürüm?" diyerek nazik bir şekilde istemediğimi ifade etmiştim. O'da "Neyse sonra ilerleyen zamanda daha detaylı konuşuruz." demişlerdi.

2010 yılı başında, Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu, Genel Müdürümüz Sayın Haydar Koçaker ve Genel Müdür Yardımcımız Sayın İsmail Uğur'un da katılımıyla yapılan Ilısu Projesi toplantısında, Ilısu Bölge Müdürü olarak kimin atanacağı konuşulmuş. O dönem Başbakan olan Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın girişimleri ve kararlı duruşuyla kredi meselesi çözülmüştü ve kendisi biran önce projenin başlatılmasını bekliyordu. Bu sebepten dolayı Sayın Bakanımız Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürü olarak atayacağımız birini bulamadınız diye kendilerine serzenişte bulunmuş. Bunun üzerine, Sayın Genel Müdürümüz benimle ilgili durumu Sayın Bakanımıza anlatmışlar. Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu da; bunun bu saatten sonra kendi talimatı ve isteği olduğunu ifade ederek, yeni Ilısu Bölge Müdürü, Van DSİ 17. Bölge Müdürü Mahmut Dünder'dir diye talimatı olmuş. Kuruluş kararı Resmi Gazetede yayımlanan DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğüne, Mart 2010 itibarıyla görevlendirileceğim Genel Müdürümüz Haydar Koçaker tarafından şahsıma iletili.

Tabii o dönemde hem görev yaptığım DSİ 17. Bölge Müdürlüğünde, hem de Ilısu Projesi ve orada görev alacaklara yönelik bölücü terör örgütünün ciddi tehditleri oluyordu. Bu durum basında da yer almaktaydı. Genel Müdür Yardımcımız Sayın İsmail Uğur'da, ismimi kendilerinin teklif etmesinden dolayı bu konuda ciddi bir mesuliyet içerisinde hissediyordu. Bize karşı meydana gelecek menfur bir terör olayı halinde, benim isteğim olmadığı halde görevlendirmem sebebiyle sorumlu olarak yaşayacağı haleti ruhiye ile endişesi içerisindeydi. Bu çerçevede durumu bana aktardıklarında, ben de: **"Sayın Genel Müdürüm, mademki hepimizin takdiri bu yönde olmuştur, benim için bu saatten sonra itirazı mümkün olmayan bir görevdir ve elimden geleni yapacağım."** dedim.

Daha sonra 2010 yılı Mart ayında Afyonkarahisar'da Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun başkanlığında gerçekleştirilen Taşkın Sempozyumuna katılım sağladıktan sonra DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürü görevine başlamam kararlaştırıldı. Bu sempozyum sırasında, Bakanımız Sayın Veysel Eroğlu, benim Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğüne görevlendirildiğimi, öneminden bahisle tarafıma her türlü maddi ve manevi katkının sağlanacağı ifade ederek hayırlı olması temennisinde bulundular.

Kurucu Bölge Müdürü olarak göreve başladığım Mart 2010'dan, işin %78'nin ve baraj gövdesinin tamamlandığı Mart 2015'e kadar 5 yıl süreyle DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürü

olarak vazife yaptım. Daha sonra Ankara DSİ 5. Bölge Müdürlüğüne atandım. Ilısu'da görev yaptığım beş yıllık süre zarfında, başta Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu olmak üzere, her kademedeki kurum yetkililerimiz tarafından yakından takip edildim. Sürekli baraj şantiyesine ziyaretler yapıldı ve manevi desteklerini her zaman yanımda hissettim.

İşin devamı süresince, iş ile alakalı bölücü terör örgütünün, emniyet, askeriye ve milli istihbarat teşkilatının da bilgisi dâhilinde olan birçok yazılı vb. tehditlerine, fiili saldırılara ve dolaylı ikazlara maruz kaldık. Maruz kaldığımız iş ve terör hadiseleriyle alakalı hususları, her daim bizzat Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na ve DSİ Genel Müdürlüğümüze mail ve telefon ile düzenli olarak bildirdim. Güvenlik tedbirlerinin arttırılması ve her bakımdan çok güçlü ve eli uzun bir konsorsiyum yapısına haiz olan yüklenici firmalar karşısında haklı ve yerinde bütün taleplerimizde bizzat Bakanımız Sayın Veysel Eroğlu'nun ve DSİ Genel Müdürlüğümüzün yakın destekleri sayesinde moral ve motivasyonumuzu sağlayarak güçlü bir şekilde işlerimizi yürütme imkanı bulduk.

Cumhuriyet tarihimizin en büyük projelerinden biri olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının hayata geçmesinde benim de katkımlarından dolayı büyük onur ve gurur duyuyorum. Ülkemizin en köklü kurumlarından biri olan DSİ Genel Müdürlüğümüzün, Aziz Milletimizin hizmetine sunduğu bu projenin hayata geçmesinde bize her daim destek veren Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a ve Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na şükranlarımı sunuyorum. Zor şartlar altında baraj inşaatında bulunan bütün DSİ 16. Bölge Müdürlüğü personeline ve yüklenici firmaların çalışanlarına teşekkür ediyorum. Barajın ülkemize hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum.

8. Ali Fuat Eker - DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürü (2015 - 2017)

Orman ve Su İşleri Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun talimatı ile Eylül 2015'te DSİ Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğüne Bölge Müdürü olarak atandım. Görevin zorluğunu ve sorumluluğunu çok iyi biliyordum.

Mardin İli Dargeçit İlçesi ile Şırnak İli Güçlükönak İlçeleri arasında Dicle nehri üzerine inşa edilen Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali ülkemizin 100 yıllık vizyon projelerinden biriydi. Ön yüzü beton dolgu tipindeki baraj kendi sınıfında dünyanın en büyüğü olacak, tamamlandığında 10,6 milyar metreküp su depolayarak, 4.12 milyar kWh enerji üretecek ve Türkiye'nin enerjisinin tek başına % 10'unu sağlayacaktı.

Türkiye Cumhuriyeti, Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali ile bölgedeki gücüne güç katacak, milyonlarca vatandaşımız yarınlar için daha güven ve umutla bakacaktı.

2015 yılı haziran ayında başlatılan hendek operasyonlarının merkezlerinden biri de Nusaybin ve Dargeçit'ti. Göreve başladığımda operasyonlar bütün şiddetiyle devam ediyor, DSİ personelimiz zaman zaman iş makineleri ve operatörleri ile güvenlik kuvvetlerimize destek veriyordu. Barajı ve bizi ise şantiye yakınlarına yerleşik bir tabur koruyordu.

Güvenlik sebebiyle inşaat alanından ayrılmıyorduk. 16. Bölge çalışanlarının tamamı 7 gün 24 saat şantiyede kalıyorduk. Günün ilk ışıklarından gece yarısına kadar çalışıyor, uyku ve yemek dışında neredeyse bütün vaktimizi projeler ve inşaat ile geçiriyorduk. Ilısu Barajı adeta bizim hayatımız olmuştu.

Zaman ile bitmez tükenmez bir yarış içindeydik. Binlerce yürek hep birlikte tek bir hedefe odaklanmıştı. İnşaatı bitirip, vaktinde su tutabilmek. Barajın biten her bir bölümü şevkimizi daha da artırıyor, günler, haftalar, aylar geçmesine rağmen tempomuz hiç düşmüyordu. Yalnız değildik. Orman ve Su İşleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu ve Devletimiz her birimiyle yanımızdaydı.

Su alma yapısı, dolu savak, santral binası, şalt sahası inşaatları ile birlikte barajın sızdırmazlık elemanı olan önyüz betonu imalatını ise (244.000 m²'lik bir alanı 5 adet finişer ile) durmaksızın tamamladık. Hem de 17 ay gibi rekor bir sürede.

Önyüz beton kaplama imalatı, su tutma süreci tamamlanan Ilısu Barajı hazne su yüküne karşı gösterdiği üstün performansla Uluslararası Standartlar dâhilinde inşa edildiğini kanıtlamıştır. Baraj inşaatında bu çalışmalar devam ederken Barajda su tutulması ile birlikte baraj gölalanı içerisinde kalacak olan Hasankeyf İlçesinde de yeniden yerleşim faaliyetleri ve tarihi eserlerin taşınması ile ilgili çalışmalar bütün hızıyla devam ediyordu.

Bu tarihi eserlerden biri olan Zeynel Bey Türbesinin taşınması için yaptığımız çalışmalardan bahsetmek isterim. Türkiye'nin 100 yıllık vizyon projeleri arasında yer alan Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin rezervuar alanında kalan tarihi yapılardan biri de Akkoyunlular dönemine ait 550 yıllık Zeynel Bey Türbesi'ydı.

Tarihi yapıyı gelecek nesillere taşımayı hedefleyen Orman ve Su İşleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun öncülüğünde başlatılan çalışmalarda uzun tartışmalar neticesinde bütüncül taşıma yönteminde karar kılındı.

Plana göre 1.100 kg ağırlığındaki tarihi türbe, vinçlerle kaldırılacak ve bütünlüğü bozulmadan 1.935 metre öteye taşınacaktı. Ancak bu yöntem Türkiye'de daha önce hiç denenmemişti. Olası bir olumsuzluk, tarihi yapıya ciddi zarar verebilirdi.

Zeynel Bey Türbesi'nin "bütüncül taşıma yöntemi" ile taşınacağı duyurulduktan sonra kamuoyunun ilgisi bir anda bizim çalışmalarımıza yöneldi. Başta Sivil Toplum Kuruluşları olmak üzere yerli ve yabancı basın konu ile ilgileniyor, tarihi türbenin nasıl taşınacağını tartışıyordu.

Çalışmalarımız aylarca sürdü. Her detayı defalarca en ince ayrıntısına kadar tekrar tekrar kontrol ettik; hesapladık. 1935 metre taşıma yolu inşa ettik. Türbeyi çepeçevre saracak şekilde 30 cm kalınlığında kaldırma temeli yaptık. Türbenin üzerinde zeminden yaklaşık 80 cm yukarıdan olmak üzere 28 adet delik açıp içerilerine bir kısmı kaldırma plağının içerisinde kalacak şekilde I putreller yerleştirdik ve özel harçlarla doldurduk. Kaldırma işlemi için 44 hidrolik krik o için ayaklar yaptık. 90 cm yüksekliğinde kaldırma plağı inşa ederek 8 art germe işlemi uyguladık. Türbenin iç kesimlerini tamamlayarak mevcut temel ile bağlantısını kestik ve 2 cm kaldırdık. Artık her şey hazırdu.

27-28 Nisan 2017 günü 1600 kg ağırlığındaki bloklarla taşıma sistemini ve taşıma yolunu test ettik. Başarılydı. 12 Mayıs günü tarihi yapı 150 cm kaldırıldı ve 192 tekerlekli taşıyıcı platforma yerleştirildi.

Taşıma işlemi için 15 Mayıs 2017 günü sabahın ilk ışıklarıyla düğmeye basıldı. Saatler 7.45'i gösteriyordu. Zeynel Bey Türbesi ağır ağır ilerlerken adeta nefeslerimizi tutmuştuk. Küçük bir sarsıntı, ya da hesaplayamadığımız bir olumsuzluk her şeyin sonu olabilirdi. Dev yapı platformun üstünde bütün azametiyle gidiyor, onunla birlikte bir tarih, bir kültürde yarınlar taşınyordu. Adeta dev bir ejderhayı taşıyor gibiydik. 1935 metre boyunca adım adım türbe ile birlikte yürüdüm. Her adımda yüzlerce yıl öncesine gittim geldim. 3 saat 55 dakika sonra saatler 11.40'ı gösterdiğinde Zeynel Bey Türbesi artık sonsuza kadar ayakta kalacağı noktaya ulaşmıştı.

Bu gurur hepimizindi. Hem 550 yıllık bir tarihi kaybolmaktan kurtarmış, hem de Orman ve Su İşleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun öncülüğünde bütün dünyaya Türk Milletinin geldiği noktayı ve başaramayacağı bir şey olmadığını bir kez daha göstermiştik.

2017 yılı haziran ayında DSİ 2. Bölge Müdürlüğü'ne (İzmir) atandığımda Ilısu Barajından ayrılırken gururluydum. Çünkü artık biliyorum ki, Anadolu'nun ücra bir köşesinde yanan bir sokak lambasında, bir pamuk fidanın köküne düşen su damlasında ya da bir fabrikada çalışan makinenin harcadığı elektrikte artık benimde; küçük de olsa bir katkı olacak. Bu sadece bana değil torunlarıma bile bin yıllarca gurur kaynağı olacak, **"Dedem Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin inşasında çalışmış."** diyeceklerdi.

Bu gururu yaşamama vesile olan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ve Orman ve Su İşleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Barajın ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını diliyorum.

9. Ali Haydar Şahin – Emekli DSİ Barajlar ve HES Daire Başkanı (2002-2007)

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ile alakalı pek çok hatıramız olmakla birlikte projenin en kritik iki safhasını burada paylaşmak istiyorum. Birinci önemli konu baraja kredi sağlayacak olan kredi kuruluşlarıyla Viyana'da gerçekleştirdiğimiz toplantıdır. Diğeri ise 5 Ağustos 2006 tarihinde barajın resmi temel atma merasimidir.

DSİ Genel Müdürü Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu başkanlığındaki heyet barajın finansmanı konusunda görüşmeler yapmak üzere 24 Mayıs 2006 tarihinde Viyana'ya gitmiştik. Bu toplantıya genel müdürümüzle birlikte Barajlar Dairesi Başkanı olarak ben ve Ilısu Konsorsiyumu Firmalarının yetkilileri de katılmışlardı. Toplantı İhracat Kredi Kuruluşlarını (ECA) finansman konusunda ikna etmek üzere tertip edilmişti.

Avusturya, Almanya ve İsviçre Kredi Kuruluşları ile yapılan toplantı çok zor geçmiş ve ikinci günün ortasında, Kredi Kuruluşları temsilcisi, Hasankeyf Kültürel varlıklarının korunması ve kurtarılması konusunda tereddütleri olduğunu bildirerek, finansmana yeşil ışık yakmayacaklarını belirtmişlerdir.

Bunun üzerine Genel Müdürümüz Sayın Veysel Eroğlu, masaya sertçe vurarak, bu projenin ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu ve Hasankeyf'te bulunan kültürel varlıkların en güzel şekilde korunacağını garantisini veren bir konuşma yapmıştı. Bu muazzam projenin arkasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Hükümetinin iradesi olduğunu altını çizmişti.

Genel Müdürümüz, Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu, konuşmasını tamamladıktan sonra, kredi kuruluş temsilcilerinin özellikle tarihi ve kültürel varlıklar üzerindeki endişelerini gidermesi için Proje Müdürü Yunus Bayraktar'dan Hasankeyf gerçeğini ve yapacağımız çalışmaları anlatmasını istedi.

- Yunus Bayraktar, duvara astığı Master projeler üzerinde Hasankeyf gerçeğine şöyle devam etmiştir.
- Ilısu Barajının 77 km menbaında oluşacak baraj gölünden kısmen etkilenecek Hasankeyf ilçemiz ve ilçe içindeki kültürel varlıklarımız, Sümerler, Akatlar, Asurlar, Babiller, Medler, Persler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Artuklular, Mervaniler, Selçuklular, Eyyubiler, Moğollar, Osmanlılar ve nihayet Türklerden gelen, 6000 yıllık tarihi bir mirası yansıtmaktadır. Bu tartışılmayacak bir gerçektir.
- Bu maksatla, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Ilısu Konsorsiyumu koordinasyonunda hazırlanan, Hasankeyf Master Rehber Projeleri Türkiye Cumhuriyeti'nin Resmi Makamları tarafından onaylanmıştır.
- Ilısu Projesi'nin maksimum su kotundan etkilenmeyen Hasankeyf Yukarı Şehir Alanında yer alan kültürel varlıklarımız, bu Bölge'nin geliştirilmesiyle bir "Arkeolojik Park ve Açık Hava Müzesi" de yeniden hayat bulmaya devam edecektir. Bu husus, onaylanan Master Rehber Projelerin kapsamı içindedir.
- Antik Hasankeyf Kenti'nin %80'den fazlası Ilısu Barajı suları altında kalmamaktadır. Bu bağlamda Yukarı Şehirde bulunan onlarca mezar, türbe, höyük, eski kalıntılar ve 4200 mağara ev, Ilısu Baraj Gölünden etkilenmemektedir. Bu bölge yukarıda belirtildiği şekilde "Arkeolojik Park ve Açık Hava Müzesi" olarak düzenlenecek ve Hasankeyf Yeni Kültürel

Park Alanı ile birlikte "Türkiye'nin ve Dünyanın Kültür ve Turizm Cazibe Merkezi" olacaktır.

- Ilısu Baraj Gölü'nden etkilenen ve hâlihazırda Aşağı Şehir ve Karşı Şehir Alanı'nda bulunan El Rızk Camii, Koç Camii, Sultan Süleyman Camii, Kızlar Camii, Küçük Cami, Zeynel Bey Türbesi, İmam Abdullah Zaviyesi, Artuklu Köprüsü gibi Kültürel Varlıklarımız, hâlihazırda konumlarına yakın bir yerleşimle, Türkiye'de ve Dünyada bu hususta uzmanlaşmış Ekspertler yönetiminde Hasankeyf Yeni Kültürel Park Alanı'na taşınacaklar ve yerleştirileceklerdir.
- Ilısu Baraj yapımı süresince, Hasankeyf İlçesi ve civarında yeraltından çıkarılmayı bekleyen Kültürel Varlıklarımız, Ilısu Konsorsiyumu'nun ilk safhada temin edeceği 25 milyon Euro tutarında ki finansman desteği ile yeryüzüne çıkarılacaktır. Bu Finansman, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, DSİ Genel Müdürlüğü'nün, Ulusal ve Uluslararası Kurum ve Kuruluşların yapacağı finansman desteği ile ileride 80 milyon Euro mertebesine varacaktır. Bu Kültürel Varlıklarımız Hasankeyf Yeni Kültürel Park Alanı'nda bulunan Kapalı ve Açık Müzelere nakledilerek, Türkiye ve Dünya Kamuoyunun ilgisine ve beğenisine sunulacaktır.
- Halen Hasankeyf İlçesi'nde mevcut 3800 kişi içerisinde çalışabilecek nüfusun %90'ı işsizdir. Ilısu Barajı Yapım süresince, Hasankeyf İlçesi ve civarında yapılacak kazı faaliyetlerinde, Hasankeyf Yeni Şehir Alanı ve Yeni Kültürel Park Alanı ve Yukarı Şehirde kurulacak Arkeolojik Park ve Açık Hava Müzesi inşaatlarında işsiz olan bu insanların büyük bir çoğunluğuna uzun vadeli iş imkanı sağlanacaktır.
- Hasankeyf Yeni Kültürel Park Alanı'nda yapılacak tesislerden; müze giriş ücreti, otopark ücreti, küçük liman işletilmesi ücreti, su sporları malzeme kiralaması ücreti, turistik satış birimleri ve benzeri unsurlardan elde edilecek gelirin önemli bir miktarı, mevzuat gereği, Hasankeyf Belediyesi'ne aktarılacaktır. Böylece Hasankeyf İlçesi ve Hasankeyf Halkı gelişecek, kalkınacak ve zenginleşecektir.

Yunus Bayraktar'ın sunumundan sonra tekrar söz alan Sayın Veysel Eroğlu,

"Beyler; Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Enerji Santrali, Hasankeyf Kültürel Varlıklarının Korunması ve Kurtarılması, Türkiye Cumhuriyetinin hayati konularıdır. Eğer bu anlatımdan da memnun olmadıysanız, sizinle toplantımızı burada noktalamak zorunda kalacağız."

Türkiye Cumhuriyeti bu hayati projeyi kendi öz kaynaklarıyla yapacak güçtedir."

İşte bu rest sonunda, ECA'lar 15 dakika mola istediler ve masaya döndüklerinde, "Kredi şartlarını görüşmeye hazırız." dediler.

Devasa projede bir kritik eşik daha aşılmıştı.

24 Mayıs 2006 Tarihinde Viyana Programından

Bir imkânsızın başarılmasına çok az kalmıştı. 1950'li yıllardan beri yapımına gayret edilen Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali Projesi hayata geçirilmek üzereydi. Bu muhteşem projeyi dostla düşmana görkemli bir şekilde duyurmak farz olmuştu. Bu sebeple 5 Ağustos 2006 tarihinde, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığı döneminde katıldı temel atma merasimi ile bu muazzam projenin temel atma merasimi büyük bir coşku ile gerçekleştirilmişti.

Ilısu Barajının ülkemize kazandırılmasında büyük emeği olan Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na ve DSİ Genel Müdürlüğü'nün her bir ferdine çok teşekkür ediyorum. Vefa edenleri rahmetle yad ediyorum.

10. Mustafa Karataş – Emekli DSİ Emlak ve Kamulaştırma Daire Başkanı (2003-2015)

Genel Müdürlüğümüzce yürütülen büyük projelerde karşılaşılan problemlerde büyük olur. Ilısu Barajının, DSİ projeleri içinde yeri ve önemi bir başkaydı.

Başlangıçta barajın yapımının dış kredi ile yürütülmesi planlandığından, kredi görüşmeleri için İsviçre'nin Zürih şehrinde toplantı gerçekleştirilmişti. Görüşmeler çok çetin geçmişti. Baraj inşaatı, çevre, kültürel miras, kamulaştırma ve yeniden yerleşim konularında "FAM" protokolünün taslağı hazırlanmıştır. DSİ heyeti ile birlikte, Bilim Kurulu Üyeleri ve Dolsar Genel Müdürü İrfan Bey bu görüşmelere katıldılar.

Proje dış kredi ile yürütülemedi. Önce krediyi askıya aldılar, daha sonra vazgeçtiler. Durum böyle olunca bu projeye yerli bankalarımızın verdiği kredi ile devam edildi.

İlk yerleşime tabi tutulan barajdan en çok etkilenen Ilısu Köyü olmuştur. İmar planıyla 1000 m² alanlı ve bahçeli şekilde 48 villa gibi bina inşa edildi. Bu konutların maliyeti DSİ tarafından karşılanarak TOKİ'ye inşa ettirildi. Yapılan bu konutla bölge mimarisine uygun ve köy hayatı için altında ahırları da olacak şekilde inşa edilmişti.

Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu ve o dönem Maliye Bakanı olan Sayın Mehmet Şimşek, bu konutlarda inceleme yaparken köyün kadınları **"Bakanım, bize ayrı ahırlar inşa edin, binaların altındaki bu alanları depo şeklinde kullanmak istiyoruz."** dediler. Bakanımız da **"Mustafa Bey duydun mu? 48 ayrı ahır köyün üst tarafına ayrıca yapalım."** dedi. Sayın Bakanımızın talimatı ile ayrıca köyün üst bölgesine ahırlar inşa edildi. Ilısu Köyünde inşa ettiğimiz villaları gören Sayın Hüsnü Doğan konutlara hayran kalmıştı.

Ilısu toplantılarına çoğunlukla Maliye Bakanımız da katılırdı. Bir toplantı da **"Veysel Hocam bisiklet yolu da yapıyor musunuz?"** dedi. Bakanımız da **"Mustafa Bey duydun, imar planına Sayın Bakanımızın talebini, bisiklet yollarını hemen ilave edelim."** demişti.

Hasankeyf ilçesi kamu binaları ve ilçe sakinlerine ait evler tamamlandı. Ancak Belediye Başkanı uzunca bir süre yeni belediye binasına taşınmadı, geciktirdi. Sivil toplum liderlerinden Çoban Ahmet çok akıllı, mantıklı, sorgulayıcı ve tenkit eden bir kişiydi. Düşüncelerinden oldukça istifade ettik.

Ilısu Barajı kamulaştırmaları ve yeniden yerleşimi zorluklarla birlikte bu işi yürüten mesai arkadaşlarımızın çalışkanlıkları ve fedakârlıkları ile aşıldı. Bu muhteşem barajın ve yeni Hasankeyf'in ülkemize kazandırılmasının mimarı olan Sayın Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na en derin şükranlarımı sunuyorum. Bu projede emeği geçen bütün arkadaşlarıma saygılarımı ve sevgilerimi sunuyorum, vefat edenleri rahmetle yâd ediyorum.

11. Tuncer Dinçergök – DSİ Dış İlişkiler Müşaviri (2015-2017 DSİ Barajlar ve HES Daire Başkanı)

Dicle Nehri üzerinde Suriye sınırına takribi olarak 45 km mesafedeki Ilısu Barajı ve HES Projesi'nin Bakanlar Kurulu'nun 20 Mart 1997 tarih ve 97 / 9532 sayılı Kararnamesi uyarınca iç ve dış finansman ihtiyacının tamamını karşılamak üzere sağlanan kredilerin Hazine Müsteşarlığı'nca uygun bulunması ve müzakere edilerek sözleşmeye bağlanması kaydıyla dış kredi ile inşa edilmesine karar verilmişti.

Bahse konu kredinin 400 milyon Euro'luk bölümü, kısa adı (ECAs) olan Export Credit Agencies (İhracatçı Kredi Kuruluşları-İKK) tarafından karşılanacaktı. Karşılanmasına karşılanacaktı ancak bunun için; 06 Ekim 2006 tarihinde imzalanmış olan Ilısu Projesi Nihai Değerlendirme Toplantısı (NDT) Mutabakat Zaptı'nda yer alan çevre, yeniden yerleşim ve kültürel varlıklar ile ilgili Görev Tanımlarının (GT) belirlenen termin tarihlerine uygun şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir.

Bahse konu Görev Tanımlarının yerine getirilmesi, takibi ve onayı için ise Nihai Değerlendirme Toplantısında belirlenen Proje Uygulama Birimi (PUB) ve Uzmanlar Komitesi'nin (UK) yapılandırılarak ivedi şekilde hayata geçirilmesi elzemdi.

Proje Uygulama Birimi kuruluncaya kadar, ilgili görevlerin DSİ/Konsorsiyum tarafından icra edilmesi ön görülmüyordu. İşte tam da bu noktada, dönemin DSİ Genel Müdürü Sayın Haydar Koçaker'in takdirleri ve dönemin Çevre ve Orman Bakanı Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun onayları ile Ilısu Proje Uygulama Birimi (PUB) Koordinatörü olarak projeye dâhil oldum.

Türkiye Cumhuriyeti açısından bu son derece önemli projenin ağırlığını ve sorumluluğunu her daim omuzlarımda hissettim. İş yoğunluğunun ve stresinin beni zorladığı anlarda, dönemin DSİ Genel Müdürü Sayın Haydar Koçaker'in **"Sana bu hususta çok güveniyorum!"** sözü ve dönemin Çevre ve Orman Bakanı Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun çalışma azmi motivasyon kaynağım oldu.

Projenin tanıtılması ve kredi sözleşmesine dair detayların görüşülmesi maksadıyla 18-19 Ekim 2007 tarihleri arasında İsviçre'nin başkenti Zürih'te düzenlenen Proje Açılış Toplantısına (Kick-off Meeting) geniş bir heyet ile katılım sağladık.

Toplantıdan önceki gece sabaha kadar hiç uyumadan yapacağım sunumların üzerinden geçerek hazırlıklarımı tamamladım. Yaptığım sunumlar ile Projemiz ve Ilısu Proje Uygulama Birimi ile ilgili detayları İhracatçı Kredi Kuruluşları ve Uzmanlar Komitesi çalışanlarına anlattım. Sunumların ardından soru cevap bölümüne geçildi.

Projeye kredi desteği sağlayacak olan İhracatçı Kredi Kuruluşlarının, ülkelerindeki STK'ların yoğun eleştirilerine maruz kalmaları sebebiyle yaşadığı stres, tarafımıza yöneltilen sorulardan gayet net şekilde hissediliyordu! Bu durum, Dünya Bankası eski çalışanlarından Yeniden Yerleşim Alt Komitesi başkanı Michael M. Cernea'nın yönelttiği sorular ile zirve yapmıştı.

Sorularını layıkıyla cevaplamamıza rağmen işi yokuşa sürmesi üzerine **"Profesör, sunumda sizlere aktarmaya çalıştığımız çalışmalarını anladığımızdan gerçekten emin**

misiniz?" şeklindeki sözlerim üzerine nihayet kendine biraz çeki düzen verme ihtiyacı hissetmişti.

Böylece daha o ilk günden, İhracatçı Kredi Kuruluşlarının ve Uzmanlar Komitesinin projeye art niyetli ve ön yargılı baktıkları belli olmuştu! Projeyi ve bizleri zor günler beklemekteydi ancak karşımıza çıkarılan engelleri tek tek aşp vuslata erecektik evelallah!

Dünya Su Konseyinin (WWC) yönetiminde söz sahibi olunması, Türkiye'nin su alanında uluslararası arenada tanınırlığının tescili bakımından hayati önem arz etmekteydi. Bunun için, dönemin DSİ Genel Müdürü Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun liderliğinde oluşturulan geniş katılımlı bir ekip ile 14-22 Mart 2006 tarihleri arasında Meksika'nın Başkenti Mexico City'de düzenlenmekte olan Dünya Su Forumu'na tabiri caizse Türk Heyeti olarak çıkartma yaptık ve 5. Dünya Su Forumu'na ev sahipliği yapmaya hak kazandık.

Dünya Su Forumu'na Katılan Heyetimiz

20 Mart 2006 gece yarısından sonra sonuçlanan oylama neticesinde, nihayet 5. Dünya Su Forumu'nun Türkiye'de gerçekleştirileceği açıklandığında, Türk Heyeti olarak yaşadığımız mutluluk - gece saat 01:30 civarında çekilen fotoğraftan da görüleceği üzere - gözlerimizden okunuyordu!

Netice itibarıyla 5. Dünya Su Forumu, ülkemizin ev sahipliğinde 16 - 22 Mart 2009 tarihleri arasında İstanbul'da başarıyla düzenlenmiş; Forum'a 92 ülkeden toplam 33.058 kişi

katılım sağlamış ve dünya ve yerli basında geniş yer bulan Forum sayesinde ülkemizin tanıtımı hususunda önemli katkı sağlanmıştı.

Böylesine önemli bir organizasyonda Ilısu Barajı ve HES Projemizin gündeme gelmesi kaçınılmazdı. Esasen, bu gibi organizasyonlar projeye karşı olan yerli ve yabancı Sivil Toplum Kuruluşları (STK) açısından bulunmaz bir fırsat niteliğindedi ve dolayısıyla, STK'ların münferit ve/veya toplu organizasyonları ile karşılaşacağımızı bildiğimizden DSİ/Türk Heyeti olarak gayet donanımlı şekilde Foruma katılım sağlamıştık.

Tam da tahmin ettiğimiz gibi, çok geçmeden ECA Watch vb. STK'ların Ilısu Barajı ve HES hususunda program dışı bir oturum düzenleme planı yaptığı haberini aldık. Sayın Prof. Dr. Veyssel Eroğlu'nun talimatları ile, hemen Proje Uygulama Birimi üyeleri ile bir araya gelerek bir karşı plan yaptık ve Ilısu Barajı ve HES ile ilgili özel bir oturum tertip ederek vakitlice duyurusunu yaptık ve STK'lara fırsat vermeden oturumu gerçekleştirdik. Oturum sonunda yayınladığımız bildirge ile projemizin, iddia edildiğinin aksine, uluslararası kaidelere uygun şekilde yürütülmekte olduğunu ve sosyal ve ekonomik etkileri bakımından başta yöre halkı olmak üzere ülkemizin sürdürülebilir kalkınmasına doğrudan katkı sağlayacağını 5. Dünya Su Forumu vesilesi ile bütün dünyaya ilan ettik.

Ilısu Projesi Nihai Değerlendirme Toplantısı Mutabakat Zaptı, 06 Ekim 2006 tarihinde imzalanmış ve burada yer alan çevre, yeniden yerleşim ve kültürel varlıklar ile ilgili görev tanımlarının gerçekleşme tarihleri, sözleşmenin Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe gireceği kabul edilerek belirlenmişti. Ancak Ilısu Barajı ve HES Projesi sözleşmesi 14 Ağustos 2007 tarihinde, kredi anlaşmaları ise 15 Ağustos 2007 tarihinde imzalanabilmiş ve krediler 24 Ocak 2008 tarihinde kullanılabilir hale gelmişti. Yani İhracatçı Kredi Kuruluşları tarafından projeye başlanılmasında bir yıllık gecikmeye sebebiyet verilmişti.

18 Mart 2008 tarihinde ilk ödemeler yapılarak kredi kullanıma açılmış ancak Nisan 2008 tarihinde İhracatçı Kredi Kuruluşları (İKK) tarafından Çevresel Uygunsuzluk Bildiriminin (ÇUB) oluştuğunu ifade edilerek tarafımızdan inşaat faaliyetlerinin durdurulması istenmişti. Esasen, bu tarihte inşaat faaliyetlerine henüz başlanmamıştı.

Diğer yandan, kredi anlaşmasının yürürlüğe girmesinde yaşanan gecikmeler sebebiyle Nihai Değerlendirme Toplantısında belirlenmiş olan termin tarihlerinin güncelleştirilmesi gerekmektedir ve kredinin bu şekilde yürürlüğe girmesi, bu erteleme İhracatçı Kredi Kuruluşları tarafından da zımnen kabul edildiğini göstermekteydi.

Bu arada, Nihai Değerlendirme Toplantısı Mutabakat Zaptında bulunan görev tanımlarının yerine getirilmesi işi, DSİ Genel Müdürlüğü'nün 21 Ekim 2008 tarihli Makam Olur'u ile Ilısu Konsorsiyumuna (IC) verilmiş ve çalışmalar çok hızlı ve ciddi bir şekilde devam etmekte iken; 23 Aralık 2008 tarihinde İhracatçı Kredi Kuruluşları'nın Çevresel Uygunsuzluk Bildiriminin verilerek Ilısu Barajı Projesi kapsamındaki Görev Tanımları Çalışmaları da Bildirime dahil edilmek suretiyle bütün çalışmalar askıya alınmış ve Nihai Değerlendirme Toplantısı Mutabakat Zaptı faaliyetlerinin yerine getirilmesi işlemi engellenmişti.

Netice itibarıyla, 2,5 aylık bir dönemi kapsayan bu askıya alma süreci ile projemizde hem zaman ve hem de maddi kayba sebep olunmuştu!

Bu arada, İhracatçı Kredi Kuruluşlarına ülkelerinde uygulanan yoğun baskı her geçen gün artıyor iş yerlerinin önünde protesto gösterilerine maruz kalıyorlardı ve İhracatçı Kredi Kuruluşların artık bir yol ayrımına yaklaşmakta olduğu hissediliyordu!

Takip eden süreçte, Almanya, Avusturya ve İsviçre tarafından kredi garantilerinin kaldırıldığı ve İhracat Kredi Sözleşmesi'nin 27 Temmuz 2009 tarihinde iptal edildiği duyuruldu. Bu karar, ilk bakışta projemiz açısından olumsuz gibi görünse de, uzun vadede projemizin hayrına olmuş ve adeta projemize takılan prangalar parçalanmıştır!

Netice itibarıyla, projemiz artık farklı bir boyuta taşınmış, karanlıktan aydınlığa çıkmıştır.

İhracat Kredi Sözleşmesi'nin 27 Temmuz 2009 tarihinde iptalini takip eden süreçte, iptal edilen ihracat kredisi yerine Ilısu Konsorsiyumu tarafından Türk Bankalarının off-shore şubelerinden teminen 4-5 ay gibi kısa bir süre içerisinde bulunan ticari kredi ile 27 Ocak 2010 tarihinde inşaat çalışmalarına yeniden başladık ve Ilısu Barajı ve HES Projemize kaldığımız yerden devam ettik.

Baraj gövdesi mülga EİEİ tarafından hazırlatılan 1980 tarihli kati projesine göre kil çekirdekli kaya dolgu tipinde projelendirilmiş ve toplam hacmi yaklaşık 45 milyon m³ olarak belirlenmişti.

Ancak, hem proje maliyetinin düşürülmesi ve hem de inşaat süresinin kısılması maksadıyla, DSİ Barajlar ve HES Dairesi Başkanlığımız tarafından yapılan çalışmalar neticesinde baraj gövde tipi ön yüzü beton kaplı kaya dolgu baraj olarak 2007 yılında revize edilerek toplam gövde hacmi yaklaşık 24 milyon m³ olarak belirlenmiş olup yapılan revizyon neticesinde gövde imalatında ilk keşfe göre yaklaşık 120 milyon Euro tasarruf sağlanmıştı.

Önyüzü beton kaplı kaya dolgu baraj tipinin en önemli avantajı, baraj gövdesinin değişik zonlarında maruz kalınan farklı proje yükleri dikkate alınarak farklı mühendislik özelliklerine sahip kaya malzemenin kullanılmasına müsaade edilmesidir.

Baraj inşaatı sırasında şantiyede çalışan personelimize terör örgütü tarafından sık sık tehdit mektupları gönderiliyor, ekiplerimizin ö nü kesiliyor, iş makinelerimiz ateşe veriliyor ve iş programında aksamalar meydana geliyordu. Bu sebeple, Ilısu Projesi 16. Bölge Müdürlüğü Tesislerimize ve DSİ Ilısu Barajı ve HES Şantiyemize ulaşımın ve nakliye işlemlerinin güvenli şekilde sağlanması maksadıyla, Dargeçit'ten geçen eski yolu by-pass ederek, asfalt yol inşa etmiştik. Ancak, asfalt yol yapıldıktan sonra, terör örgütü patlayıcı düzeneklerini asfalt kaplamaya temel teşkil eden dolgu tabakasına yatay şekilde açılan kuyular ile tuzaklamaya başlamıştı.

Şantiyedeki koordinasyon toplantılarından birisini gerçekleştirmek üzere yolda olduğumuz bir seyahatimizde güvenlik güçlerimiz tarafından fark edilip tarafımıza vakitlice haber verilmesi sayesinde rotamızı Dargeçit'in içinden geçen eski yola çevirmiş ve bomba düzeneğinden kurtulmak nasip olmuştu.

Bütün bu yaşananlara ve iç ve dış mihrakların her türlü engellemelerine rağmen baraj gövdemiz yükselmeye devam ediyordu...

Güvenlik sorunlarının yanı sıra iklim şartları da zorluydu. Zaman zaman yaşanan toz ve kum fırtınaları ve yaz mevsiminde hiç eksik olmayan 45-50 derece sıcaklık altında çalışmalarını yürüten işçisinden, mühendisine her bir çalışanımızın alnından öpmek gerekir!

Avrupa'nın en önemli ve en büyük "Sürdürülebilir Kalkınma Projeleri" arasında yer alan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında Dicle Nehri üzerinde inşa edilen ve bünyesinde birçok başarı hikâyesini barındıran Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve HES Projesi de takdire şayan olup ülkemizin uluslararası arenadaki kıymetini tescil eden nadide bir mühendislik eseridir.

Bu vesile ile, GAP'ın önemli projelerinden birisi olan Cizre Barajı ve HES Projesi'nin de yapımını mümkün kılacak olan Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve HES Projesi'nin etüt, proje, inşaat ve işletmeye alma aşamalarında görev yapan, alın teri akıtan işçisinden mühendisine, DSİ'nin, müşavir firmaların ve inşaat firmalarının değerli çalışanlarına, saygıdeğer amirlerime ve çok değerli mesai arkadaşlarıma şükranlarımı sunuyor, Emlak ve Kamulaştırma Dairesi eski Başkan Yardımcılarından Sayın Hikmet İÇTEN başta olmak üzere ahirete irtihal edenleri rahmetle yad ediyor, bu önemli projenin hayata geçirilmesi adına şehit düşenlerin aziz hatıraları önünde saygıyla eğiliyor ve gazilerimize sağlıklı uzun ömürler temenni ediyorum.

Son olarak, Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı ve HES Projesimizin vatanımıza ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederek proje sürecindeki hatıralarımı yazmam hususunda beni teşvik eden ve projenin her bir aşamasında verdikleri destekleri ile bizleri yalnız bırakmayan önceki dönem Orman ve Su İşleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na ve Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a şükranlarımı sunuyorum.

SONSÖZ

İki kıtayı birbirine bağlayan ülkemiz, coğrafi konumu itibarıyla zor bir bölgede bulunmaktadır. Geçmişte olduğu gibi halen de ülkemiz üzerinde gözü olan terör örgütleri ve onların destekçisi bazı ülkeler bulunmaktadır. Türkiye'nin gelişmesini, kalkınmasını istemeyen düşmanlar bundan sonra da olacaktır. Bu zor coğrafyada Türkiye'nin dimdik ayakta durması, bu düşmanlara her zaman gereken cevabı vermesi ancak çok çalışarak, üretmek ve kalkınarak olacaktır.

Ülkemiz özellikle son 19 yılda gerçekleştirdiği muazzam dönüşüm ile her alanda büyük bir gelişim sağlamıştır. Bu yatırım ve gelişimin en önemli yaşandığı alanların başında su ve enerji yatırımları gelmektedir. Türkiye, son 19 yılda inşa ettiği baraj ve hidroelektrik enerji santralleri sayesinde büyük bir kalkınma örneği göstermiştir.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, özellikle bu kalkınma hamlesinde en önemli yapı taşlarından biri olmuştur. Baraj, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın video konferans yoluyla katıldığı merasimde 19 Mayıs 2020 tarihinde ilk türbini hizmete alınmıştı. Ardından diğer beş türbinde devreye alınarak baraj tam kapasite üretime başlamıştır. İlk türbinin enerji üretmeye başladığı 19 Mayıs 2020 tarihinden, 2022 yılı Temmuz ayına kadar 4,6 milyar kWh enerji üreterek milli ekonomiye takriben 6,9 milyar TL katma değer sağlamıştır.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajı, Sayın Cumhurbaşkanımızın teşrifleriyle, özellikle bölgede yaşayan vatandaşların da büyük coşkusuyla 6 Kasım 2021 tarihinde tamamen hizmete alınmıştır. Benim de bizzat katıldığım ve Aziz Vatandaşlarımıza hitap etme imkânım olduğu açılış merasimi, yıllardır verdiğimiz emeklerin ete kemiğe bürünmüş hali olmuştur. Merasim günü yaşadığım mutluluk ve bahtıyarlığı kelimelerle anlatmam mümkün değildir. Benim gibi baraja emek veren bütün DSİ mensuplarımızın yüzündeki mutluluk ve gururu gördüğümde duygusal bir an yaşadığımı söyleyebilirim.

Türkiye, bundan 20 yıl önce gelişmiş ülkelerin yaptığı eserlere imrenerek bakardı. Ancak 2003 yılından sonra Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde Dünya'nın gıptayla baktığı bir ülke haline gelmiştir. Türk mühendis ve müteahhitlerinin inşa ettiği dev barajlar bütün Dünya'da parmakla gösterilen eserler olmuştur. Bu Aziz Millet istedikten sonra yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Ilısu Barajını da yapamayacağımızı zannederek ülkemize kredi vermediler. Ancak biz, Sayın Cumhurbaşkanımızın kararlılığı ve güçlü liderliğinde bu dev eseri inşa etmeye muvaffak olduk.

Asil Türk Milletinin evladı olan gençlerimiz ve vatandaşlarımız yılmadan çalışmalı ve ülkemizin kalkınması için gece gündüz gayret etmelidir. Biz, Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajını ve daha pek çok dev eseri inşa ettik. Gençlerimiz de, daha büyüklerini inşa etme gayretinde olmalı. Biz Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023 yılına giderken bu ülkenin

büyük hedeflerini bir bir gerçekleştirdik. İnşallah gençlerimiz de 2053, 2071 ve 2099 hedeflerini gerçekleştirerek Türkiye Cumhuriyetini, Dünyanın en güçlü ve kalkınmış ülkelerinden biri haline getirecekler.

Ilısu Prof. Dr. Veysel Eroğlu Barajının ülkemize ve Aziz Milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum. Bu müstesna eserin inşasında çalışan mühendisinden mimarına, memurundan işçisine, müteahhidinden müşavirine kadar herkesi gönülden tebrik ediyorum. Eserin hayata geçmesini sağlayan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün her bir çalışanını ayrı ayrı kutluyorum.

Su Gibi Aziz Olunuz...

Prof. Dr. Veysel EROĞLU

Barajın Açılış Merasimi (6 Kasım 2021)

PROF. DR. VEYSEL EROĞLU

18 Ağustos 1948'de Afyonkarahisar'ın Şuhut ilçesinde doğdu. Baba adı İbrahim, anne adı Emine'dir. İlk tahsilini Şuhut'ta, orta ve lise öğrenimini Afyon'da tamamladı. 1971 yılında İTÜ İnşaat Fakültesinden mezun olduktan sonra 1972 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne kaydını yaptırdı ve 1978 yılında mezun oldu.

Askerlik hizmetimi yaptıktan sonra da akademik hayata atılarak, önce Yıldız Teknik Üniversitesinde, bilahare İTÜ İnşaat Fakültesinde akademik hayatına devam etti. İTÜ'de 1978 yılında Çevre Mühendisliği Bölümünün kuruluşunda vazife aldı.

1980 yılında doktora tamamladıktan sonra bir yıl süre ile Hollanda'da doktora sonrası çalışmalar yaptı. 1984 yılında Doçent, 1991 yılında ise Profesör unvanını kazandı. Bu dönemde kamu kurum ve kuruluşları, sanayi kuruluşları ve belediyelere müşavirlik yaparak çeşitli proje yapım ve kontrollük hizmetlerinde vazife aldı. Çevre Teknolojisi Anabilim Dalı Başkanlığı ve Fakülte Yönetim Kurulu üyeliği yaptı.

Akademik hayatım boyunca su temini, atık su arıtımı gibi başlıklarda 10 adet kitap yazdı ve 5 adet kitabın da çeşitli bölümlerini hazırladı. 45'i yabancı dilde olmak üzere 350'nin üzerinde ilmi makale, tebliğ ve mesleki teknik raporları ile kitapları yayınlandı.

İTÜ İnşaat Fakültesi Yönetim Kurulu Üyeliği, Çevre Teknolojisi Anabilim Dalı Başkanlığı; İSKİ Genel Müdürlüğü, İSTAÇ, KIPTAŞ, BİMTAŞ, HAMİDİYE, İSFALT AŞ, İstanbul Ağaç ve Peyzaj AŞ'de Yönetim Kurulu Başkanlığı; İGDAŞ, BEDAŞ, AYEDAŞ, TEMSAN'da Yönetim Kurulu Üyeliği ve DSİ Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Su Vakfı kurucusu ve Mütevelli Heyeti Üyesi olup, Dünya Su Konseyi guvernörlüğü yapmıştır.

2013 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Ormancılık Zirvesi Başkanlığını, İslam İşbirliği Teşkilatı'nın 2016 yılında kurulan Su Konseyi Başkanlığını yapmıştır. 2015 yılında 2 yıl süreyle Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele 12. Taraflar Konferansı (COP12) Dönem Başkanlığı vazifesinde bulunmuştur.

İSKİ, DSİ ve Bakanlık vazifeleri boyunca ülkemizin su alanında Cumhuriyet tarihinin en büyük yatırımlarını gerçekleştirmiştir. Bu alanda 9.000'in üzerinde tesisi ülkemize kazandırmıştır.

23 ve 24. Dönemde Afyonkarahisar, 25. Dönemde İzmir ve 26. Dönemde Afyonkarahisar Milletvekili seçildi. 60. Hükümette Çevre ve Orman Bakanlığı; 61, 62, 63, 64 ve 65. Hükümette Orman ve Su İşleri Bakanlığı yaptı. Halen 27. Dönem Afyonkarahisar Milletvekili olup aynı zamanda Cumhurbaşkanı Irak Özel Temsilciliği vazifesini yürütmektedir.

Ayrıca TBMM’de 2021 yılında kurulan “Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması için Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu”nun Başkanlığını yapmıştır.

İngilizce bilen Prof. Dr. Veysel Eroğlu, evli ve 4 çocuk babasıdır.

DİCLE'NİN GİZLİ HAZİNESİ İLİSU PROF. DR. VEYSEL EROĞLU BARAJI

Devlet Su İşleri Vakfı'nın Hediyesidir. Para ile satılmaz.

ISBN : 978-975-93579-1-7

